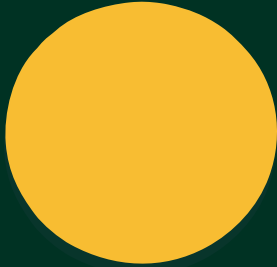

Norü tamaêpü'tchipee i Tikunagawa

NORÜ TAMAÊPÜ'TCHIPE'E
NA TIKUNAGAWA NA NGEÛ

I MUGÜ I GUÛMA I
MUGÜETÜWÁ NGEMAÛ
1988ARÜ

*Tikunagawa nange, rü 1° de Maio i 2026gu duãtagütaniüwa
nanangegü rü marü tana yaugü.*

3ª parte tradução

TRADUÇÃO PARCIAL DA
CONSTITUIÇÃO
FEDERAL DE 1988

PARA A LÍNGUA TIKUNA

*Versão preliminar sob validação da
comunidade até 1º de maio de 2026*

NORÛ TAMAËPÛ'TCHIPE'E
NA TIKUNAGAWA NA NGEÛ

I MUGÛ I GUÛMA I MUGÛETÛWA NGEMAÛ

1988ARÛ

Rü nhaa documento rü nagu ni de'a i ngema norü tamaëpü'tchipe'e i ngema projeto i ngemaï i mugü i guüma i mugüetüwa ngemaï i 1988arü ta nagagüwa na ngeü i nhaã tamaëpü i natücumügü, Kaiowá, Kaingang rü nhumatchi Tikuna, rü ni nguutchi nagagu i Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD).

TRADUÇÃO PARCIAL DA

CONSTITUIÇÃO

FEDERAL DE 1988

PARA A LÍNGUA TIKUNA

O presente documento apresenta a segunda etapa do projeto de tradução parcial da Constituição Federal de 1988 para as línguas Kaiowá, Kaingang e Tikuna, realizado no âmbito do Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD).

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
ADVOCACIA-GERAL DA UNIÃO

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA E
SEGURANÇA PÚBLICA

GOVERNO DO
BRASIL
DO LADO DO POVO BRASILEIRO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
INICIAÇÃO DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAZONAS

INSTITUTO DE DIREITO GLOBAL (IDGLOBAL)

Diretor-Presidente

Carlos Portugal Gouvêa

Diretora Executiva

Dalila Martins Viol

Coordenadora-Geral

Amanda Teles Marques

Pesquisadora

Amirele Porto Machado

Pesquisador

Ademir Garcia

Pesquisador

Cristian Wari'u Tseremey'wa

Pesquisador

Maycon Flores do Nascimento

Pesquisadora

Jhelice Franco da Silva

ADVOCACIA-GERAL DA UNIÃO (AGU)

Ministro de Estado da

Advocacia-Geral da União

Jorge Messias

Secretário-Geral de Consultoria e Advogado-Geral da União Substituto

Flavio Roman

Assessora Especial de Diversidade e Inclusão

Claudia Trindade

Secretária-Geral de Administração

Elisa Monteiro Malafaia

Gestora da Parceria

Jéssica Zimmer Stefenon

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle

Gabriela Brandão

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle

Lara Aued

Apoio Técnico Especializado

Carolina Rodrigues

Crizantho Neto

MINISTÉRIO DOS POVOS INDÍGENAS (MPI)

Ministra de Estado dos Povos Indígenas

Sônia Guajajara

Secretário-Executivo

Eloy Terena

**Secretaria Nacional de
Articulação e Promoção de
Direitos Indígenas**

Giovana Makuxi

**Diretor do Departamento de
Línguas e Memórias Indígenas**

Eliel Benites Kaiowá

**Coordenador-Geral de
Articulação de Políticas
Educaçãois Indígenas-CAPEI**

Edilson Melgueiro Baniwa

**MINISTÉRIO DA JUSTIÇA
E SEGURANÇA PÚBLICA
(MJSP)**

**Ministro de Estado da Justiça e
Segurança Pública**

Wellington César Lima e Silva

**Secretária Nacional de Acesso à
Justiça**

Sheila Santana de Carvalho

**Diretor de Promoção do Acesso
à Justiça**

Gustavo Jorge Silva

**Coordenador-Geral de Direitos
Indígenas**

Marcos de Almeida Matos

**Coordenadora-Geral de Justiça
Socioambiental e Direitos
Territoriais**

Estella Libardi de Souza

**Coordenadora de Justiça
Socioambiental e Direitos
Territoriais**

Julia Zucchi Natour

**REDE DE MULHERES
INDÍGENAS DO ESTADO DO
AMAZONAS – MAKIRA E'TA**

Vice-Coordenadora

Rosimere Maria Vieira Teles

Tradutor Tradicional

Professor Atos Fermin Vasques

Professor Bernabé Bitencourt Serra

Professor Decüracü-Teodorino

Manduca Carvalho

PROJETO GRÁFICO

Design de capa

Cristian Wari'u

Diagramação

Alan Costa de Brito da Rocha

Texto em Tikuna revisado por

Osias Guedes Alberto

Rü Programa Língua Indígena Viva no Direito i deaũ

Rü programa língua Indígena Viva no Direito (LIVD) rü nagu narü ñnü na tüü na poráẽgüũ rü nhumatchi nüũ na ngetchaũãcü tũmagagü ya guama ya natucumügu taguarü naanewá maẽẽ, nanüũ tacua'gũĩca' tũmaarü poragü.

Rü nawanapuracüe i wüigu i nhaagü Advocacia Geral da União (AGU) rü namaã Ministério dos povos Indígena (MPI) rü nhumatchi Ministério da Justiça rü Segurança Pública (MJSP). Rü wüiwá na ngemagü na nhaã tamaẽpü i natucumügu Kaiowá, Kaingang, rü nhumatchi Tikuna, na nagagüwá na ngeaũca' i mugü i guũma i mugüetüwá ngemaũ, erü (IBGE) nüũ i ugu rü nhaã tamaepü i natucumügu ni rü mumẽgüũ nagagüwá i deagüũ i 2010gu.

Rü nümagü rü nüũ na cua'gü na wüitchigü i natucumügu rü yima conü ya nawa ya deagücü rü aũriãcüma rü namẽ, na ngemaãcü naũãũca' i nguẽgü rü cua'gü nagu i deaũ i poragü ya wüietchigüca' i ñũ rü nhumatchi guaneca'ĩũ na ngemaãcü nüũ ta cuagüũca' i poragü i woetama marü i ngemagüũ i tũmagagüwátama, na ngemaãgü namaã ta puracüẽũ i taguarü naanewá.

Nhema nhaã puracü i ngemaũ (LIVD) rü norü ügümareniĩ na taguarü naane nüũ na cuaũca' nanangemagüũ i muũma i natucumügu i nüũ ngemagüũ i nacümagü rü nhumatchi conü ya nawa ya deagücü rü norügüitchigütama, na ngemaacü na üũca' rü naügüũca' i wüi i natchiane i taueũtama i üeũ, na ngemaãcü guũma ya natucumügu nüũ na ngemaũca' i porá i taguarü naanewá.

Rü Instituto de Direito Global (IDGlobal) rü nia yau nhaã projeto LIVD nawá wüi cá i guane ya duẽẽgüca' i ñũwá na ngemaãcü na namaã na cuaũca', rü nanaũũca' i nhaã puracü rü tũmaca' na cagü ya natucumügu ya duãtagüarü i ñũ rü nhumatchi nguëtanüũgü i maĩyugü i ñgüũ i woetama naca'ngueũ i ngema puracü rü naetüwá marü nawá i üegüũ i ngema ngü, na nüũ na daumatügüũca'.

Rü nhaã puracü rü naü namaã i natucumügu i duãtagüarü i ñgüũmaã na meã niũca' rü ngema wüitchigü i natucumügu rü tũmamaã na puracüegü ya duãtagü ya tamaẽpü i natucumügu i nawá ngemagüe i nhaã projeto:

Rü rede de mulheres Indígenas do Estado do Amazonas – Makira E'ta, rü wüigu i Tikunagü mã na puracü; Rü Associação de Difusão Cultural de Canela – ADICUCA; rü wüigu na puracü i Kainganggü mã; Rü nhumatchi Instituto Ixiru Ete – Pai de Todos Tekoha Laranjeira Nhänderu rü wüigu namaã na puracü i Kaiowágü.

Sobre o Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD)

O Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD) é uma iniciativa que visa promover o reconhecimento e a valorização das línguas indígenas no âmbito jurídico brasileiro.

A ação é promovida pela Advocacia-Geral da União (AGU), com o apoio do Ministério dos Povos Indígenas (MPI) e do Ministério da Justiça e Segurança Pública (MJSP). Dentre os seus objetivos, encontra-se traduzir a Constituição Federal para as três línguas indígenas mais faladas no país — Kaiowá, Kaingang e Tikuna — conforme o Censo de 2010 do Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE).

O programa reconhece o papel fundamental das línguas originárias na construção de uma justiça mais plural, inclusiva e democrática, possibilitando que as comunidades indígenas tenham acesso direto, em sua língua materna, ao principal instrumento normativo do Estado brasileiro.

O LIVD representa um passo significativo na construção de um Brasil que reconhece sua diversidade cultural e linguística como pilar da democracia, ao assegurar que o direito seja efetivamente acessível a todos os povos que compõem a nação.

Por meio de chamamento público, o Instituto de Direito Global (IDGlobal) foi selecionado para executar o LIVD e para essa missão reuniu organizações da sociedade civil, pesquisadores indígenas e especialistas indígenas em linguística.

A execução do projeto é fortalecida por uma atuação em rede com organizações da sociedade civil diretamente vinculadas às comunidades partici-

pantes: a Rede de Mulheres Indígenas do Estado do Amazonas — Makira E'ta, que atua junto ao povo Tikuna; a Associação de Difusão Cultural de Canela — ADICUCA, ligada ao povo Kaingang; e o Instituto Ixiru Ete - Pai De Todos - Tekoha Laranjeira Nhänderu, vinculado ao povo Kaiowá.

Na wüitchigü i natucumügü arü naanewá na ñũ

Nagagu na nüũ na ngetchaũgüũ i nhema Convenção n169 da Organização Internacional do Trabalho ná nüũ i uũ, rü naũpa nana uau i ngema puracü na nagagüwá na ngeũ i ngema tamaepü i natucumü rü tûmatanüwá naĩ rü nanawe'gü na nhuacu ta nanaügüũ rü nhumatchi na marü tana yaugüũ ya duãtagü i nhaã tamaepü i natucumügü Kaingang, Kaiowá rü nhumatchi Tikuna arü.

Rü nhaã wümatü rü nanawe' i ngema norü ügüitchipee i mugü i guũma i mugüetüwá ngemaũarü na Tûmatanüwá na ngeaũca' ya natucumügü ya nawa ngemagüe na tana yaugüũca' urüena tama ya duãtagü ya wüitchigü i natucumü arü. Rü ngeguma marü narü guutchigu i nhaã puracü rü tá wënaarü tûmatanüwá nanangegü ya yiema nawa i ngemagüe na tumamaã ya deagüũca' rü nanawe'güũca' i ngema puracü rüena na marü na tûmaaëgugüũ ya duãtagü, rü na marü na we'guũ i ngema norü wümatü urüena tama.

Rü ngemaãcü na uau i ngema puracü nana mēũca' i ngema ümatü rü nhumatchi namaã na wüiguũca' i ngema mugüwá rü ümatüũ rü nhumatchi nüũ na ngetchaũgüũ i ñnügü rü nacümagü i woetama i tûmaarü iĩgüũ ya wüitchigü natücumügü, rü nhemaãcü weguyaũũ i ngema puracü na tûmagagüwá na ngeũ i mugü i guũma i mugüetüwá ngemaũ ya tamaepü i natücumü.

Consulta Prévia e Validação

Em respeito aos princípios estabelecidos pela Convenção nº 169 da Organização Internacional do Trabalho, todas as etapas que antecederam a tradução foram realizadas mediante consulta prévia, livre e informada junto aos Povos Kaiowá, Kaingang e Tikuna.

O texto ora apresentado corresponde à primeira parte da Constituição Federal a ser validada pelas comunidades envolvidas. Ao final do processo, com a tradução integral do documento, será realizada novamente uma etapa de diálogo e apresentação da tradução, a fim de validar o conteúdo completo, assegurando que todos os termos, conceitos e interpretações estejam cultural e linguisticamente adequados.

Esse processo assegura que a tradução documento constitucional preserve, simultaneamente, a precisão jurídica indispensável e o respeito à cosmovisão, aos valores e às formas próprias de expressão de cada povo indígenas participante.

SEÇÃO VII

NATÜCUMÜ I NAMAÃ CUA`GÜÜ

Art. 58. Ngema Congresso Nacional rü nhu`matchi ngema natücumü i Senadorgü rü Deputado Federalgü rü nhu`matchi ãê`gacü i ngema nawa nge-magüü rü paãtchitama nawa ngemagüü rü ngema naügüü rü nagu yaĩãcü i ngema nacüma i ümatüü i ngema nawa inanguutchi ngeguma naügüãgu.

§ 1º Nawa nangema na nhuãcü nügü nanuü i ngema ngeta ina nge-magüetanüüwa rü aicumaüitchita ni`ï rü na wü`igue`pü tchigüüta ni`ï i ngema nawa nangemagüü i ngema wü`itchigü i natchi`catchigü.

§ 2º Ngema natücumügü i namaã cua`güü rü ngema ta nagu ya-de`agütchaüü rü nawa ta ni`ï i ngemagü:

I - Ngema na nhuãcü ta yangegüãü rü nhuãcü naca`nadaugüü rü nawa ta ni`ï ngeguma ngema nagu naĩü i nacümawa ngemaüãcü tayaïgu rü name`wa ta nangema na nü`ü yaugüü i ngema natchiga rü ngemaãcü ta ni`ï iyanguutchiëgüãü i ngema nagu iya-de`agüü i ngema ãê`gacügü;

II - Na ügüü i ngutaque`egü namaã natücumügü duãtagü arü i ïgüü;

III - Nüna naugüüta i Ministrogü i Estadoarü na nü`ü yauüca` i ngema natchiga i ngema aicumaüitchima norütama iĩü rü ngema norü puracü i nawa nangemagüü yaĩü;

IV - Nayaugüãü ngema naca`inacagüü rü ngema na naweegüü i ngeerüemare ya duüëgüarü natchiga ngeguma tama ta nawe`üã-cü naügüü i ngema ãê`gacügü urüe`na ngema natchica i guane ya duüëca` iĩü;

V- Naca`inacagüü i ngema natchiga i ngema nü`ü yauü i ãê`gacügü urüe`na ngeerüemare ya duüëcarü

VI - Nü`ü nadaugüü i ngema puracügü i ãê`gacügüarü rü taacü naü-gütchaüü i nhaã natchianewa rü ngema ngeta i nangemagüüwa i

ngema natchigagüwa rü nanhuäcü yaüü rü nhu'matchi naügüäü i wü'i napane na nhuäcü iyaü'tchigüü i wü'itchigü i puracügü;

§ 3° Ngema natucumü i ngema namaã cua'güü rü naca' daugüü i ngema tama meã i ngupetüü rü ta nü'ü nangema i woetatama i norü pora i ãë'gacügü i mugümaã cua'güü urüe'na ngema napeewa ngemagüü i ngema naca'tama iüü i ngema nawa i nangemagüü rü namaã inacua'güü rü ta nanaügü i ngema Câmara i Deputagüarü rü nhu'matchi Senado Federalarü rü wü'igutama urüe'na nü'icat-chigütama nawa i napane i natchiga iuü i natanüwa 1/3 i ngema natucumüarü mu napa'a yangüüca' ngema nagu naunetagüügu rü na ngemaacü nawa nangugüüca' i wü'itchigü i nagu nañnüü rü yamu-güäü i Ministerio Publicoca' na ngemaacü yangüëüca' i ngema i tama meã i ngupetüü i puracügü.

§ 4° Ngeguma iyatcha'ätchitanügu rü ta nangema i wü'i i natücumü i Congresso Nacionalwa ngemagüü rü nü'ü naunetagüü i ngema norü gu' i ngutaque'ewa ngeguma tautatama iyatcha'ätchiegu nha-ma ngema nacümawa nü'ü yauüca' ngema natücumü rü wena na-naüta ngeguma nü'ü natautcha'gu nanawü'iguüca' i ngema nawa i ngema wü'itchigü i natucumü (partidaria).

SEÇÃO IX

NAWA NÜNA NADAUGÜÜ NGEMA NANGUGÜGÜÜ RÜ NAMAã NACUA'GÜÜ I NGEMA DIËRUGÜ

Art. 70. Ngema na nüna nadaugüü rü nangugügüäü i ngema namaã nacua'güü i ngema diërugü i ngema nhaã natchiane i taguüã'arü rü i ngema natucumügü i namaã i cua'güü rü nüna i daugüü rü ngema mugüwa nü'ü yauüäcü rü meätama namaã nacua'güüwa na nhuäcü rü ngeta ta na meã namaã i nacua'güü rü ta Congresso Nacionalme'ewa ta ni'ï nangemaü rü nhu'matchi ngema nacümagü na nhuäcüta nüna nadaugüü i ngema inamugüäüwa rü nhu'matchi ngeta inangemaüwa i ngema natucumü i poragü aëgaü ta namaã nacua.'

Wüitchimaü tama. Rü ta nü'ü nü'ü nacua'ëgü i ngeerüemare ya duüë urüe'na yiema ätucumügüe rü guaneca'ma iüü rü ngema tama äë'gacüarü iüü ngema naägüü rü namaã nguügüü rü nüna daugüü i ngema diërugü rü ngema ngemaügü na nhure yaüü i ngema guaneca'ma iüü i ngema União namaã i cua'ü rü nhu'matchi naegagu na yanguëgüäü rü nü'ü nauëgüäü nangeta nenaüü i ngema diërugü.

Art. 71. Ngema na nüna nadaugüü rü ta name'wa nangema i Congresso Nacional rü ta nanaügüü wü'igu namaã i Tribunal de Contagü i Uniãoarü rü nawatchigüta ni'ï:

I - Nü'ü nadaugü rü nanaüpanegüta i ngema na nhure i diëru i äë'gacü i Presidente República arü i 60 i nguneü naguügu na nayaugüäüwena;

II - Meã nü'ü nacua'gütchaüü na ngeta nangemaü rü ngeta nagu'ü i ngema diëru i ngema name'wa nangemagüü i namaã cua'güü i ngema guaneca'ma iügüü i ngemaügü i ngema nawa puracüëü rü nüna i daugüü i ngema rü nhu'matchi name'wa tanguü ya yiema diërugü i ngema namaã puracüëü i meãma nü'ü naãpanegüü i ngema Poder Publico Federal nü'ü rüngüëgüü rü nhu'matchi ngema tama meã namaã icua'güü rü tü'ü rü tauëgüü i toamatchigü i tama meã yanguëgüü rü nagu na tchieëgüü i nge-maügü i nhaã natchiãne i tagucüã'gü arü iügüü;

III - Rü nü'ü nadaugüüta i ngema guüma i ngemaügü na aicumaüchtitama ngema mugüwa nü'ü yauüäcü yaüü i inaügüäü i ngema naca' na ye'eraäcü nagu yaögüäü i ngema namaã napuracüëü rü ngegumarüüta i ngema natucumügü i ngema namaã puracüëü i ngema Poder Publico nü'ü irü ngüëü rü ta nhu'matchi nüü naunetagüü i nawa i puaracügü i nagu namugüäüta rü nünaägüäüta i ngema ngüëë ngeguma marü nü'ü yangugu na nawa napuracüü rü ngema na ye'eraäcü naünaugüäü i ngema nü'ü nauütanügüäü nawa i ngema inaüü i puracü;

IV - Naügüäü rü norütama i ngema Câmara i Deputadogüarü rü nhu'matchi Senado Federal i ngema natucümü i ngema naügüü

na nü'ü iyadaugüü i ngema nangugüü i ngema norü ngugüü-gü i ngema diërugüarü i ngema nü'ü i daugüü nawa i ngema namaã cua'güü i Poder Legislativo rü Ejecutivo rü Judiciario rü toamatchigü i ngema inciso IIwa nü'ü yangü'tchaüü;

V - Nü'ü yadaugüü i ngema na ngeta taüü ya yiema diëru ya ãë'gacüarü iïë rü naca' iïë i ngema União tûmamaã icua'e i ngema inangemaüwa rü tama inangemaüwa nhama nü'ü yauü'rüü i ngema i ngema na nügümaã napuracüëü i ngema natchiãnegü;

VI - Nüna nadaugüü na nhuãcü rü ngeta ta ngemaü yangeerüema ya yiema diëru ya União nge'ma tü'ü mue nawa i ngema na nhuãcü ta nügümaã napuracüëü rü nügümaã nagu naïnüëü rü meã nügümaã naügüãü i ngeü'rüü i nagu naïnüëü i Estado rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipio;

VII - Naãgüãü i ngema Congresso Nacional naca' ica'ü nawa i ngeü'rüümare ngema natchica i nawa inapuracüëü urüe'na ngeü'rüümare i ngema namaã i cua'güü na nüna nadaugüü i ngema na tacügu tata gu'ü ya yiema diëru rü tacüta tûmamaã naüëü;

VIII - Ya nguëgüëãü namaã i ngema namaã cua'güü ngeguma tama meã mugügu yangegüãgu i ngema na nawe'güüãcü i mugüwa ümatüüãcü ngema na nü'ü naütanüëãü ngema gutchaü inangupetüëü;

IX - Naüpanegüãü rü yangüëãü nangemaãcü i ngema namaã cua'güü rü ta nnaca' nadaugüü na naaicumatama nhama mugü nawe'üãcü yaüca' rü nü'ü nadaugüü ngema ngeta tama mugügu iyaüüwa;

X - Iyatcha'ãtchiëãüta ngeguma tama na nawe'üãcü yaügu rü ta nü'ü inauëãü rü namaã nü'ü yauü na tacü yaüü i ngema Câmara i Deputadogüarü rü Senado federalarü nawe'ü;

XI - Nüma ta ni'i i nü'ü nauëgüãü i ngema tama we'güü i nüma nü'ü nacua'güüãcümare i iü rü paatama naügüãü.

§ 1° Ngeguma nügümaã wü'igu naügüägu rü ngema na i'yatchaã-tchiëgüã rü ta nawa ni'i i ngema Congresso Nacional rü naca'tai'naca i wüpaneüwa namaã wü'igu i Poder Ejecutivo na ngema yanguëgüãüca' wü'igu i ngema na nawe'güü.

§ 2° Ngeguma Congresso Nacional urüe'na Poder Ejecutivo rü ta nagu naunetagu i 90 naguü i ngüneü tautama yangutchigu rü ta Tribunal ta ni'i i ngema nü'ü naüëü nhama nü'iraüü i wümatüüwa nü'ü yauüäcü.

§ 3° Ngema na Tribunal nawe'üäcü tayaü rü ta nawa inayadau na nü'ü naütanügüëã i ngema norü ngetanü urüe'na ye'eraäcü ta nü'ü naütanüëgüã na ngemaäcü aicumaütchitama nü'ü yanguëgüãü.

§ 4° Ngema Tribunal rü ta nayamu i Congresso Nacionalca' i tamae'pü ya tauemacü nagutchigüü i wü'i ya taunecütchigüwa i ngema napane na nhuäcü inaügüãü i ngema norü puracügü.

Art. 72. Ngema natucumü i woetama ngema ngemagüü i ngema art. 166 rü §1° nü'ü iutchaü rü nawa ta ni'i i ngema nangeta naüü i ngema tama naca'iü rü wootchita ngeguma tama ngema namugüüäcü yaügu i ngema tama naca' naüpetüü rü naca' inacagüta naütawa i ngema äë'gacügü i namaã cua'güü i 5 i ngüneü naguü na ngemaäcü meã namaã nü'ü yauüca'.

§ 1° Ngeguma tama meã namaã nango'ëgüägu urüe'na tama meã nango'gu ngema natucumü rü ta naca' inaca i Tribunal ütawa na meã nü'ü yauüca' i gema natchiga i 30 ngüneü naguüwa.

§ 2° Ngeguma marü Tribunal tama meã nü'ü nacua'gu na ta'cügu ta guü ya yiema diëru rü ngema natucumü rü ta nü'ü niu nangema rü tauacüma nawe'atchiegaü rü aürima natchieü naca i ngema diëru i guanearü meruü iü rü Congresso Nacional nanaüta na nü'ü naüëãü aicütama.

Art. 73. Ngema Tribunal de Contagü i Uniãoarü rü 9 i Ministrogü ni'i rü Distrito Federalwa na ngemagü rü ngema norügütama ni'i rü guüma i natchianearü tawa naporaã'gü yangüëgüãüca' i ngema name'wa ngemaü i ngema art. 96 wa nü'ü yauüäcü.

§ 1° Ngema Ministrogü i Tribunal i Conta Uniãoarügü rü ta nü'ü nauneta natanüwa i taguarü naanecüã'gü (brasileiros) i nü'ü nange-maü i ngema nua naca' i nacagüü:

I - 35 ya taunecü rü 70 ya taunecüü rü bumaeü ta niġgü;

II - Tama ngeta tchiecgaü rü guüwama meegaü ta ni'ġ;

III - Nü'ü nangemaü nameãma nü'ü nacua'ü i ngema mugüwa nü'ü i ugüü ngeguma nagu yade'agu i na nhuãcü namaã nacua'ü i ngema diġrugüchiga i ngema guaneca' iüü.

IV - Guame'epü ya taunecü marü nawa puracüü i ngema naca' nua inanacagüü nawa nhaã inciso i nape'ewa ngemaü i mugüwa nü'ü yauü.

§ 2° Ngema Ministrogü i Tribunal i Conta Uniãoarügü rü nhaãcü ta ni'ġ nü'ü naunetagüü:

I - 1/3 nagu i ãċ'gacü i Presidente i Repúblicaarü rü ta nayanau i Senado Federal rü naetüwa i tare ingema ngemagüü i nüna daugüüruü i natanüwa i ngema Ministério Público namaã i wü'igu i Tribunal rü nü'ü naunetagü nawa i tamae'pü naguü i Tribunal nawa ta i ngema marü nagu nayaeü i aicu-maütchi naca' yaüü;

II - 2/3 ta tani'ġ i Congresso Nacionalarü.

§ 3° Ngema Ministrogü i Tribunal i Contagü i Uniãoarü rü nü'ü nangema i ngetatama i ngüċgü rü nüna nanayaugü rü nangema i natanügü nhu'matchi i naca'gütama iġgüü i ngema Ministrogü i Superior Tribunal i Justiçaarü rü tanayanguċgü i na nawa nanguü naiyatchaätchi tanüü rü nü'ü nangema i ngema ngüċċ i ngema mugü i nü'ü yautchaüü i art. 40wa.

§ 4° Ngema namaã cua'ü na nü'ü yadaugüü rü ngeguma ta Minis-trotchicüü rü ta nü'ü nangema i ngema tatama i ngema nü'iraüü rü

ngema tatama i puracü na namaã nacua'ũ nawa i ngema na mugügu taũũ nama ngema juiz i Tribunal Regional Federalrüü.

Art. 74. Ngema Poder Legislativogü rü Ejecutivo rü Judiciario rü tananaügü wü'i i nacüma na nüna nadaugüũ na ngemaäcü yaũuca':

I - Rü ta nü'ũ nacua'gütchaũ na nhuacü ta yanguëgüãũ i ngema nagu naĩnüeũ i ngema nawa i tare ya taunecütchigügu rü naügüãũ i ngema nawa i puracügü i äë'gacü rü nhu'matchi na nhuäcü meã namaã nacua'güũ i diëru i Uniãoarü;

II - Nü'ũ nacua'gütchaũũ ta aicumaütchi mugügu yaũ ingema nagu naĩnüeũ i nawa nangutchaũũ rü aicumaütchitama meã yaũũ rü nüna nadaugüũ i ngema diërugü rü nhu'matchi ngemaũgü i ngema ngeta i ngema nanamaã nacua'ũ rü nhu'matchi na ngeta taũũ ya yiema diëru i ngema nü'ũ nangemaũ na tü'ũ nayaugüũ;

III - Naügüãũ ngema na nüna nadaugüũ i ngema na ngeta taütchigüũ ya diëru rü naüpanegüãũ na ngema na mugüäcü yaũũ rü nü'ũ nadaugüũ i Uniãoarü;

IV - Nü'ũ nangüëgüãũ na nüna nadaugüũ nangema nayanguëgüãũ i ngema norü puracü i nawa nangemagüũ;

§ 1º Ngema namaã cua'güũ na nüna nadaugüũ i ngema rü ngeguma nü'ũ nacua'gügu na tama meã mugügu yaũũ rü ta Tribunal i Conta Uniãoarüũ ta nü'ũ nacua'ëgü rü nawa ngema naütanügüãũ aicüütchitama.

§ 2º Ngeürüü i duũũ rü ngema natucumü rü ngema nügü nutaque'eũ urüe'na ngema natucumü i puracütanüũ rü namücügüta ni'ĩ rü nham mugüwa nü'ũ yaugüũäcü rü inauãũgüãũ i ngema tama mugügu i üũ nape'ewa i Tribunal i Conta i Uniãoarü.

Art. 75. Ngema nacümagü i mugüwa nü'ũ yauũ i nü'ũ yanguëũ nawa i ngema nhaã rü ta naca' ni'ĩ rü nagu ta nangu i ngema natucumü na

nü'ũ nadaugüũ i Tribunal i Contagü i Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü nhu'matchi ta Tribunal rü Conselho i Contagü i Municípiogüarü.

Wüitama i deatucumü. Ngema Constituiçãogü i estadogüarü rü ta nü'ũ nangema nawa i Tribunal i Contagü nawa tatama rü natanüwa nangemagü i wü'ime'epü arü tare i nüna daugüũ.

SEÇÃO V

NGEMA NÜNA DAUGÜÛ I REPÚBLICA RÜ CONSELHO I DEFESA NACIONAL

SUBSEÇÃO I

NGEMA NÜNA DAUGÜÛ I REPÚBLICA

Art. 89. Ngema nüna daugüũ i Republica rü wü'i i natchica i ãẽ'gacüme'ewa ngemaũ ni'ĩ rü wü'igu nügümaã ngemagüũ ni'ĩ i Presidente i Repúblicaarü rü nawa tanangemagü:

I - Ngema Vice-Presidente Repúblicaarü;

II - Ngema Presidente i Câmara i Deputadogüarü;

III - Ngema Presidente i Senado Federalarü;

IV - Ngema namaã cua'güũ irü mumaegüũarü rü nhu'mmatchi rü noremaegüũarü nawa i Câmara i Deputadogüarü;

V - Ngema namaã cua'güũ irü mumaegüũarü rü nhu'matchi rü noremaegüũarü nawa i Senado Federalarü;

VI - Ngema Ministro i Justiçaarü;

VII - Naime'waarü wü'i naguü i aicumaüitchima tagucüã'gü i ïgüü rü nü'ü nangemaü i 35 ya taunecü rü nawa i tare ta i ãê'gacü i Presidente i Repúblicaarü nü'ü unetaü rü tare ta i ngema nü'ü naunetagusü i Senado Federal rü tare tata i Câmara i Deputadogüarü nü'ü unetagusü rü guütama rü tamae'pü ya taunecü nagutchigüü ni'ĩ rü tauacütama wena nü'ü naunetagü:

Art. 90. Name'wa tana ngema i Conselho i Repúblicaarü na nagu yade'aü natchiga i ngema:

I - Rü ta ãê'gacü i taguarü naanearü namaã nacua' rü ina napo'ü i ngema tacü i irarüwa tchieü rü nhu'matchi aürima tchieü nanaaugüü.

II - Ngema na naca' inaca'ü aürima naiyatchaätchiü na ngema meã wü'igu inapuracüü;

§ 1º Ngema Presidente i Repúblicaarü rü ta naca' i Ministro i Estado na ngutaque'e namaã naüü i Conselho rü ngema nawatatama yaïgu i ngema Ministerio:

§ 2º Ngema mu rüta meã nanaü na nhuacü ta napuracüü i ngema Conselho i Repúblicaarü.

Art. 93. Ngema mugü i norü nguëruü rü Supremo Tribunal Federalwa nenaü nanaüãüca' i wü'i i na nhuacü tayaüü i ngema Magistratura rü nagu yaüãcü i ngema nacümagü:

I - Nawa yaücuü na nawa nangema i ngema puracü rü nayauãü i nawa naügüü rü juiz tchi'cüü rü nawa i wü'i i ügü i guane-ca'maiü nawa nanhurewa marü napuracüü rü namaã wü'igu i mü i Advogadogü i Brasilärü;

II - Ngema nanaünagüü i ngema nawa yaücuü i ngema puracü rü ta ngema norü taunecügu rü na meã napuracüügu ta niü nawe'e yangüëãcü i ngema nhaã nacümagü:

a) nawe'e na aicumatama yangučāũ na nawa nanguũ i ta-mae'pūcūna naguũ urūe'na wū'ime'epū i nawa nagemaũ rū nameāma i napuracūũ.

b) ngema nanaūnagūũ i ngema norū puracū na meāma nge-ma nangemaūca' rū ta tare ya tauncū naguũ ta ni'i i ngema norū puracū na ngemaācū nawa yaūcuũ na nawa nanguũ na juiz yaĩũ rū ngema norū marū wū'ime'epū namarū nagu na yaĩ ngeguma na tauguma i ngema naca' inaca'ũ i nguēũ rū ta nanayau i ngema natchica.

c) nangema ta nanawa naūpetūũ i wū'i nawa nū'ũ naūgūũ na aicumama nū'ũ nacula'ũ i ngema nagu yaũũ rū naca' nadauũ rū na meũ i guūwama rū inangemaũ rū ye'erawa nūgū nagatchigūũ.

d) na ngema namarū ngema nangemaũ mucūma ya tauncū-ca'ngema tribunal rū tautama juiz ū nayau ngegumata tautama nawa naūgūgu i 2/3 naguũ i ngema nawa ngegūũ nawa na nhuacū yaĩũ rū nū'ũ nangema na nūgū i napoũũ na wena taarū nū'ũ naunetagūũ nhu'matata ngemaācū ngema nange-ma ngeta nū'ũ inaunetagūũwa.

e) tautama naūnagū i ngema norū puracūwa i ngema juiz i tautama nū'ũ yauācūmaā rū tautama nawe'ātchiēgu i nge-ma name'wa ngemagūũ i nagu naunetaūgu rū tauacūta-ma nanataeguēē i cartorioca' ngeguma tautama marū na we'ātchiēcū yaīgu.

III - Ngema nū'ũ nangemaũ na nagu naūcuũ i tribunalgū i nge-ma norū tarewa ngemagūũ rū ta naū ngeguma na marū mucūma ya tauncū ngema nangemaũ rū nhu'matchi ngema na meā na puracūūca' rū ngema na nawa nanguūca' rū ngema wū'icana ta-tama nagu naūcu;

IV - Ngema na nawa nanguũ i ngema ngu'gū i naca'tama iĩũ na nawa nūgū nameēũ rū ngema nanaūnagūũ i ngema na marū nge-

ma puracüwa inangemaŪ rü ta marü nagu naücu na marü tagu-
tatama inaŪŪŪ na ngemaäcü nawa nangemaŪ rü nü'Ū nacua'güŪ
nawa i ngema nguepataŪ i woetama ngemawa puracüeŪarü;

V - Ngema ngüčē i Ministrogü i Tribunal Superiorgüarü rü ta 95
porcento ta ni'ŷ i ngema naca'tama iŷŷ gucüma ya tauemacügu
naca' i ngema Ministrogü i Supremo Tribunal Federalarü rü nge-
maäcü ngema ninuutchi i ngema ngüčē ngema nawa i estadogü
rü federalwa ngema nagu yaŷŷ nangeta nangemaŪ rü tauacü-
tama nayatoraŪ rü guŷtama na wü'igumare tauacü narü tamae
rü narü iramae rü tauacütama nangupetüütchi i ngema ngüčē i
ngema Ministrogü Tribunal Superiorgüarü rü nagu yaŷäcü rü
ngeguma tama ngemaäcü yaŷgu rü nhama artgüwa. 37, XI, e 39,
§ 4º; äcüta ni'ŷ iyaŷŷ;

VI - Ngema na marü tama napuracüŷ nawa i ngema na mu-
gümaŷ nacua'ŷ rü ngema ngüčē i ngema name'wa ngemagüŷarü
rü ta nagu niŷ i art. 40wa nagu yade'aŷ;

VII - Ngema juiz ütchima rü ngema nge'ma inapuracüŷwa
tanama'ŷ ngeguma tribunal nawe'egu ngegumarica ta tama
ngema nama'ŷ;

VIII - Ngema nayaŷgatchiŷ rü nawa ta ni'ŷ inangemaŷ rü nge-
guma guanema nawe'egu rü nawa ta ni'ŷ i ngema Conselho Na-
cional i Justiçaarü na nü'ŷ naunetagüŷ rü nhu'matchi nangema-
gu inanügu inapo'ŷŷ;

VIII-A - Ngema naca' inacagüŷ nayamugatchigüäŷ i ngema
inapuracüŷwa rü ngema nagu niŷ ta ingema mugüwa nü'ŷ yauŷ
i "a", "b", "c" e "e" i inciso II i caput i nhaŷ artigo rü nhu'matchi
art. 94 i nhaŷ Constituiçãowa ngemaŷäcüta ni'ŷ;

VIII-B - Ngema na toamamaŷ nügütchicawa naŷŷ i ngema
inapuracüŷwa rü nagu ta niŷ rü ngeguma ta ngemagutatama
yaŷ i ngema mugüwa rü nhu'matchi namaŷ i ngema juiz i
ngema norü tarewa ngemagüŷ nawa i toamatchigü tribunalgü

nawa i ngema mugü i estadoarü rü federalarü urüe'na ngema norü puracü rü ta nawe'e nayanguĉãũ i ngema "a", "b", "c" e "e" i inciso II i caput i nhaã artigo rü nhu'matchi art. 94wa i Constituiçãowa wümatüũ;

IX - Ngema guŷma i nainauãũgüãũ i ngema namaã puracüẽ i Poder Judiciário rü ta ganepe'ewa ni'ĩ rü ngema ta ni'ĩ i ngema nagu iũ na nawa nangugüũ rü ngema nao'ẽgüãũ na ngemaãcü i ngema mugü rü iyairaãtchiẽãũ ngeguma na nawe'egu i ngema norü advogadogü urüe'na na nüna nadaugüũ i ngema na tauema na nü'ũ cua'ũca' rü tama duũũgüũ na tchieũca' i ngema natchiga;

X - Ngema na nü'ũ yaugüũ i ngema nüna daugüũ i tribunalgü rü nawe'e nangemaguŷma i duũũgü nawe'ũãcü ta nayaiũ rü ta guanetama nawe'eũãcü tana yaĩũ rü nhu'matchi guŷma i ngema natucumü nawe'ũãcü ta ni'ĩ;

XI - Ngema tribunalgü i 20 naguũarü ye'era uaũtaewa ina nagemagüüwa rü ta ngema nanaügü i wü'i i namaã cua'güũ ngemaruũ tatama iũ naca'tama iũ rü 11 naguũ urüe'na 20 naguũ i natucumüwa ngemaũ na ngemaãcü yanguẽgüãũ i ngema norü puracütchigü i namaã i cua'güũ rü nawe'e nanangemaũ i natchica naca' i ngema marü nagu yaeũ rü nhu'matchi ngema marü nü'ũ naunetagüũ nawa i ngema tribunal;

XII - Ngema puracügü rü inayatchaãtchi rü tauacütama güŷtama narü ngüẽ pa'aãtchi i ngema juizogü nawa i ngema tribunalgü i ngema norü tarewa nagemagüũ rü inapuracüamaũ ngeguma guŷma i nguncẽgu rü na ngemaũta i juiz i ngema ngemaũ guũgutama;

XIII - Ngema norü mu i ngema juizgü i wü'itchigü i natchicawa rü ta ngema duã'taarü mugu ta ni'ĩ yaũtchigüũ;

XIV - Ngema puracütanüũgü nanayaugüta i wü'i natucumü nanaügüãca' na nüna nadaugüũ aicumaũtchitama i ngema norü puracü rü namaã nü'ũ yaugüãcuma;

XV - Ngema puracügü rü ta ninuutchi rü pa'atama ni'ï nawa i guüma i ngema puracügü i nawa nangemagüü;

Art. 94. 1/5 i natchicagü i Tribunal Regionalgü Federalgü rü nhu'matchi Tribunal i Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Terrítorigüarü rü ta natanüwa nangema i Ministério Público i ngema marü gume'e'pü ya tauncü ngema puracüü rü nhu'matchi advogado i nü'ü nangemaü i ngema cua' i mugüarü rü tama ngeta tchiegaü rü gume'e'pü ya tauncü marü nawa ngemaü natanüwa ta nü'ü naunetagüü i wü'ime'epü arü wü'i ye'era nü'ü nangemaü na nü'ü nacua'ü;

Wü'itama i de'atücumü. Nanayauãü na nü'ü naunetagüü nge-
ma tribunal rü nanaüta i wü'i i naegagü rü Poder Executivoca' ta
nayamugü naetü i 20 i nguneü naguü rü ngematanüwa rü nü'ü nau-
neta i wü'i.

Art. 95. Ngema juizgü rü nü'ü nangema i ngüêêgü:

I - Tagutama nayagu' rü ta nape'ewa na nawena i tare i tauncü na nawa nangemaü ngeguma tautama i muutchigüägu nhaägü i nguneügügu rü ngema juiz nawe'e na ngema nangemaü rü nhu'matchi nü'ü i'nadaunüü rü nü'ü yautchigagüü;

II - Na tauacütama inamuutchigüãü rü ngeguma duüügü nawe'egurica nhama art. 93, VIII mugüwa nü'ü yauüäcüta ni'ï;

III - Ngema na tauacütama inaïêgüãü i ngema norü ngüêê rü ngeguma artigüwa. 37, X e XI, 39, § 4º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, I.ngo'üäcüta ni'ï;

Wü'itama i de'atücumü. ngema juizgüwa rü tauacütama ni'ï:

I - Nauãü ngeguma wootchi nawa nangemagu rü toama i puracügü rü ngeguma nanguêetaegu ricatama;

II - Na yauãü ngeürüümare i gutchaüügü ätanüü urüe'na nawa nangemaü i ngema na nhuäcü ya ngegüãü;

III - Nagu naücuü i ngema na nawa nangemaü i ngema nhuäcü na namaã nacua`ü i ngema natucumü i ngema na nagu yade`aü i ngema namaã cua`güü;

IV - Na yauãü rü ngeürüümare i gutchaügü rü ngüëëgü urüe`na nü`ü nangüëëü yema ngeerüemare ya duüë rü ngema duüügüma puracüëü äë`gacüarü rü tama äë`gacüarü rü tama i ngema mugüwa tama meü;

V - Inapoüãü ngema ngeta iyaügatchiüwa naüpa na tamae`pü ya taunecü na nü`ü yaguü nainamuutchigüãü;

Art. 96. Norüricatata ni`i:

I - Ngema tribunalgü;

a) nü`ü naunetaü na ngeta ta napuracüü rü naüãüna nhuäcü ta napuracüü ngema inangemaüwa rü nü`ü nacua`tchaüü i ngema nacümagü nanhuäcü taya ngegüãü i nawa naüãüta na nü`ü nacua`ü na nhuäcü yaüü inangupetüü ngema inangemaüwa i ngema puracügü;

b) meã naüãü i ngema norü puracütchica rü ngema puracüëëta rü ngema juizgü i name`wa ngemagüü nüna nadauäcümaã i nge puracügü nameëäcüma i guüma;

c) naüãüta ngema Constituição nü`ü yauü ngema na nhuacü yaüü i ngema juizgüarü puracü i ngema inangemaüwa;

d) naweãüta i naütchaüüi ngewacüü i puracütchicagü;

e) nagu naüñüü i ngema nanaüãü na nügü naügüü i na tacüwa marü ta puracüü rü yangüëãü i ngema art. 169 rü ngema wü`itama i de`atucumü i ngema na nawe`eü na nüna nadaugüü i ngema mugümaã cua`güü rü tama ta i ngema nü`ü cuunetaü i mugüwa ngo`ü;

f) naãĩ nanangü'ũ paãtchi iyatchaãtchiũ rü toamatchigü na yamuutchiãĩ i ngema namaã napuracüũ i ngema nü'ũ rü ngüẽĩ i ngema name'wa ngemagüũ;

II - Naca' i Supremo Tribunal Federal rü naca' i Tribunal Superiorgü rü naca' i Tribunal i Justiçaarügü nanaü ta naca' i Poder Legislativo ngema i art. 169 wa nü'ũ yauũ;

a) yaügatchiãĩ i ngema na nhure yaĩũ i ngema natucumü i tribunalgü i nhatüwa ügüũ;

b) nauãũta rü nao'ẽãũta i ngema natchica i puracügüarü rü na nhuregu naãtanüũ i ngema norü puracü i ngema nguẽeruũ i puracütanüũgü rü nhu'matchi ngema juizgü i nawa ngemagüũ rü nauãũta i ngema norü ngücẽgü i ngema natucumüarü rü ngegumarüũta i ngema tribunal i nhatüwaama ngemagüũarü ngema ngeta inangemaũwa;

c) ngema natoacü naügüãĩ i ngema na nhuãcü inapuracüẽĩ rü ya yaueãũ i ngema judiciariogü;

III - Naca'gü i Tribunal i Justiçagüarü juizgü i estadogüarü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territoriogüarüũ inauãũũ rü ngegumarüũta i ngema ngema Ministério Público puracüẽĩ ngema iramareũ i gutchaũgü rü tchieũgü i naügüũwa rü ngema Justiça Eleitoralarü iĩũ rü tauacütama ni'ĩ;

Wü'itama i de'atücumü. Nawagü i ngema Tribunal Justiçaarügü i ngema 170 naguũ i desembargadorgü i nawa i ngemagüũ na ngema nü'ũ naunetagüũ nangema na namaã nacua'güũ ngema nhaãwa nü'ũ yautchaũũ "a" i inciso I i caput i nhaã artigowa rü ta nanaügü natanüwa i ngema natucumü i tribunalwa rü ngema rü mumacũ i nawa naügüũ rü tare ya taunecü naguũta ngema nangema rü wena taarü niücu ngeguma nangupetü'gu;

Art. 97. Mumaĕiārū unetaāŭ ricatatama ni'ī i ngema natucumū naca' i ngema natucumū ngeicata ni'ī i ngema tribunalgū nū'ŭ iuū na tama aicuma mugūgu yaūŭ i ngema nacūma i naūŭ i Poder Público.

Art. 98. Ngema União rū nawa i Distrito Federal rū nawa i Terri-tóriogū nawa i Estadogū nanaügūta:

I - Ngema iramareŭ i gutchaŭgūmaā cua'gūŭ rū ta ngema-gū nawa i ngema juizgū meāma natchirugu i cu'cutchigūŭ rū ngema ātchirugūŭ tama aicuma nū'ŭ cua'gūŭ rū nū'ŭ cua'gūŭ na nhuācū ya ngegūāŭ rū ya ngegūāŭ i ngema uaŭtaegū rū y anguĕgūāŭ i ngema iragūŭ i tchieŭgū ngema bugūŭ ŭgūŭ nawa i ngema nū'ŭ yaugūŭ rū nawa nū'ŭ nacua'gūŭ ngema ugūwa nagu naŭnueŭācū rū ta namewa nanaüĕĕgū na ngemaācū juizgū i ye'erawa ngemagūŭ namaā cua'gūŭca';

II - Ngema nhaā rū nūna nadau i ngema na tama nhuacūmare inama'ĕŭca' rū nū'ŭ naātanū rū ta ngema duŭŭgū i nū'ŭ nau-netagūŭta niŭgū rū ta āgūmücū naguŭ i tauncĕta ta ni'ī i ngema nangemagūŭ rū nhama mugūwa nū'ŭ yauŭācū rū nanaügū i tū'ŭ yangiĕŭ rū nū'ŭ yadaugūŭ rū naūmatügūāŭ naŭpa na ngema nan-gegūāŭ rū aicuma ta ngemaācū yaŭ rū na mewaama nangeetchi-gūāŭ rū tama nū'ŭ nangema i na ngeta yaŭŭ i ngema norū puracū ngema toamatchigū i mugūwa ūmatūŭ;

§ 1° Ngema mugū i taguarū naanewa nemuŭ ta nū'ŭ nanaüĕĕ inge-ma natchica i namaā i nacua'gūŭwa i naca'tama iŭŭ nawa i ngema Justiça Federal;

§ 2° Ngema na nū'ŭ naātanügūŭ rū naca' niŭgū woetatama i ngema natanū i ngema puracū i ngema nūna daugūŭ i ngema namaā cua'gūŭ.

Art. 99. Naca' i Poder Judiciário nū'ŭ nangema na nūma tatama nūna nadaugūŭ i ngema diĕrugu.

§ 1° Ngema tribunalgū rū nanaügūta i ngema nagu naŭnueŭ na nhure i diĕru na nawe'egūŭ nawa na i ngema naca'tama iŭŭ namaā

wü`igu i ngema toamatchigü poragü nawa i ngema mugü i nacüma na nhuäcü tayaiü i ngema nanangugüãü.

§ 2° Ngema nangema namugüãü i ngema nagu nañnüeü rü toamat-chigü i tribunalgüarü narü inüe i ngema naca` iïgüü.

I - Nawa i ngema União rü naca` i Presidentegü i Supremo Tri-bunal Federal nawa i Tribunal Superiorgü ta ni`i i ngema na yau-güü ta marü yaï naca` i tribunalgü.

II - Nawa i ngema Estadogü rü nhu`matchi Distrito Federal rü Territoriogü rü naca` i Presidentegü i Tribunal i Justiçagüarü rü na ya nguutchiëëgü naca` i ngema tribunalgü.

§ 3° Ngeguma ngema namaã cua`güü ngema nü`ü yautchaüü § 2° wa ngeguma ta tautama ngema namugüãgu na tacü naütchaüü rü nhure ya diëru na tümawe`egüü nagu i ngema nagu naunetägüü i mugüwa nü`ü yauü rü Poder Ejecutivo rü ngema na nhureta yaïe-gaü i wü`i i taunecüitchigügu rü ngema marü i ngemaügu tanayaüëë nhama nua § 1° i nhaã artigowa nü`ü yauüäcü ta ni`i.

§ 4° Ngeguma ngema nagu nañnüeü i diëru i ngema nhaã artigowa nü`ü yauü rü tautama ngemaäcü yaïgu ngema na nawe`eüäcü rü ta § 1° rü ngema Poder Ejecutivo ta nanaü ngema numa nü`ü na-cua`güüäcü na ngemaäcü meã yaüüca` i ngema nhure ta yaüü i nge-ma diëru inangugügüü wü`itchigü taunecügu.

§ 5° Ngeguma inaügüãgu i ngema nangeta taüü ya diëru rü tauacütama nanaütanügü urüe`na nanangupetüëgü i ngema mugüwa nü`ü yaugüü natchiga nangeta taüü ya yiema diëru rü ngeguma nü`ü nauëgüãgu rü nawa i ngema nayawãnagü i norü nguëruü naca`tama iïü.

Art. 100. Ngema nanaütanügüãü nawa i ngema Fazenda Públicagü Federal rü Estadogü rü Distrital rü Municipalgü nawa nangema naügüãü i ngema natanügü rü nagu ta nayangegü i ngema nguneügü nanawe`güãü i ngema nanaütanügüãü rü natchu`u na ngema naügüü na duüëgüãü nauä-ta-naügüãü nangema yaücutchigüãü naca` i ngematama.

Art. 179. Ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'ma-tchi Municípiogü rü tautama ngemaãcü namaã ni'ï i ngema iragüü i empresagü rü ngema irañmaã puracüëü i empresagü ngema mugüwa nagu yade'atchigüü rü nü'ü nangemagü i toamatchigüraüü i nacümagü rü nagu narü daunü i ngema toraüü i gema na namaã nacua'güü rü nanaütanügüãü rü na nüna diëru tü'ü naãgüü rü nüna nayaugüãü urüe'na iyairaãtchigüãü nhama mugüwa nü'ü yauüãcü.

Art. 180. Ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'ma-tchi Municípiogü rü nanaügü rü nü'ü nanaüëë i ngema na ngema nañãneãü na ngemaãcü ye'erawa na datchigüüca' i ngema na diëru i ücüü.

Art. 181. Ngema nanaügüãü na ngema namupanegüãü urüe'na nü'ü yauü rü naãtanüãü rü ãë'gacügü nauãcümaã urüe'na ngema mugümaã cua'güümaã i toamatchigü i natchianewa neüümaã urüe'na ngematama nge-ma natchianewa ma'ëümaã rü nawa ta ni'ï i ngema Poder i namaã cua'ü.

Art. 182. Ngema na ye'erawa nangetchigüãü rü ya tatchigüü ya iane rü Poder Publico i municipioarü ta ni'ï i ngema namaã cua'ü nama nhaã nacümwawa nü'ü yauürüü nanaüta i mugü na ngemaã meã inama'ëüca' i ngema duüügü i ngema ma'ëü rü ngema äpatagüü.

§ 1º Ngema nagu nañnüëü na nüna nadaugüü rü Câmara Municipal ta ni'ï i ngema nauü naca' ya yima ianegü ya 20 mil i duüügü nawa ma'ëne na ngemaãcü ye'erawa na datchigüüca' ya yima iane.

§ 2º Ngema ianewa ngemagüü i natchica rü nayanguëëgü na nüna nadaugüü ngeguma nangemagu ingema nameã yaü'tchigüü ya yima iane ngema napanewa nü'ü yauüãcü.

§ 3º Ngeguma inamu'tchigüãgu ngema napatawa i ngema ianegu peü rü nawe'e na naüpa nü'ü yauü namaã rü nhu'matchi meãtama nü'ü naütanüãü diërumaã.

§ 4º Rü tama naca' ni'ï i ngema Poder Público municipal rü nawa i ngema mugü i norütama iüü ngema nawa ngemaü i na namaã nacua'güü rü nü'ü nauëãü rü mugü i ãë'gacü i taguarü naanewa arü iüü

na ngema namaã nacua'ũ i ngema nawa nangemaũ i iane rü tama wenaarü tacü nagu nauũ rü ngeguma meãma nagu naĩnüácüma rü nüna nadaugu nawa i ngema guũma.

I - Rü nayayauyetchigü nangemaãcü nagu nauãũca' i ngema guaneũtama me'ũ;

II - Naütanũ ngema i yoraãgũũ i ĩpata rü naane i ianewa na ngemaãcü ya ĩũ i guũgutama;

III - Nayauãũ ngeguma tama naütanügu i ngema ngetanü ngeguma Senado Federal nawe'egu rü wenaarü nayauãũ gume'e'pü ya taunecüwena rü na ngemaãcü ya yauyetchigüãũ rü ngemaãcü ta yaĩũ rü nangemaũ na naütanũãũ meã tama i ngema mugüwa ümatũĩãcü;

Art. 183. Ngema nü'ũ nangema i ianewa i 250 metro cuadrado naguũ rü wü'imee'pü ya taunecü naguũ rü ngeguma tauema inaeugu rü ta nüna nanaã ya yiema te'e ya nawe'ee i ngema pora rü ngeguma tauma to i natchica nü'ũ ngemagu i ianewa urüe'na tama ianewa;

§ 1º Ngema na nüna naãpaneãũ rü nüna naããũ rü ta nüna nacua'gü-tchaũ yima yatü urüe'na yiema nge'e rü urüe'na ngema taregüna rü na ya tauraũ tchingeguma tügüütawa tangemagügu.

§ 2º Ngema nhaã mugü taca'ĩũ rü tautama name ngeguma ngema nayauũ rü wena tatama nanaca' nadaugu.

§ 3º Ngema ĩpatagü iãe'gacügü namaã cua'güũ tauacütama toamat-chigü i duũũgüme'ewa naüe.

CAPÍTULO III

NGEMA NAMAÃ NACUA`GÜÛ I NAANEGÜARÛ RÛ NAANE I PURACÛRUÛ RÛ NHU`MATCHI REFORMA AGRARIA

Art. 184. Rû nawa ta ni`i i ngema União nûna nayauãü ngeguma guanearü meruü yaïgu rû ngeguma reforma agrariarüü yaïgu ngeguma tama ya ngueãgu na guanearü meruü yaïü rû ta nü`ü nanaütanü i ngema ngetanü nawa i ngema rû na nûna nadauü rû na nhuregu naãtanüü rû ta nayanautanü 20 ya taunecü naguü ngema norü tare ya taunecü nanaügüãüwe-na rû ngema norü nanamaã nacua`ü rû mugügu i üüta ni`i.

§ 1° Ngema meã ügüü i megüü i aicuma ngemaca` iügüü rû ta nü`ü nanaütanügü diêrumaã.

§ 2° Ngema nanaüpanegüãü na nü`ü yauü nangema rû nü`ü nange-maü na duüëgüca` yaïü rû na reforma agrariaca` nayaïü rû União ta ni`i i ngema naüü na nûna nayaügüãü i ngema naane.

§ 3° Nawa ta ni`i i ngema mugü iyanguçêü naüãü ngeguma tama ngemaãcü yaïgu ngema na nûna nayaügüãü nhama muwa ümatüüãcü.

§ 4° Ngema nanangügüãü na nhure rû nanaügü i wü`i ya tauncüthigügu i ngema norü mu i ngema nangetanüü ngema guüma i norü mumaã nangemaãcü naügüãca` i i ngema reforma agraria i nawa ingemaü.

§ 5° Tama naca` ni`igü i ngema nanaütanügüãü ãê`gacügüãü federal rû estadogü rû municipiogü i ngema nûna nayaügüãü naca` na reforma agraria naügüü.

Art. 185. Ngema tauacütama towaama cungeetchiü rû naicuna muutchiü naca` i reforma agraria.

I - Ngema iragüŷü rü aŷgüüraŷü i naanegü i ngema tama ianewa ngemagüŷü ngema nhaã mugüwa nü'ŷü yautchigaŷü rü ngeguma ngema norü yora rü tama to i naane nü'ŷü ngemagu.

II - Ngema aicumaŷtchima i nawa inapuracüeŷü.

Wü'itama i de'atücumü. Mugü rü marü nanaü na tü'ŷü na meã nacua'ŷü i ngema nawa ipuracüŷü nanaüta i nacümagü naca' na nhuacü ta namaã yaŷü i ngema duŷŷügü.

Art. 186. Ngema nameã namaã icua'ŷü rü ninguutchi ngeguma nge-
ma norü yora rü ngema namaã i cua'ŷü rü nagu yaŷgu wü'igu namaã i nge-
ma inügü rü mugüwa ngemaŷãcü nawa i ngema na nawe'eŷü:

I - Meã namaã icua'acü rü nagu rü ĩnũacü rü nagu nameacü;

II - Meã namaã nacua'güŷü i ngema ngemaŷgü i woetama nhaã naanewa ngemagüŷü rü nüna nadaugüŷü i ngema nhaã nawa i ma'eŷü i naane;

III - A nguëgüãŷü i ngema mugüwa ümatügüŷü i ngema natchiga-
gu i de'aŷü i puracü;

IV - Ngüëë naãgüŷü na ngemaacü meã inangegüŷca' i ngema norü yoragü rü nhu'matchi puracütanüŷgü;

Art. 187. Ngema na nüna nadaugüŷü rü namaã nacua'güŷü rü meã-
tama nagu na ĩnũeacü ni'ĭ naügüãŷü nhama mugüwa ümatüŷãcüma namaã
wü'igu i ngema nawatama puracüeŷü wü'igu namaã i puracütanüŷgü rü
nhu'matchi ngema namaã ta'egüŷü rü ngema na nutaque'eŷü rü ngema na-
maã nuegüŷü i guŷüma i ngemagü ta ni'gü:

I - Ngema na nü'ŷü nangüëŷü i ãë'gacü nawa i ngema meã napuracüŷca';

II - Ngema natanügü namaã nawü'iguŷü namaã na nhure ngema i ta'ŷü
nagu i ngema nata puracüŷü rü na ngemaŷta nangeta namaã tata'eŷü;

III - Ngema na tü'ũ nü'ũ yacua'atchiĕgüãũ na naca' ta ngeü rü ye'erawa meã tapuracüĕũ;

IV - Ngema na nawa tü'ũ nangüĕgüũ nameã ye'erawa tanangeĩ-ca' i naanewa puracüĕe;

V- Ngema na tüna nadaugüũ ya naanewa puracüĕe;

VI - Ngema nawü'iwa tapuracüũ;

VII - Na omü ngema naügüũ ngema tama iane iyaĩüwa rü nhu'matchi rü ya megüãũ i ngema nanetü;

VIII - Ngema na tü'ũ ya üpataũ ya yiema puracütanü'ügü ya tama ianewa ma'ĕĕ;

§ 1º Rü natanüwa nangemagü na tacü naüetchaũũ i ngema na nü-nanadaugüũ i ngema na ye'eraũ i puarcügüca' yaĩũ rü ngeta naüna inayaeĕĕ inatchoniegü i ngema nainecügüwa.

§ 2º Rü naca'tama ni'ĩ i ngema nagu naĩnüĕũ i ngema na nüna nadaugüũ toeruũ rü nhu'matchi reforma agrariaruũ tatama ni'ĩ.

Art. 188. Ngema naanegü i ãĕ'gacü namaã icua'güũ rü ta naca' tatama ni'ĩ i ngema na nawa napuracüĕũ nhama natchiane nawe'eũäcü i reforma agrariaruũ ta ni'ĩgü.

§ 1º Ngema na nüna naägüãũ rü name'wa nangemagüĕãũ urüe'na na nawa napuracüĕgümareãũ rü ngeürüũmare i napane i ngema name i ãĕ'gacüaru iĩũ i ngema ye'eraũ i dois mil i quinhentos i hectare naguũ nüna i ngema duũũ urüe'na ngema nü'ũ naapanẽ rü ngegumarüũtchi itanauegu ya duũĕ rü Congresso Nacional ta ni'ĩ i ngema nü'ũ iuũ na marü tümaaru yaĩũ.

§ 2º Rü nananguutchiĕĕ ta i ngema de'atucümüwa ümatüũ i nape'ewa ümatüũ nanaãũ i ngema natchica i ãĕ'gacüaru iĩ'ũ na reforma agraria me'ewa nangemaũ.

Art. 189. Ngema na nü'ũ na ngemaũ na nüna naãgüãũ rü nü'ũ ya nuutchiaũ i ngema ãpata i tama ianewa ngemaũ rü ta ngema reforma agraria ta ni'ĩ i ngema namaã icua'ũ rü nüna idauũ rü na tome'gunaũãũ i gumee'pü ya tauneciüwena.

Wü'itama i de'atücumü. Ngema na namaã nacua'ũ rü nüna inadauũ rü ta yima yatücü urüe'na yiema nge'e urüe'ena ngema taregü wootchi tama nügümaã yangigügu nhama nhaã mugüwa nü'ũ yauũãcü.

Art. 190. Ngema mugü rü ta nayayauye na naãũ urüe'na naãtanüãũ nanawa ta puracüũ i ngema tama ianewa ngemaũ nüna i ngema duũũ urüe'na ngema nü'ũ ãpaneũ i toamatchigü i natchianewa üũ rü tananaü na Congresso Nacional namaã i cua'ũ.

Art. 191. Ngema tama norü yora iĩũ i ngema ãpata i ngema tama ianewa ngemaũ urüe'na ianewa ngemaũ rü nügüũ yaĩẽũ i wü'ime'epü ya taunecü naguũ rü tauema naca' ngema iyaca'ũ ngema naane ngema ngeta tama ianewa rü ngeguma ye'era 50 hectare yaĩgu i ngema norü ta rü nawa inapuracügu norü natanüũgümaã rü nagu naãpatagu rü ta norüũ ta ni'ĩ.

Wü'itama i de'atücumü. Ngema ãpatagü i ãẽ'gacüarü iĩgüũ rü tauacütama nanayaugümare.

Art. 192. Ngema na diërumaã na cua'güũ i nhaã natchiane rü nanau nangemaãcü ye'era meã yaũũca' i ngema nhaã natchiane rü guaneütama nameũ ngema guũma i nawa nangemagüũ na wü'igu tü'ũ nangemaũca' rü ta mugüwa nanangemaëgü i ngema toamatchigü i natchianewa nemuũ i diëru rü nügümaã tanapuracüe;

TÍTULO VIII

NGEMA NA ITAMETUCUMÛÛ YA DUÃ'TAGÛ

CAPÍTULO I

NAWA GUÛÛMA NAWA I CUA'Û

Art. 193. Ngema na meã nanuaũ i duũũgü rü nü'ũ nangema na nhuacü inapuracüeũ rü ngeta nangugütchaũũ namaã ingema na itametucumũũ itaporaã'güũ ya guanema ya duã'tagü;

Wü'itama i de'atücumü. Estado rü nanaüta nameã nameã yaũũca' i ngema na namaã nacua'güũ i duũẽgü nanadauũ nhama mugüwa nü'ũ yaũũacü na guanema ya duũẽgü rü na nü'ũ tacua'güũ na nhuacü yaũũ rü nhuacü inaũũ rü nhuacü nüna nadaugüũ i ngema puracügü i inaügüũ na namaã nacua'güũ;

CAPÍTULO II

NGEMA NA DUÛËGÛ MAÃ MEÃ NACUA'GÛÛ

SEÇÃO I

NAWA GUÛÛMA NAWA I CUA'Û

Art. 194. Ngema na duũẽgüna nadaugüũ rü nü'ũ nacua'ẽẽ i wü'i inatucumü i ngema naügütchaũũ ngema Poder Públicogü rü nhu'matchi ngema duũũgü rü naca' yaĩgüũ i ngema mugü i naca' iĩgüũ i ngema nameã icuma'ũũ

rü nhu'matchi nanaãgüãü i ngema na tûna nadugüü i ngema duüügü;

Wü'itama i de'atücumü. Nawa ta ni'ï i ngema Poder Público nham mugüwa nü'ü yauüãcü rü meã naüãü na duüügü nanaduü nagu yaüãcü i nhaã nagu nañüegüü;

I - Guaneca'tama rü nawü'igumareü ta i ngema na tûna naãgüãü i ngema na tü'ü nayauü;

II - Wü'iguãcüta ni'ï ngema na nhurechigü yaüü i ngema ngüêê rü puracü naca' i ngema iãne rü nhu'matchi naanewa maê'ü;

III - Ya de'etchiãü na nhuãcü ya nuutchiãü i ngema na nûna naãgüãü i ngema ngüêê rü puracü;

IV - Tauacütama inayairaãtchi i ngema na nhure naütanüü i ngema ngüêêruü;

V - Aicumatama yangüêãü nanaütanüãü i ngema naca' inaca'ü;

VI - Ngema guüraüüwa nenaüü i ngema diëru rü ta nûna tacua'ãtchi na nhuremaã tayaücuü naca'tama i ngema wü'itichigü nawa i ngema rü ngema naca' i ngema name'güwa nenaüü rü ngema guanema nadaugüü rü ta namaã nacua' i ngema na nhure yaüü i marü ütanüü;

VII - Rü tama wü'itama i ãê'gacüme'ewa nangema na nûna nadauü rü ta guüma i ngema nawe'egüüme'ewa nangemata namaã wü'igu i ngema puracütanüügü rü nhu'matchi ngema naütawa tapuracüü rü guüma i ngema marü tama puracüëü rü nhu'matchi ngema nûna idaugüü rü namaã icua'güü;

Art. 195. Ngema nawa guane ya duüëgüna nawa nadaugüü rü guanetama ni'ï naütanüe nawa i gema guüma nham mugüwa nü'ü yauüãcü nawa i ngema nawa anayaugüãü i ngema diërugü i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü nawa i ngema naütanügüü:

I - Ngema napuracüëü rü nawa napuracüü i ngema namaã wü'igu puracüëü nhama mugüwa nü'ü yau'üãcü rü nhaãcü ta nanaü i ngema natchiga;

a) ngema nhure yaĩü iyaume'tanü rü toamatchigü na nhure yaĩü na nügümaã na wü'iguü i ngema naütanügüü wü'itchi-gü ya duüëgüãü yiema i puracüee wootchi tama tü'ü nange-magu nangema ta puracüü;

b) ngeta nenaüü rü ngeta yauü;

c) ngema nawa ye'erawa urüe'na cunaüetüü;

II - Ngema puracütanüügü rü nhu'matchi ngema toamatchigü i nawa nü'ü nangüëëgüü rü ta nanayaugü nangeta nenaüü i nge-ma ngüëëgü nawa na nhure yaĩü i ngema ya'umetanü rü tama namaã wü'igu i ngema na marü curü ngü'ü i puracüwa i ngema naãgüü i nacüma i Previdência Social ;

III - Natchiga i ngema nangeta nenaüü rü ngeta nayaugüãü;

IV - Ngema nge'ma namugüü i ngema nawa tü'ü nangüëëgüü i toamatchigü i natchianewa urüe'na ngema mugüwa nü'ü yauüã-cü nügümaã na wü'igu;

V- Ngema nangeta nayaugüãü i ngema namaã ta nangüëë naü-güü nawa i ngema mugü iyanguëëgüü;

§ 1° Ngema ngüëgü i Estadogüwa ne'üü rü Distrito Federalwa urüe'na Municipiogüwa naca' na nü'ü nangüëü i duüügü rü ta nagu narü ïnüe i ngema na nhuãcü namaã nacua'güü rü tautama Uniãomaã wü'igu nanaügü.

§ 2° Ngema nanangugüãü i ngema nawa nü'ü nangüëü rü ta nügümaã nanaügü i ngema natucumügü i ngema memaã cua'güü rü name'wa nangemagüü rü duüëgü nadaugüü rü nagu nadaunüãcü ta na ta'cü naüëü rü ngeta nangugütchaüü nagu naãcüma i ngema

mugüwa nü`ũ yauũ nanangugügüãũ na ngetatchigü ta namugüãũ i ngema diĕrugü.

§ 3° Ngema natucumü i nügü nutaqueeũ ngema nangetanügüũ nawa i ngema ngüĕĕ rü nhama mugü nü`ũ iuũãcũta ni`i tauacũta-ma naca`naca namaã i ngema Poder Publico rü tauacü tananayau i ngüĕĕ urüe`na ngemaũgü i ngema diĕru urüe`na nanayaugüãũ.

§ 4° Ngema mugü rü tananaü to nangeta nenaũũ na ngemaãcü guũwa-ma nanguũca`a nguĕãcũma i ngema nhaã art. 154, I. wa nü`ũ yauũ.

§ 5° Tautama i ngüĕĕ urüe`na ngema cuũ ipoũũ tanaü rü na ye`era, tama nüũ na cua`güãcũta na ngetata itauũ ya dieru naca`ngema ngüĕĕ.

§ 6° Ngema na nü`ũ curü ngüĕũ ngema nhaã artigowa nü`ũ yautchaũũ rü ta ninguutchi ngeguma ta nangupetügu i 90 naguũ i ngu-neũ nawena na marü naunagütchigaũ i ngema mugüwa ngeguma naügüãgu rü yaügatchigüãgu ngeguma tautama nhama nua ngemaũrũ yaĩũ nawa i nhaã art. 150, III, “b”.

§ 7° Rü nangetanü ni`i na tanaã`ũ i nge`maũ naca`na nü`ũ tarüngueĕũ i duũ`ügü nawa i ngema tü`ũ me`ũ ü`ũ ya duũ`ã`ta na tü`ũ nangüĕĕ`ũ i ngema na nayau`aũ i ngema nü`ũ namuũ i mugüwa ingema`ũ.

§ 8° Yima naũ`cü rü yima namücü rü yima toguearü naanegu toecü rü yayau`yecü i ngema nato`ũ rü yima ngema naane i ianearü yawa ngemaũ iütanücü rü yima tchoniecü i nacũma i nü`ũ nacia`ũãcũta-ma rü i ngema nawa ngemagüũtchigü i na`ma`gü rü natégü i naügüũ i norü puracügü na nagu yaũ na meã namaã inacua`ũ i ngemaũgü i natanüũgüãũ rü natauma i puracütanü`ũ i ngemaetchaũ rü nanaãgü tá na duũ`ĕũ nangüĕĕ`ũ nawa i ngema nanaãã`ũ i wü`i i ngema na nhure tá naguũ iütanüũ natchiga na nhuregu iyanguutchiũ i ngema ngemaũgü i naca`itae`ũ rü namaã itae`ũ rü tá nanaũ i mugü i tũma-ca`i`ũ naca`i ngema meũ`gü i ngema íngemaũ i mugüaruwa.

§ 9° Ngema iãgüũ na duũ`ĕũ rüngüĕĕũca`i marü iutchigaũ i inciso rü caput i nhaã artiguarüwa rü nü`ũ nangema tá nayatomaraũ`ãt-

chiŭ nawa i ngema nhure naguŭ tá iütanü'ŭ nagagu i ngema ü na meã namaã icua'ŭ i ngemaŭ rü aŭrima namaã nangemaŭ ngema duŭ'ëgiarü puracü rü ngema nge'maŭgü i ngema inaü'ŭarü urüe'na nü'ŭ nangemaŭ i ngema ta'cü íngemagüŭ nawa i ngema natchica i puracü nawa naãgüŭ rü ngemaãcü ta porá inaã'ŭ naca' i ngema iã'ŭ rü yatarau'wa nenaüŭãcü nanangugüŭ i naca'rica ya "b" rü "c"arü tümaŭ i inciso Iarü i caputarü.

§ 10. I mù rü tá nü'ŭ nauneta na aicuma yi'ŭ i ngema ngugügü i nawa nü'ŭ icua'ŭ na yiema diëru i ngema we'gu ü'ŭwa i wü'itama i ma'ŭarüwa tü'ŭ namuŭ rü ügü i duŭ'ã'taarü ngüeëruŭ iŭ'ŭ i União-arü naca' i ngema Estadogü rü i Distrito Federal rü i municipiogü rü Estadogü naca' i Municipogü rü nü'ŭ nadawenüŭ i na nawa nange-maŭ i ngema nawa nü'ŭ narüngüe'ŭ i diërugü.

§ 11. Rü natchu'gü ni'igü i na yeeratchigü i nguneŭ naütanüŭ i ngetanü rü i ngema natanüarü yauyetchigü nagu iunetaŭ na 60 ya tawemacüarü yeera yi'ŭ rü ngema mügü i ngueëruŭãcü rü ngema nao'ŭ rü ngema naoe'ŭ i ngema iütanüŭ iãgüŭ naca' i duŭ'ügü i ngema natchiga iyadé'aŭ i tümaŭ i "a"wa i inciso Iarü rü i inciso II i caputarü.

§ 12. I mù rü tá nü'ŭ nauneta na aicuma yi'ŭ i natchicagü i meã namaã icua'ŭ i ngemaŭgü iü'ŭarü naca' i ngemagü iãgüŭ iütanüŭ i nawa i ngema inciso I rü b rü IV i caputarüãcü rü tá tautama nügüetüwa nimu.

§ 14. Yiema nawa ngemaë na tügüna tadau i diëruwa i ngema nagu iüŭ i mugü i guŭ'wama i ngema tüna naã'ŭ i meŭgü i diëruwaarü rü na namaã inacua'ŭ i ngema iã'ŭ rü na nawüiguŭ ni'ï urüe'na norü yeera yi'ŭ i ngema iã'ŭ na noremaecü ya tawemacüwa na naca' inaca'ŭ i ngema norü natücumüwa rü ínawe'guŭ i ngema natümügü i inaãgüŭarü.

§ 15. I ngema iã'ŭ i marü iutchigaŭ i inciso Vwa i caputarü rü nü'ŭ natautcha tá nanangemaŭ i norü ngema nhure naguŭ tá iütanüŭ i meãma íngemaŭ i ngema mù i nagu iŭ'ŭwa.

§ 16. Ína'ũ naca' i ngema iã'ũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü i marü we'guacü iü'ũ i artigo 156-A rü §1º rü I nhe'mata VI rü VIII rü X nhe'mata XIIIwa rü § 3º rü §5º rü II nhe'mata VI rü IX rü §§6º nhe'mata 11 rü 13gu.

§ 17. Ngema iägüũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü rü tautama nawa nangema tá i ngema no'rütama ngugü i nawa nenaũ'ũ rü ba'i i ngema iütanü'üarü i marü iutchigaũ i artigo 153 rü VIII rü 156-A rü 195 rü I rü "b" rü IV rü i ngema iãña naca' i ngema meã iü'ũ i na wüiwa tangemagüũ ya dua'ãta i ngema nagu íyadé'aũ i ngema artigo 239.

§ 18. Ngema mù rü inanaü tá i nagu nanguũ nanataeguecũ i ngema iãũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü tümaca' düũ'ẽ ya nawa ngemaẽ i ngema porá i tümaca' i'ũ rü ngegumarüũ tá nawa nange-ma ya tümaca' yaĩ'ẽ rü yiema yaua'tügüe naca' na íyai'raãtchiũ i ngema na tama nawüiguũ i ngema iyau'ũ.

§ 19. Rü ngema nanataeguecũtchiga i nagu iyadea i § 18 rü tautama niugü ni'ĩ i ngema na nhure üpetüüwa inayau'ũ na naütanüũ i união-arü naca' nayanguũ i marü ime'ũ i artigugü 100wa rü § 15 rü 166 rü §§ 9º rü 12 rü 17 rü 198 rü § 2º.

SEÇÃO II

MA'ŪARÜ

Art. 196. Ngema ma'ũ rü mù i guaneca' i i'ũ ni'ĩ rü nanawa'e na yanguecã i Estado rü aicuma we'gu naüaũ nawa i ngema na meã düũ'ügümaã nacua'ũ ya aẽ'gacü tümaca' ya düũ'ã'tagü rü nangemaũ i nge-maũgü itaügüũ i nü'ũ nangemaũ na íyai'raãtchiũ na aũ'cümaüwa tangemaũ i nawa i da'we rü togü i tü'ũ thchiecũ rü nawa tiücuũ guũma i ngemaũgü rü nawüigumareũ nawa i ngema ügü rü nayeerawa naütchigüũ i puracügü rü ínapoũ'ũ rü na wena naca' yataeguũ i ngema meũ'gü.

Art. 197. Rü ngema taütchiü i meü i guãca' i'ü rü ngema ma'üarü puracügü ni'igü rü ngema porá i guãca' i'üwa ni'i nangemaü na we'gu naüaü i ngema múgü íngemaü na ngemanhaãcü meã mugüãcü yi'ü rü nüna nadau'ü rü meã namaã nacua'ü rü nanawa'e ni'i naüaü i ngema norü ü nota'cüma nūmatama urüe'na to i natücumü i norü tamaë'püwa ngemaü'ü namuü nanaüaüca' rü ngegumarüü ya yiema duü'ë ya mugüwa ngemaë ta tanaü'ü urüe'na i ngema puracü ü'ü i nü'ü naãpaneü i na naca' yi'ü i mugü na nūmatama naüa'ü i ngema puracü.

Art. 198. Ngema ügü rü ngema puracügü i ma'üarü i guãca' i'ü rü nawa nangema i wü'i na nügüwa nadatchigüü i wü'i natchicawatchigü rü nge'mata ngema rütamaë'üwa nada rü nanaü i wü'i i wü'itama i meã ü'ü rü meã nanuü i nhaãgü mugü i nagu iüüãcü:

I - Nayau'ü i ngema ngaüwa rü wü'icanatama nawaama naü'ü i wü'itchigü i natchica i aë'gacü namaã icua'ü;

II - meã yagueëü na meã namaã icua'ü i naca'türü i ngema puracügü na nüna idau'ü rü tama natchieë'ü i ngema tüna dau'güüarü puracügüü;

III - nawa nangemagüü i ngema duü'ügütücumü i wüigu i norü ngemaügü.

§ 1º. Ngema wü'itama i meã ü'ü i ma'üarü rü diëru tü'ü nayau tá ni'i na meã nangemaü'ca' i ngema artigo 195wa nangemaüãcü namaã i ngema ngemaügü na inangugüü na nhure yiüü i ngema meã ü'ü i duü'ëü ípo'üü ngeguma aücümaüwa tangemaguarü i Uniaoarü rü Estadoguarü rü Distrito Federalguarü rü Municipioguarü rü naë-tüwa i to i nawa nenaü'ügü.

§ 2º Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü inanaügü tá i wü'iepü'cüna ya wü'itchigü ya tauncüwa i ngema ügü rü puracügü i guãca i'ü i ma'üarü i ngema naü'ü i diëru i irüi'ramae'ü i ngema nangugügüüwa na nhure nawa ngematchigüüwa neü'ü i natchiga:

I - Nawa íngupetüü i Uniãoarü rü ngema diëru i we'gu iü'ü i aicuma ngemaü i nawa íngemaü nanaü'ãü i ngema diërutchiga rü tautama nü'ü narüi'ramaë i 15ë (quinze por cento);

II - Nawa íngupetüü i Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü ngema ngemaügü idegüü nawa i ngema iütanüü i ngema nagu yau'ü i ngema artigugü 155 rü 156-A rü ngema ngemaügüarü i artigugü 157 rü 159 meë'güü rü I rü "a" rü II rü iyai'raätchiü i ngema yauyetchigü ya yima nawa ngematchinewa ya municipiogüwa muü.

III - Nawa íngupetüü i Municipiogüwa rü Distrito Federalarü rü ngema ngemaü idegüü nawa i ngema iütanüü i ngema nagu yau'ü i ngema artigugü 156 rü 156-A rü ngema ngemaügüarü i artigugü 158 rü 159 meë'güü rü I rü "b" rü § 3°.

§ 3° Mugü i ngueëruü rü tá wena nangugü ni'ti i 5 (wü'ime'pü) ya tauncüwaüra rü nanaü tá:

I - Ngema yauyegü ingugüü inameë'ü i ngema incisogü II rü III i § 2°arü;

II - Ngemagü nagu nanguü i diërugüarü yauyetchigü i Uniãoarü i ma'üwa ngemaü i Estadogüca' iü'ü rü Distrito Federalca' rü Municipiogüca' rü Estadogü naca' ya yima norü Municipiogü ya nawa ngemagünetchigü rü na yeerawa naü'ü na iyai'raätchiü i ngema na tama i wüiguü i wü'itchigü i natchicawatchigü;

III - ngema mugü i nüna iadu'üarü rü nü'ü iü'ütchiga rü namaã icua'ü na nhure nagu'ü i ma'üarüwa i natchicagü i aë'gacü ya guüetüwa ngemacü namaã icua'üwa (federal) rü estadual rü distrital rü municipalwagü.

§ 4° Yima namaã icua'gücü i natchicawatchigü i ngema wü'itama i meã ü'ü i ma'üarü rü ta nanayau i ma'üarü daruügü ya duü'ata ya wüigu naügüearü rü dauruü i inapoü'ü naca' i da'wegü nawa naya-deetchiaü i ngema rümemaegüü i guãca' iü'ü rü ngema woetama

inagemaĩãcü rü ngema norü na inaãũ i gu'tchatümüũ'ũ rü ngema norütama inanawae'ũ i norü na íngemaĩca'.

§ 5º Mugü i Federal rü tá nanaü naëtügu i ngema i mugü i nagu nayaũũ i wu' i i natücumü i ngema nü'ũ cua'güũarü natanü i guũ i natchiũane i tagucüã'wa rü ngema mugügü naca' i natücumü i meã nuũ na natautchaũca' nayaümü i ngema nü'ũ cua'güũ rü mugü na meã yaũ'ũ i puracü i duũ'ũ i ma'ũarü daruü ya wüiwa ngemagüearü rü dauruü i inapoũ'ũ naca' i da'wegü rü nawa íngema i ngema União rü ngema íngemaũ i mugüwa rü naüaũ na tü'ũ nangüecũ rü yangüecãũ i diëruwa naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü naca' nayangüecë i ngema puracütanü i nagu yadé'aũ.

§ 6º Naëtüwa i ngema nagu nanguũ i marü iutchigaũ i § 1º i art. 41arüwa rü § 4º i art. 169 i Mugü i Guũetüwa ngemaũwa (Constituição Federal) rü ngema puracütanü'ũ inaũ'ũ i puracü i duũ'ũ i ma'ũarü daruü rü dauruü i inapoũ'ũ naca' i da'wegüarüaũ'ũ rü tá nü'ũ natautcha na nayarütau'ũ i ngema puracü i nawa nange-maũ ngeguma tama yangüecã'gu i ngema naca' ínaca'ũarü i naca'tama iĩ'ũ i marü mugüwa ngemaũ naca' i norü puracü.

§ 7º Ngema norü natanü i duũ'ũ i ma'ũarü daruü ya wüiwa ngemagüearü rü dauruü i inapoũ'ũ naca' i da'wegüarü rü Uniãowa nawa ngema na namaã inacua'ũ rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü namaã inacua'gü naüaũ rü naëtüwa i nagagu i togü rü ngema tautcha i meũ rü tûna porá ã'ũ rü ngüecëgü rü tü'ũ naütanüaũ i puracü i paätchi iĩ'ũ rü wena naütanüãũ na ngemanhaãcü namecãũ i puracü ngema nü'ũ cua'güũarü.

§ 8º ngema diëru i naca' nanaütanüũ i norü natanü i duũ'ũ i ma'ũarü daruü ya wüiwa ngemagüearü rü dauruü i inapoũ'ũ naca' i da'wegü rü tá nango'gü na nhure yiĩ'ũ i guũma i diëruarü ngügüpane i Uniãoarüwa namaã i ngema inaã'ũ i norütama rü woetama naca'tama iüütchiũ.

§ 9º Ngema norü nanatanü i duũ'ũgü i ma'ũarü daruügü ya wüiwa ngemagüearü rü dauruü i inapoũ'ũ naca' i da'wegü rü tauta-

ma ni'ĩ narüi'ramaë'ũ i 2 natanügü rüi'ramaëgüüarü rü União ni'ĩ i tü'ũ üpetüë'ũ naca' ya Municipiogü rü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal.

§ 10. Ngema duü'ügü i ma'üarü daruü ya wüiwa ngemagüearü rü dauruü i inapoü'ũ naca' i dawegü nü'ũ nangema tá ta i nagagu na ngema puracü inaü'ũ rü aü'cümaüwa íngemaü rü tá nangema i yau'atüchiga i naca'tama í'ũ woe rü ingicüü namaã i norü natanü rü ta yeera nanaütanüü nagagu na aü'cümaüwa íngemaü nawa i wü'i puracü.

§ 11. Ngema ngemaügü i diêrugu i União üpetüë'ũ naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federalgü rü naca' i Municipiogü naca' na naütanüãü i norü natanü urüe'na ngeürüüümare i to i nü'ũ tautchaü i ngema duü'ũ i ma'üarü daruü ya wüiwa ngemagüearü rü ngema dauruü i inapoü'ũ naca' i da'wegüarü rü tautama ni'ĩ yaücutchiü i ngema ngugüwa na inaücueëüca' i ngema nanagu'eëüarü tümaã ya puracütanüë.

§ 12. Mugü i Federal rü tá nanaü i norü natanügü i ngema nü'ũ cua'güü i natchiüanegüwa naca' i da'weearü dauruü rü nü'ũ cua'cü na inacaruüwa da'weena nadau'ũ rü ngüëruü i da'weena dau'ũ rü i'raacüruü rü tá duü'ügü i mugümaã cua'güü i guãca' í'ũ i mugü rü mugü i norüca'tama í'ũgü nüna tá nadawenügü.

§ 13. Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Ngema Municipiogü rü ngemata norü gu'gu i puracü i diêrutchigaarü i mugü nagu iutchigaüwa i natchiga nameëü i § 12 i nhaã artigoarü rü tá nagu nanameëe na nhuãcü naãtanüü i ngema puracü i namaã icua'ũ urüe'na ngema natücumü i meã nuü na nautautchaüca' nayamuü i ngema nü'ũ cua'güü rü ngeguma nangemagu rü ngemanhaãcü nayau'ũ i ngema natanü i i'üü naca' i wü'itichigü i natücumü i nü'ũ cua'güü.

§ 14. Uniãowa nangema rü ngema mugüwa íngemaüãcü rü inaãü i ngüëë i diêruarü ngüëruü naca' i Estadogü rü naca' Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü rü ngema íngemagüü i ngüëë iãgüü nhu'ma

nhama tchi ngema inaãgüü na puracüwa tü'ü yaütchigagüü rü tü'ü meã nayau'ü rüe'na rüi'ramaeü i 60porcentowa ya norü ida'wegüe nawa i ngema wü'itama i meã ü'ü i ma'üarü rü na yanguüca' i ngema natanü rüi'ramaeü i nü'ü cua'güüarü i natchiga namecü i § 12 i nhaã artigoarü.

§ 15. Ngema ngemaügü i ngüecëruü i federalgü i ütanüruügüca' i'ü i diëru i ngüecëruü na tü'ü nangüecü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü rü nü'ü i ngema íngemagüü i ngüecë iãgüü nhuma nhama tchi ngema inaãgüü na puracüwa tü'ü yaütchigagüü rü tü'ü meã nayau'ü rüe'na rüi'ramaeü i 60porcentowa ya norü idawegüe nawa i ngema wü'itama i meã ü'ü i ma'üarü rü na yanguüca' i ngema natanü rü i'ramaeü i nü'ü cua'güüarü i natchiga namecü i § 12 i nhaã artigoarü rü tá nango'ü rü meãma nange-maü i ngema nangugüü na nhure yi'üwa i guüma i Uniãoarüwa rü namaã i ngema norütama inaã'ü rü ngema naca'tama woe iütchiü.

Art. 199. Ngema ngüecë naca' i ma'ü rü natautcha ni'ï naca' i ngema nüicátama i'ü na naügüaü na nüna nadau'ü.

§ 1° - Ngema namaã icua'güü i tama gueca' i'ü natautcha tá na nawa nangemagüü i ngema na yangüecëácüma i ngema wü'itama i meã ü'ü i ma'üarü rü nhaã mugüácüma rü nawa i ngema na tü'ü yaütchicaü i puracüwa i mugü i guãca' i'üwa urüe'na ngema nawa ngemagüü inaügüü na tü'ü yaücutchiü i puracüwa rü nangemaü na nü'ü naunetaü i ngema íngemagüü i tü'ü rüngüec'ü rü ngema tama yeera yaugüü.

§ 2° Rü natchu'u ni'ï na nawa tau'ü ya diëru ya guãca' i'ü güe naca' i ngüecëgü urüe'na ngema ngüecëruü i diëru yau'ü i açgacüwa neü'ü naca' i ngema namaã icua'güü i tama gueca' i'ü na yeera nayaugüü.

§ 3° Rü natchuu' ni'ï nawa nangemaü na we'guácüma urüe'na tama we'guácü i ngema nau'ü i puracü urüe'na ngema diëru i to i natchiüanecüa'wa neücü na nüna nadau'ü i ma'ü i nhaã natchiüanewa rü natautchaü ngeguma marü mugüwa iutchigaü yaigu.

§ 4° Ngema mugū rū tá we'gu nanaū načtūwa i ngema na íngemaŪ rū ngema naca' ica'ŭ inatautchaēŭ i ngema nayaūgatchiŭ i ngema namaā icua'ŭ rū ngema natūcumū ima'eŭ rū ngema guŭma i ngemaŭgū i duŭ'eŭnewa ngemagūŭ naca' na tomana naŭe'ŭ rū ngema na naca' nadau rū tūna idau'ŭ na tarūmeŭ rū ngemanhaācū nanutaque'eŭ rū nau'ŭ na to íyanguu'tchiŭ rū nagū rū norū nawa nenaŭ'ŭ na tomana naŭečē'ŭ rū inatchu'u i guŭma i ngemaruŭŭgū na naca' rū namaā itae'ŭ.

Art. 200. Naca' i ngema wū'itama i meā ŭ'ŭ i ma'ŭarū namaā inacua' rū naetūwa i ngema to inaā'gūŭ i ngema íngemaŭācū i mugūwa:

I - namaā naca'ŭ rū nūna nadau'ŭ i ngema na nhunhaācū yaŭ'ŭ rū ngemaŭgū i ŭgūŭ rū ngema woetama ngemaŭ i ma'ŭca' i nū'ŭ meŭ iŭ'ŭ naca' i ma'ŭ rū nawa nangemaŭ i ngema iŭ'ŭ i ŭ'ŭgūarū rū ngemaŭgū i namaā ta'cū iŭ'ŭ rū ngemaŭ iŭ'ŭ nawa i ngema ngemaŭ i ma'ēŭ i da'we tama tūna nguŭca' urŭe'na nawa rŭ-meŭca' i da'wegū rū ngema ŭ'ŭ i nagūwa neŭ'ŭ rū togū i ngema woetama ngemaŭ i ngemaŭgūarū ūruŭgū.

II - nau'ŭ i ngema ŭgū na nūna idau'ŭ i ma'ŭ i guāca' iŭ'ŭ rū ngu' na nhunhaācū yanuŭtchiŭ na namaā icua'ŭ i da'wegū i duŭ'ētūcumūwa nhu'ma nhaā puracūtanŭŭarū ma'ŭgūrūŭ;

III - meā nanuŭ na nū'ŭ tayangau'ŭca' i cua'gū ya duŭ'ēgū ya ma'ŭtchigawa puracūe;

IV - nawa tangemaŭ i mugūtūcumūarū me'eē nanhunhaācū yaŭ'ŭ rū nawa tangemaŭ i ngema na tanaŭ'ŭ i ngema ŭgū na nūna tadau'ŭ i ma'ŭ i no'rū ŭgūwa na tama naŭaŭtchiŭ;

V - rū namemaē'eēŭ i ngema nawa íngemaŭwa i ngema nayaŭtchigūŭ i ngema cua' i naca' ingu'ŭ rū guŭma i cua'gū i ngewacaŭ'ŭ nanameēŭ i gutchagū;

V - rū namemaē'eēŭ i ngema nawa íngemaŭwa i ngema nayaŭtchigūŭ i ngema cua' i naca' ingu'ŭ rū guŭma i cua'gū

i ngewacaŭ'ŭ nanameĕŭ i gutchagü rü naü'ŭ i ngewacaŭ'ŭ
i ngemaŭgü;

VI - nūna idau'ŭ rü nü'ŭ iü'ŭ e'na aicuma yi'ŭ i ngema onagü
rü nü'ŭ icua'ŭ na namaã icua'ŭ na nhure i ta'acü i megüŭ nü'ŭ
ngemaŭ nawa i ngema ngemaŭ iügüŭ nhu'ma ngema a'cuanerüŭ
rü dà'ágü i duŭ'ĕ ia'güŭruŭ;

VII - nawa ingemaŭ na namaã icua'ŭ rü nūna idau'ŭ i no'rü ü
rü no'rü na tomana naü'ŭ rü namaã ingüŭ'ŭ rü namaã íngemaŭ i
ngema woetama íngemagüŭ rü ngema ngemaŭgü iügüŭ i ngema
taãewa tü'ŭ yatorau'ĕĕ rü natchieĕ'ŭ i ma'ŭ rü ngema ngemaŭ-
gü inaü'ŭ na itchiaĕ'ŭ;

VIII - wüigu naü'ŭ i ngü'eĕ na nūna idau'ŭ i natchica erü nawa
ni'ŭ nangemaŭ i ngema puracü;

SEÇÃO III

NŪNA DAU'Ū I MEGÜŪ RŪ MUGÜ TŪMACA' YA PURACŪTANŪĒ YA DUŪ'ĒGŪ

Art. 201. Ngema nūna dau'ŭ i megüŭ rü mugü tūmaca' ya pu-
racütanüĕ ya duŭ'ĕgü rü tá meã nanu nawa i ngema nagu iüŭ i mugü i
guŭ'ma i ngema nūna dau'ŭ i megüŭ rü mugü tūmaca' ya puracütanüĕ ya
duŭ'ĕgüariüacü i nacüma i ngema natanü iãgüŭ rü tü'ŭ namuŭ na nawa
tiwücutchiŭ rü tanangugüŭ i ngema nawa nü'ŭ tacua'ŭ na nūna tadau'ŭ na
meã ínangemaŭ i ngema diĕru rü nangugüŭ ngoi tama aücümaŭwa nange-
ma i ngema diĕru rü tanayau'ŭ tá i mugüacü rü a:

I - na tūna nadau'ŭ i ngeguma nangupetü'gu na taucürüwa ipu-
racüŭ i paätchi nagagu i da'we rü ngeguma aücümaŭ tü'ŭ ngu-
petü'gu urü'e'na tauacüma tapuracüwa tangemaŭ rü marü nangu-
petüütchiŭ ya tūmaarü tauncü;

II - tūna nadau'ū ya mamagū ngeguma itāācū'gu rū tai'raa'cū'guwena rū tūmaca'tūrū ya yiema itamatūwee;

III - nūna nadau'ū i puracūtanūū i ngeguma ínangearū pura-cūā'gu notūrū naca' ínadau'gu;

IV - natanū i puracūtanūūacūgūca' rū ngūeē naca' i naācūgū ya yīma puracūtanūū ya po'cucū ya inaācū i diēru i ya i'raūtama yaucū i norū diēru;

V - tū'ū naūtanūāū ya yiema naūtawa ngemagūe ya yīma yu'cū ya inaācū i norū posentarū rū yatūcū urūe'na ngee rū naca' i nama' rū naté urūe'na namūcū rū naūtawa ngemagūe rū nū'ū idawenū'ū i marū ūmatū i § 2^owa;

§ 1° Rū natchu'u ni'ī nanayau'ū i ngema naca' ínaca'ūgū urūe'na ngema nawa nū'ū icua'ū iyatoraū'ū naca' na tanayau'ū i diēru rū nameēū nawa' i ngema mugū ingueēruū rū ngema na natautchaū nayautchigaū na nhure yi'ū ya tauncē rū yīma tauncē ya nagu inaācū yatoraūgūcū i guūwama i ngema mugūarū naca' na nayau'ū i tama puracūācū iyauatūū rū naca'tama ni'ī woe ínaca'ū nū'ū ya yīma naā'cū i diēruca'.

I - yiema nawae'e i ngūeē rū naūpatama nawa tangemagū i ngema ngugū i biopsicossocial i ū'ū nawa i ngema natūcumū i muū i cua'ū cua'gūū rū naguūraū'ū i cua'maā wūiwa puracūeū;

II - no'rū puracūgū i ngema inaū'ū ni'īgū na notacūma nangoeēāū i ngema íngemaū i inatchieēēū i ma'ū rū natchicagū rū ngema ímaēū i tchiegūū naca' i ma'ū urūe'na wūiwa ngemagūū i ngema íngemagūū rū natchu'u ni'ī wūigu meā tananuū ngema nū'ū tacua'ūācū urūe'na ngema tūmaarū puracūwa;

§ 2° bai wū'i i ngūeē i naūtchicūū'ū i ngema natanū i ngema iā'ū urūe'na ngema nayau'ū i norū puracūwa ya yīma inaā'cū i diēru norū posentarū rū nū'ū tá nangema i natanū i wū'itchigū ya tawemacūwa rū ngema natanū rui'ramaē'ūarū i'ramaē tá ni'ī.

§ 3° Guüma i ngema natanügü i ngema iãgüüarü rü nangugügü naca' i ngema ngüecë iyau'üarü ngugü rü we'guäcü ta ni'ï yangewacaütchigüü i mugüäcü.

§ 4° Inawe'gu ni'ï i ngema na nawe'gueäü i ngema ngüecë iyau'ü na nüna nadau'üca' i guüguma i ngema natanü i aicuma i'ü rü ngema nawa nü'ü icua'ü na nü'ü naunetaü na aicuma yi'üäcü i mugüwa.

§ 5° Natchu'u ni'ï i nawa iwücutchiü i ngema regime geral de previdência socialwa rü nawa i ngema nacüma na nawa tiwücutchiü urüe'na tama ya yiema diëru iã'e rü yiema duü'ë ya nawa ngemaë i ngema norütama mugü i nagu iü'ü i ngema ngüecë iã'üarü i diëruwa.

§ 6° ngema na yeera naütanüü naca' i ämare i natanüarü i nü'ü i tama puracüäcü yauatügüü rü ngema nawa ngemagüü na inaütanügüü rü nü'ü nangema tá i ngema norü natanü i tawemacü ya dezembrowa nayau'üäcü ya wü'itchigü ya taunecüarüwa.

§ 7° Nawe'gu ni'ï i ngema tama puracüäcü iyauatüü i ngema nagu iüü i mugü i guü'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ü i ngüecë iã'ü i diëruwa ya puracütanüë ya duü'ëgüarüwa i ngema ta'acü i mugü nü'ü iuüäcü rü naga naïnü'ü i nhaägü íngemagüüäcü:

I - 65 ya taunecü tü'ü ngemaë ngeguma tchi tayatügu rü 62 ya taunecü tü'ü ngemaë ngeguma tchi tangegu rü nangugüü i ngema iã'üarü tëpu rü'ramaëü;

II - 60 ya taunecü tü'ü ngemaë ngeguma tchi tayatügu rü 55 ya taunecü tü'ü ngemaë ngeguma tchi tangegu rü ngema rü naca' ni'ï i puracütanüügü i naanewa puracüeü rü tümaca' ya yiema te'é naügüe i puracügü wüigu tümatanüügümaã i tama tü'ü nangemaü i natanüäcü rü nawa i ngema rü niücu ya yima toecü rü wocaarü yaecerü rü yima uruca' da'ucü rü yima tchoniëcü nacümaäcütama.

§ 8° Ngema naca' ínacaü ya norü mu ya taunecü i nü'ü íyau'ü i inciso I i §7°arü rü tá ínayai'raätchi i 5 ya taunecüwa naca' ya ngueëruü ya

aicuma nawa ngemaċū i tēpu i nawa nangemaŭ i ngema puracū na nauāŭ i puracū na nangu'eċtaeŭ i buā'ta tūmaāeŭ nawa tacua'ūwa rū ngu'eċ i norū ūgūwa ngemaŭwa rū Ngu'eċ i Ngaŭwa ngemaŭwa i marū mugū i ngueċruŭwa ngemaŭ.

§ 9° Naca' na ítchaācū iyau'arū diċruāŭ rū tá nawe'gu na ngema na yaugūŭ i ngema iāŭ'arū tēpumaā rū tá naŭnagū natanūwa i nagu iŭŭ i mugū i guŭ'wama i ngema wū'i i we'gu ū'ŭ i ngūeċ iā'ŭ i diċruwa ya puracūtanūē ya duŭ'ēgūarū rū nagu iŭŭ i mugū i ngema wū'i i we'gu ū'ŭ i ngūeċ iā'ŭ i diċruwa tūmaca'tama ya puracūtanūē ya guāca' rū nhaŭ nūgūtanūgū rū na we'guācū naŭtanūāŭ i diċruwa ngema nawa nū'ŭ icua'ŭācū i marū íu'ŭ i mugūwa.

§9°-A. ngema tēpu i puracū i nawa ingemaŭ i tchuraraarū i íu'ŭ i puracūgūwa i natchiga nameċeŭ i artigugū 42 rū 142 rū 143 rū ngema tēpu nagu inaā'ŭ naca' i nagu iŭŭ i mugū i guŭ'wama i ngema wū'i i we'gu ū'ŭ i ngūeċ iā'ŭ i diċruwa ya puracūtanūē ya duŭ'ēgūarū urūe'na ngema nagu iŭŭ i mugū i ngema wū'i i we'gu ū'ŭ i ngūeċ iā'ŭ i diċruwa tūmaca'tama ya puracūtanūē ya guāca' rū nū'ŭ tá nangema nayaugūŭ nanaŭnagūŭ i tēpu namaā i naca' na ngema tchurawawa nangemaŭ urūe'na tama urūe'na na ítcha'ācū diċru iyau'ŭ rū we'guācū rū nawūiguācū nanaŭtanūŭ i diċruwa rū tá nanawa'e naŭtanūŭ nawa i ngema iūcuŭ i diċru iāgūŭwa i nagu yau'ŭ i tchurragū rū norū iūcuŭ i diċru iā'ŭ nawa i toomatchigū i mugūgu i nagu iū'ŭgūŭ.

§ 10. Mugū i ngueċruŭ rū nū'ŭ natautcha tá na nū'ŭ naunetaŭ na aicuma yī'ŭ na nūna nadau'ŭ i ngema ngūeċ i tama we'gu ū'ŭ rū nawa niūcu i ngema na aŭ'cūmaŭ tū'ŭ ngupetūŭ i puracūwa rū tá meā tū'ŭ nayau'ŭ ngegumatama nawa i ngema nagu iŭŭ i mugū i guŭ'wama i ngema wū'i i we'gu ū'ŭ i ngūeċ iā'ŭ i diċruwa ya puracūtanūē ya duŭ'ēgūarū rū nawa i ngema norūmata íngemaŭ i puracūwa.

§ 11. Ngema guŭguma nayau'ŭ ya yima puracūtanūcū i ngēŭrūŭācūmare rū nawa niūcutchi tá ni'ī i natanū naca' nanangugūāŭ na nhure yī'ŭ i ngema tá iā'ŭ i ngema ngūeċ iā'ŭ i diċruwa rū ínangupetūgu i ngemaŭ i ngema ngūeċ iyau'ŭwa rū nawa i ngemagū rū ngema mugūācūwa.

§ 12. Mugü rü tá nanaü i we'gu ü'ŷü naca'türü ngema güeē iä'ŷü i diēruwa rü namaã i ngema nhure naguŷü tá iütanüŷü nawa i ngema tü'ŷü muŷü na diēru iä'ŷü i yatoraŷtchigüŷü na meã nayau'aŷca' yima puracütanücü ya i'raŷü yaucü rü nawa tangema ta ya yiema tü'ŷü yangaue na nawa tangemaŷü i tauŷma i muŷü i mugü rü yiemagü tü'ŷü natauema i tümaarütama itayau'ŷü i ngema meãma woetama nawa tangemae i ĩpatawa iŷ'ŷü i puracü i tūmapataarütawa rü yiema naŷtawa ngemae i tūmatanüŷgü i i'raŷü yau'güŷü.

§ 13. I itchaüŷü rü ngüeē iyau'ŷü na inaã'ŷü tūmaca' ya yiema inaã'ē i diēru INSSca' i natchiga nameē'ŷü i § 12 rü nü'ŷü tá nangema i natanü i wü'i i natanü rüi'ramae'ŷü.

§ 14. Rü natchuu ni'ŷü naü'ŷü na ngéma naūmareŷü nayaugüŷü i tēpu i ngema iä'ŷüarü naca' na naãŷ'ca' i ngüeē i we'gu ü'ŷü i nüna dau'ŷü i ngüeēgüwa rü nayaugüŷü i tēpu rü i ngema iä'ŷü.

§ 15. Mugü i ngueēruŷü inanaü tá i tchu'ruŷgü rü mugügu na nü'ŷü nangemaŷgü naca' i nameŷü rüe'na tama nayamuŷü i ngüeē i we'gu ü'ŷü i nüna dau'ŷü i ngüeēgüarü.

§ 16. Ngema puracütanüŷgü i wüigu naü'güŷü i ngemaŷgü i guã-ca' iŷ'ŷüarü rü ngema puracü ügüŷü guãca'arü rü duŷ'ŷgütücumü i guŷrüacü meã namaã icua'ŷüarü rü ngema norü rütamaē'ŷü i namaã icua'ŷü na puracü naü'ŷüarü rü tá nanayaugü ni'ŷü i ngüeē tü'ŷü namuŷãcü rü nü'ŷü nacua'ãcü nayangueēãŷü i ngema iä'ŷüarü tēpu irüi'ramae'ŷü rü na naca' na nü'ŷü yangau'ŷü i norü mu ya taunecü i irütamae'cü i ngema natchiga nameē'ŷü i inciso II i § 1°arü i artigo 40arü rü ngema inaü'ŷüacü i mugüwa.

Art. 202. Ngema na ngüeē iyau'ŷü nawa i ngema puracü ü'ŷü tama guãca' iŷ'ŷü i nacüma i ngueēruŷãcü rü meã nanuãcü i nümatama namaã inacua'ŷü e nawa íngemaŷü i nagu iŷü i mugü i guŷ'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ŷü i ngüeē iä'ŷü i diēruwa ya puracütanüē ya duŷ'ēgüarü rü tá tanayau'ŷü rüe'na tama rü ngema constituiçãowa marü ínangemaŷãcü i íwe'guŷü i ngüeē i marü naca' ítatae'ŷü rü meēŷü i mugü i ngueēruŷwa.

§ 1°. Ngema mugü i ngueëruũ i natchiga nameëũ i nhaã artigo rü aicumaütchima ta nanaã tũmaca' ya yiema nawa ngemagüe i ngema we'gu ü'ũ i ngüecëgü i ngema íngemagüũ i ngüecë iyau'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ tama guãca' iĩ'ũarü rü meãma nawa tiücuũ i norü utchiga i íngemaũ na nhunhaãcü namaã inacua'ũ i ngema tũmaarü we'gu ü'ũgüũ nagu iuũ i ma'ütchiga.

§ 2° ngema iã'güũ i gema puracü iã'ũarü rü ngema ngüecëgü rü ngema nawa íngemaũ na tü'ũ yaütchicaũ i puracüwa i marü iut-chigaũ i mugütücumü i nagu iũ'ũwa rü mugü inameëgüũ rü ngema we'gu ü'ũ i ngüecëgü i ngema íngemagüũ i ngüecë iyau'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ i tama guãca' iĩ'ũarü rü tama wüiwa nanangemagü i ngema puracü inaã'ũ ya yiema nawa ngemagüearü rü nhuma nhamma inaüütchiũ i ngema ngüecë iyau'ũ i marü inaãũrüü rü tama nawa nanangemaëë i ngema yiema nawa ngemagüearü natanü rü ngema íngemaũãcü i mugüwa.

§ 3° Natchuu ni'ĩ i ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü na diëru tü'ũ inaü'ũ nagu i ngema íngemagüũ i ngüecë iã'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ i tama guãca' iĩ'ũarü rü norü ngema aë'gacü namaã icua'ũ naca' i norü duũ'ũgü rü ngema íngemagüũ i tama yeera yau'ũ rü ngema puracü ü'ũ i guãca' rü duũ'ũgütücumü i guũrüacü meã namaã icua'ũ i diëru rü togü íngemagüũ i aë'gacüwa ngemagüũ rü namemaëũ i nacüma i tü'ũ nangüecëũwa rü i ngema nawa íngemaũ rü bai i nagu nanguũ i norü inaãũ i memareũ rü na tautcha tá na yeera yi'ũ inaãũ ya yima inaã'cü i diëru posenta arü'.

§ 4° Mugü i ngueëruũ rü nanaü tá na nawa nangemagüũ i nügütanüwa i União rü Estadogü rü Distrito Federal urüe'na Municipiogü rü yaücutchiũ i norü na aë'gacü namaã icua'ũ naca' i norü duũ'ũgü rü ngema íngemagüũ rü ngema duũ'ũgütücumü i guũrüacü meã namaã icua'ũ i diëru rü ngema puracü ügüũ i we'guãcüma namaã cua'ũ urüe'na tama we'guãcüma rü yoni ta i ngema meã ü'ũ i ngüecëarü ngüecëruũgü i nüna dau'ũgü rü ngema íngemaũ i ngüecëruũ i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüecë i ngueëruũ iã'ũ i diëruwaarü .

§ 5° Ngema mugü i ngueëruü i natchiga nameëü i § 4° rü nanaü tá i ngema nawa ngemaü rü ngema nau'güü i puracü norüca'tama rü ngema inaã'ü inaãüügü urüe'na ngema nü'ü tautchaü nanaüã'ü i ngema puracügü i guãca' i'ü rü ngeguma ngema we'gu ü'ü i ngueëruüügü íngemaü i ngueëruü i ngema wü'i i we'gu ü'ü i ngueë i ngueëruü iã'ü i diëruwaarü.

§ 6° mugü i ngueëruü nanaü tá i ngema naca' ínaca'ü na nü'ü naunetaüca' i natanüügü i namaã icua'güü i ngema íngemagüü i namaã nameëü i ngema ngueë iyau'ü i ngueëruü i ü'ü nawa ngema ngueëruüügü i natchiga nameëü i § 4° rü nanaü tá na tama tanaütanüü ya yiema nawa ngemagüe i natücumü inameëgüü rü nawa ngemagüe na nü'ü taunetaü i ngema tümaarü ngutchaüügü rü wü'i i ngemaü i nawa tügümaã aürima tide'agüü ya'ü rü nawa tanameëgüü na nü'ü taunetaü ya'.

SEÇÃO IV

NGÜEË TÛMACA' YA DUÛ'ËGÛ YA NAWAEGÛE

Art. 203. Ngema Ngüëë tûmaca' ya duü'ë ya nawaegüe rü tá tûna nanaã ya te'é yanawae'e rü tama nawa tangemaãcü i ngema iã'ü nawa nge-ma meã ü'ü i duü'ëü ípo'üü ngeguma aücümaüwa tangemagu rü nü'ü nan-gema na ta'cüca' nü'ü tayangautchaü'ü i ngema.

I - ngema na nüna nadau'ü i tatanüü rü mamagü ya iããcüe rü buãtagü rü nori inge'tüüügü rü marü yaütchigüü;

II - rü ngüëë naca' i buüügü rü nori inge'tüüügü i ínawaegüü;

III - rü inaããü na nawa natchocuü i puracütchica;

IV - rü nü'ü tacua'ü rü wena nü'ü tacua' ya yiema duü'ë ya nawae'güe i ngüëë rü inaãü na nawa tangemagüü i ma'ü na wüi-wa tangemagüü.

V - tü'ũ nangemaũ i ngema wü'i i natanü rüi'ramac'ũ i ngüecë i yau'ũ ya wü'it'chigü ya tawemacüwa ya yiema duũ'ë ya meët-chie rü tûmaca' ya ya'guã ya aicuma tama tü'ũ nanguũë na tûgü-natama tadau'ũ urüe'na yiema tü'ũ nangemaë na tûmatanüüma-re tü'ũ rüngüecëü rü i ngema mugü iü'ũãcü.

VI - na íyai'raãtchiũ na aücümaũwa tangemagüũ nawa i tûmar- arü ngemaũgü ya duũ'ëgü ya tûgütanüũ i nawa tangemagüũ na tangearü ngemaũ'ãü urüe'na aürima tangearü ngemaũ'ãü.

Art. 204. Ngema ac'gacügüarü ügü i na duũ'ëü nangüec'üügüwa rü naügü tá ni'ï namaã i diëru ingugüũ na nhure iücuũ rü nhure igu'ũ i ngema meã ü'ũ i duũ'ëü ípo'üü ngeguma aücümaũwa tangemaguarüwa i marü iut'chigaũ i art. 195wa rü naëtüwa i ngema to i nawa nenaũ'ũ rü meã nanuũ namaã na nagu yauãü i nhaã mugügü;

I - rü tomana nangeaũ i porá na namaã nacua'ũ rü nawa nangemaũ i ngema nanaüaũ rü namaã inacua'ũ i puracügü na nü'ũ yangau'ũ i guãã'ũ rü ngema guũma i mugü i federalarü tawa rü namaã icua'ũ rü inaüaũ i ngema nagu yau'ũ i meã nuũ i esta- doarü tawa rü municipiowa rü nhama nhuma ngema íngemaũ i ngüecëruüü rü duũ'ëgüarü ngüecëruüarü;

II - ngema na nawa tangemagü ya duũ'ëtücumü nawa i ngema meã ü'ũ i tü'ũ iwe'üügü i ngema na nhunhaãcü naüü na namaã inacua'ũ i natchiüane rü namaã inacua'ũ i ngema ügü i guũma i ngema ac'gacügü namaã icua'güüwa.

Wüitchimaũtama i wümatü. Rü naca'gü ni'ï i Estadogü rü Distrito Federal na nü'ũ naunetaũ rüe'na tama na nawa nangemaũ i ngema naügüũ i ngüecëruü na nawa tangemaũ rü inaã'ũ i ngüecë i duũ'ëgüca' nge'mata 5 décimo por cento i norü diëruwa iücuũ i ngema iütanüũ íngemaũ rü natchuu ni'ï naü'ũ i nhaã diërumaã i nhaaarü ütänü:

I - nagu'eëü duũ'ëgügu rü ngema tü'ũ muũ iütanüüügu;

II - ngema ngetanüarü puracügü;

III - rü ngeŭrŭmare i to inagueĕŭ ŭpetŭŭ i tama nawa ngemaŭ we'guãcŭ i i tama nü'ŭ iyangauŭ i diĕru i wipeewagu urŭe'na ngema ŭgŭ i ngŭcĕgŭarŭgu.

CAPÍTULO III

NGU' I TAĀEŨ NAWA ICUA'ŨARŨ RŨ NACŨMAARŨ RŨ NHAGŨTAEARŨ

SEÇÃO I

TAĀEŨ NAWA ICUA'ŨARŨ

Art. 205. I taĕeŭ nawa icua'ŭ rü mugü i guaneca' iŭ'ŭ rü nanawae na Estado nau'ŭ rü nhu'matchi natŭcumŭ i nŭgŭtanŭŭgŭ nau'ŭ rü tá yeerawa ŭ'ŭ ni'ŭ rü na taĕeŭ ni'ŭ namaã i duŭ'ŭtŭcumŭarŭ ngŭcĕ rü nagu dawenŭŭ i naca' na meã yanguŭ na yeerawa taŭtchigŭŭ ya duŭ'ĕ rü tŭgŭ tanameĕŭ naca' i puracŭ i ianecŭã'arŭ rü tŭmaarŭ cua'gŭ naca' i puracŭ.

Art. 206. Ngema ngu'eĕ rü tá inaã i ngema nhaãgŭ mugüwa neŭŭmaã:

I - nawŭiguŭ i nawa ítangemaŭ naca' na tiŭcuŭ rü nguepatawa tangemaĕtchaŭ;

II - rü tautchaãcŭ tanguŭ rü tangu'eĕtae rü naca' tadau'ŭ rü nü'ŭ tiutchigaŭ i inŭgŭ rü ngema nü'ŭ tacua'ŭ itaŭ'ŭ rü ngema cua'.

III - naguŭraŭ i inŭgŭ rü ngema inŭgŭ i mugü i ngueĕĕtae-arŭ rü wŭiwa íngemagŭŭ i ngema íngemagŭŭ i aĕ'gacŭarŭ i guãca' iŭ'ŭ rü ngema íngemagŭŭ i nüicatama i ngu'eĕ i tama aĕ'gacŭ nü'ŭ rŭngŭeĕ'ŭ;

IV - rü nangetanüŪ i ngu'eĉtae i guāca' ya yima nguepatāügü ya aĉ'gacüarüŪtchi iŵ'Ūnewa;

V - rü nameĉŪ i ngema nü'Ū cua'güŪ i cua'gü ya yima nguepata ya taĉeŪ nawa icua'Ūnearü rü naporacĉŪ i mugüäcü rü ngema nagu iŵ'Ū nayainagüтчigügüŪ i ngema nü'Ū cua'güŪ i ngema ügü i tü'Ū ideetchiŪwa i guāca i naca'tama woe iŵ'Ūwa natchocuŪ rü norü napanegümaā rü naca' i ngema aĉ'gacüwa nadagüŪ i guāca iŵ'Ūgüarüwa.

VI - rü ngu'eĉ i guāca iŵ'Ū rü ngemana guanema nawa ngemagüäcü yiŵ'Ū na namaā icua'Ū;

VII - rü nü'Ū ingiŪ i ngema nagu yaŵ'Ū i nacüma i we'guŪ.

VIII - rü ngema natanü rüi'ramaĉŪ i nü'Ū cua'güŪarü i guŪma i tagucüā'wa naca' i ngema nü'Ū cua'güŪ i ngu' i taĉeŪ nawa icua'Ū i guāca' ya nguepataarü rü ngema íngemagüŪ i mugü i federalwa.

IX - mugü i taca'arüŪ i ngiŪ naca' i ngu' taĉeŪ nawa icua'Ū rü naca' i ngema na ingüŪ i guŪguma i ngema nagu ima'ŪŪwa.

Namatüarü yauye i wü'itama. Ngema mugü nanaü tá i nacümagü i ngema puracütanüŪgügu i ngema nagu yaō'Ū na nü'Ū nacua'güŪ i ngema ngu' i taĉeŪ nawa icua'Ū i nawa naügüŪwa rü natchiga na nhugu yagu'Ū naca' i nanaü'Ū urüe'na meā nawa yaücutchiāŪ i ngema nagu iŵ'Ū nayainagüтчigügüŪ i ngema nü'Ū cua'güŪwa i Uniāoarü rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogüarü rü tawa.

Art. 207. Yima taŵ i ngu'güpata rü nü'Ū natautcha na namaā inacua'Ū nü'Ū naunetaŵ i ngema ta'cü i tü'Ū nangu'eĉŪ rü na nhuacü naca' nadau'Ū i ngema cua'gü meā namaā inacua'Ū namaā inacua'Ū i diĉrugü rü ngema marü ngemagüŪ i megüŪ rü naga ta naŷnü i ngema mugü i tama i yauyeŪarü natanüwa i ngema ngu'eĉtae rü naca' idau'Ū i natchiga rü ngema na yeerawa nadaŵ i ngema cua'.

§ 1° Nu'ũ nauneta tá ni'ĩ ya yima taũ i ngu'güpa na nayau'ãũ i ngueëruũgü rü nü'ũ cua'guũ rü ngema i to i natchiũanewa neĩ'ũ i ngema mugücümaãcü.

§ 2° ngema ta'cü iümatüũ i nhaã artigowa rü ínanaũ naca' ya yima iügüne ya naca' dau'ũne i cua'gü rü guũma i cua'gü nayamuũca'.

Art. 208. Rü Estado ni'ĩ nawae nau'ãũ namaã i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ rü tá aicuma tá naüaũ rü nü'ũ yangiũ i nawa i nhaãgü:

I - ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa nenaũ'ũ rü na nawae nanaüãũ rü ngetanüãcü i 4 ngemata 17 ya taunecügu rü ta nü'ũ yangi'ũ na naãã'ũ ngetanüãcü naca' i guũma i ngema tama nü'ũ nangema-güũ na nagu natchocuũ ga guma norü taunecüwatama;

II - rü yaũeëaũ na nawa tatchocuũ ya guanema ngetanüãcü i ngema ngu' i ngaũguũ;

III - Meã nayau'ũ ngu' i taãeũ nawa icua'ãcü i naca' iĩ'ũ türü i ngema imeëtchiũ nawatürü i ngeürüümare i ngu' i guãca' iĩ'ũ;

IV - ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i buãtaarü ya ð'tchanagüarü ngu' rü ngu' i naũpa i norü ügü ya yiema buegü ya nge'mata wü'ime'pü(5) ya taunecü;

V - nawa iücuũ i ngu' i yeerawa ngemaũ rü naca' idau'ũ i ngu'arü rü artearü ü ngemana meã nü'ũ tacua'ũãcü ya wü'ietchigü:

VI - inaãaũ i ngu'eë i memareũ i tchütacü tümaca' ya yiema ngunecü tauacü ngu'e rü rü meã ínameũ i ngema nawa tangemaũ i yiema íngu'e;

VII - nüna idau'ũ i nguëtanüũ i guũma i nagu nangemaũ i ngema i taãeũ nawa icua'ũ nawa neũ'ũ nawa i ngema ngueëruũ iãũ'tchiũ i ngemaũgü i ngu'eëtaeruũ i nguepatãuarü rü ngema nawa tomana iũ'ũ rü onagü rü ngüëë naca' i ma'ũ;

§ 1° Nawa iücuŷ naca' i ngema ngu'eē i naca' tü'ŷ namuŷ rü ngetanüŷ rü mugü i guāca' i'ŷ ni'ŷ rü ngema tanawaeŷācū.

§ 2° ngema na tama inaā'ŷ i ngu'eē i naca' tü'ŷ i nawa i ngema porá i guaca' i'ŷ (Poder Público) rü urüe'na ngema nanaāaŷ i tama we'guŷ rü aē'gacū i namaā icua'güŷ namaā inacua'gü.

§ 3° Rü ngema Porá i Guāca' namaā inacua' na nawücuāŷ rü yangüāŷ i ngema nguetanüŷ i ngu' i norü ügüwa ngemagüŷ rü nüna nau'ŷ rü nüna nadau'ŷ wü'igu i papagü urüe'na namaā icua'güŷmaā na nawa íngangüāü'ŷ ya nguepatāü.

Art. 209. Ngema ngu'eē rü natautcha ni'ŷ naügüāē i ngema nüċcata-ma i'ŷüwa rü nüna nadau'ŷ na nawa íngemaŷ i nhaāgü:

I - yangueēāŷ i guŷma i mugü i taāēŷ nawa icua'ŷ i nhaā natchiŷiane i tagucüā'arü;

II - Rü ngema Porá i guāca i'ŷ porá nüna naā'ŷ rü nangu-güāŷ i nacüma;

Art. 210. Rü tá niücutchigü ni'ŷ i natchigagü rüi'ramaeŷ naca' i ngema ngu' i nawa naügüŷ rü nü'ŷ yangi'ācūma i ngema cua' i nawa nenaü'ŷ i guāca' i'ŷ rü nüna idau'ŷ i ngema nacümagü i megüŷ rü ngema artewa ngemagüŷ i guŷ natchi'cagü rü nhaā natchiŷianecüā i tagucüā'wa.

§ 1° Rü ngema ngu'eē na nhuācū i ō'tchiga rü na iwücutchiŷ urüe'na tama rü nau'ŷ tá i ngoragü i megüŷ i nagu i ngu'ŷ ya nguepata ya guāca' i'ŷñegüarü i ngu' i nawa naügüŷarü.

§ 2° Ngema ngu'eē i nawa nenaü'ŷ i nagu iü'ŷ rü tá inaā i Portuguesgügawa rü nü'ŷ yangi'ācū i natücumü i maiyugü i wüiwa ngemagüŷ na nü'ŷ nangemaŷca' ta i ngema norü naga i nüira nü'ŷ nacuaŷ rü nü'ŷ nangemaŷ i norütama i nagu yaŷ'ŷ i ngu'eē.

Art. 211. Ngema União rü ngema Estadogü rü Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü meã tá nananu i mugüwa na wüigu naüãũ i norü ngu'eẽ na we'gu naüãũ.

§ 1º Ngema União rü tá meã nánaü ngema we'gu ü'ũ i federalarü ngu'eẽ rü ngema natchicagüarü rü tá diëru nüna naã ya yima nguepatagü ya guãca' i'ũne ya federalgü i'güne rü nanaü tá i ngemaũgü i ngu' i taãeũ nawa icua'üruü rü ngema puracü na íyai'raãtchiũ tama wüiguũ rü yangueãũ i ngema tauũ na ngema-nhaãcü guaneaũ nangemaũca' na nawüigumareũ i ngema tautcha i ngu'güwa rü nangemaũca' i ngema nacüma i meãraũ i ngu'eẽ nawa i ngema nü'ũ cua'ũarü ngüeẽ rü ngema diëru iãũiarü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü.

§ 2º Yima Municipiogü rü nüiratürüma wipe'ewa nangemagü nanaügüãũ i ngu'eẽ i norü ügüwa ngemaũ rü nawa i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i buãtaarü.

§ 3º Ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü nüiratürüma wipeewa nangemagü nanaügüãũ i ngu'eẽ i norü ügüwa ngemaũ rü ngema ngaũwa ngemaũ.

§ 4º nawa na meã nanuũ i norü ngu'eẽ i we'gu ü'ũ rü ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü nanawe'ãtchigüeẽ tá i wüigu naügüãcü rü nawe'gueãcü na guane nawa iücuũ rü ngemagüũ rü ngemaũ i nacüma i meũ rü guanema wüiguũ nawa i ngema ngu'eẽ i tüũ muũ.

§ 5º Ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa nenaũũ i guãca' i'ũ rü nüna tá nadau nüiratürüma ngema ngu'eẽ i meũ i nagu iũ'ũ.

§ 6º Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü nanaügü tá i ngema ügü i íyai'raãtchiũ i ngema tama wüiguũ nawa ya yima norügü ya nguepatagü.

§ 7º Ngema nagu iũ'ũ rüi'ramaeũ i nacüma i natchiga nameẽũ i ngema § 1º i nhaã artigoarü rü tá nagu nayaõ i ngema we'guũ i nawa

nangemaü i ngema inaãü rü nü'ü tá nangema i cua'ruü ngema Custó Aluno Qualidade (CAQ) rü namaã nameëü i mugü i nagu iü'ü i wüigu naü'üwa i ngema mugü i ngueëruüwa ngemaüãcü rü ngema namatüarü yauye i wü'itamaãcü i art. 23 i nhaã Constituiçãoarü.

Art. 212. Ngema União rü nanaü tá rü taunecüwatchigü rü tagutama dezoitoarü i'ramaë ni'ï rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü 25ë rüi'ramaëwa i ngema nhure i diëru iücuü i ngema i ütanuüwa íyanguutchiü rü yaücutchiü i ngema tomana namuüwa neü'ü na nüna nadau'üca' rü yeerawa naü'üca' i ngema ngu'eë.

§ 1° Ngema norü yauyetchigü i ngema degüü i Uniãowa nemuü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü urüe'na Estadogüwa naca' ya yima Municipiogü ya nagu yauünegü rü tama nagu nayaõ rü naca' nanangugüãü i ngema iutchigaü i nhaã artigowa rü ngema diëru iücuü i namaã icua'üarü i tonama muü.

§ 2° Naca' nayanguüca' i marü ümatüü i "caput"wa i nhaã artigoarü rü tá nagu tayaõ ni'ï i ngema ngu'eë i we'gu ü'ü i federalarü rü estadualarü rü municipalarü rü ngema diërugü iü'ügüü i art. 213arücümaãcü.

§ 3° Ngema diëru i guãca' i'üarü nuütschi rü nüna tá nadau i noritürüma naca' na meã namaã inacua'ü i ngema na nanawa'eü i ngu'eë i tü'ü nanawae'ü rü ngema nagu íyadé'aü rü naganemaca' yí'ü rü nü'ü yangiü i ngema we'guü i nacüma rü ngema naya-guüraü'ü rü ngema íngemaü i we'gu ü'ü i ngu' i taëcü nawa icua'ü i natchiüane i tagucüã'arü.

§ 4° Ngema we'gu nüü i onaarü ngueëruü rü ngema güeëruü naca' i ma'ü i marü iutchigaü i art. 208wa rü VII rü tá naütanügü namaã i ngema diërugü i ngema duü'ügütücumü iägüüwa neüü rü to i diërugü i ngema meã ngugüüwa.

§ 5° Ngema ngu' i taëcü nawa icua'ü i nawa inaügüü i guãca' i'üü tü tá nü'ü nangema i to i yeeraü i diëru iã'ü nawa i ngema duü'ütücumü

iã'ũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü natanü i ngema degüũ nawa i ngema naü'güũ i puracü ngema mugüãcü.

§ 6° Ngema diërugü i degüũ i ngema duũ'tücumü iã'ũ i estadualgü rü municipiogüwa ngemaũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü natanü rü tá ninuõtchigü ngema nguetanüũgü i wücuũarü mugu i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü ügü nawa i ngema namaã icua'ũ i ngu'eë i guãca' i'ũ.

§ 7° Natchuu ni'ĩ nü'ũ idau'ũ i ngema diërugü i nagu yau'ũ i caput rü §§5° rü 6° i nhaã artigowa naca' i ngema itchaüũ i puracüwa rü ngüeë iyau'ũ rü ngema diëru tayau'ũ ya te'é ya yutanüearü ütänüca.'

§ 8° Na nagu rüinüũ nayaguũ urüe'na naütchicüũ i ngema iütanüũ rü tá wena nü'ũ niu na aicama yi'ũ i ngema norüngugü i nüna ü'ũ i nagu yadé'ã i caput i nhaã artigowa rü Inciso II i caput i art. 212-Aarü na ngemanhãcü nangemaũca' i diëru i nawa na nüna nadau'ũ rü naca' na yeerawa naü'ũ i ngu'eë rü nhu'ma ngema diërugü i wü' i ngemaũca' i'ërüũ naca' na ngemaruütama woe ítaüütchiũ i ngema natchiga íyadé'ã i ngema art. 212-A i nhaã Constituiçõarü rü nanawüiguũ nawa i ngema ínaü'güũ i nüiratchigü naügüũ.

§ 9° Ngema mugü nanaü tá naëtüwa i mugü i nüna dau'ũ rü norü ngugüruü rü norü na namaã inacua'ũ i ngema nhure i natanügü i ngema ngu' i estadual rü distrital rü Municipalarü tawagü.

Art. 212-A. Ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü tá tü'ũ nimu naca' ya tümaarü yaue ya diëru i ngema nagu íyau'ũ i ngema caput i art. 212arü i nhaã Constituiçõarü naca' na nüna dau'ũ rü naca' na yeerawa naü'ũ i ngu'eë i ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa inaügüũ rü natanü i nü'ütama i'ũ i norü nü'ũ cua'güü'tchiũ rü naga inü'ũ ngema nhaägü mugügü:

I - ngema yanuõtchiũ i diërugü rü ngema namaã icua'ũ rü nügütanüwa ngema Distrito Federal rü ngema Estado rü norü Municipiogü rü ínanapoũ ni'ĩ nawa ngema nanaü'ũ i ngema wü'it-chigü i Estado rü Distrito Federalarü tawa rü naca'tama i'ũ

woe iüütchiü na nüna nadau'üruü rü na yeerawa nau'ü i ngema ngu' i taäcë nawa icua'üaru ügü rü nüna porá iä'ü i ngema nü'ü cua'güü i ngu' itaäcë nawa icua'üaru (fundeb) rü woetama namaã icua' nayaugüü;

II - ngema woetama nü'ü iüütchiü i inciso Iwa i caput nhaã artigoarü rü tá naügu i 20ëwa.

a) ngema Estadogüaruwa ü'ü i ngema iütanüü i natchiga nameëü i ngema art. 156-A;

b) ngema Distrito Federalaruwa ü'ü i ngema iütanüü i natchiga nameëü i ngema art. 156-A rü nawa ngemaü naca' na namaã inacua'ü i ngema estadual nawa i ngema íngemaü i art. 156-A rü § 2°;

c) i ngema diëruarü i nagu yau'ü i ngema inciso I rü II rü III caput i art. 155arü rü ngema inciso II i caput i art. 157arü rü ngema inciso II rü III rü IV i caput i art. 158 rü ngema tümaügu i "a" rü "b" i inciso I rü ngema inciso II i caput i art. 159arü i nhaã Constituiçãoarü;

III - ngema diërugü i nagu yau'ü i inciso IIwa i caput i nhaã artigoarü rü tá ninuütchi i natanüwa i wü'itchigü i Estado rü norü Municipiogü ngema nguetanüügüaru muäcü inaguüraü'ü i nagu yayauyetchigüüwa rü nacümagüwa i ngema ngu' i taäcë nawa icua'üaru ügüwa i ngema ngueëruü íngemaüäcü nguetanüügu nawa wücuü i ngema nagu yau'ü i nguetchicawa i ngema norü tawa i nüitama íngemaüwa i ngema nau'üäcü i §§ 2° rü 3°wa i art. 211arü i nhaã Constituiçãoarü rü naga nainüü'äcü i ngema nangugüü i nagu yau'ü i tümaü i "a" i inciso Xarü i caput rü § 2°wa i deste artigoarü;

IV - ngema União rü tá tü'ü ningueë yiema diëru ya ngema-ruü i'ë ya yiema tümagu yau'e i ngema inciso II i caput i nhaã artigoarü;

V - ngema gueĉruŭ i Uniãoarü rü tá namaã na wüigu i rüi'maeŭwa i 23ĕ i diĉruarü guŭwa i ngema nagu íyau'ŭ i inciso II i caput i nhaã artigoarü rü inuŭtchiŭ i nhaã nacümaãcü:

a) rü gu'me'pü (10) i nuna ü'ŭ nawa i wü'itchigü i Estado rü Distrito Federalarü tawa rü guŭguma ngema wü'itchigü i nguetanüŭe'pü i natanü ya wü'itchigü ya taunecüwa (VAAF) rü ngema íngemaŭ i inciso IIIarüwa i caput i nhaã artigoarü rü tama nü'ŭ yangau'ŭ i ngema rüi'ramae'ŭ i nameĉŭ i guŭwama i nhaã tagucüã' i natchiŭanewa;

b) rüi'ramaeŭwa rü10,5 (dez inteiros e cinco décimo) i nü'ŭ naunetaŭ i natanü nawa ngemaŭ i wü'itchigü i namaã icua'ŭ i ngu'eĉ i guãca' í'ŭ i municipal rü estadual urüe'na distrital rü guŭguma ngema wü'itchigü i nguetanüŭe'pü i gu'ŭwa i natanü ya wü'itchigü ya taunecü nagu (VAAT) rü ngema nü'ŭ naunetaŭ i inciso VIwa i nhaã artigoarü caput rü tama nü'ŭ yangaugu i ngema rüi'ramaeŭ i nü'ŭ unetaŭ na aicuma yi'ŭ i guŭma i natchiga i nhaã tagucüã'wa;

c) 2.5 (dois inteiros e cinco décimo) i nü'ŭ naunetaŭ i natanü nawa ngemaŭ i namaã icua'ŭ i guãca' í'ŭ rü yangueĉ'ŭ na nü'ŭ íngemaŭ nanamemaĉĉ'ŭ na namaã inacua'ŭ i ngema mugüwa marü nü'ŭ yautchigaŭ rü nü'ŭ yangaugüŭ i ngema na yeerawa nau'ŭ nawa i ngema ta'acü ínanawae'ŭ i nagu naunetaŭ i aicuma í'ŭ rü nawa na meã namaã icua'ŭ rü narümemaĉŭ i ngu'tchiga rü íyai'raatchiŭ i ngema na tama iwüiguŭ rü nawa i ngema íngemaŭ nawa i ngema we'gu ü'ŭ i guŭma natchiŭane i tagucüã'arü i ngema ngu'eĉ i taĉeŭ nawa icua'ŭarü ügüarü ngu'gütchigawa;

VI - ngema VAAT rü nangugü tá i mugüãcü i ngema nagu yadé'ãŭ i ngema inciso X i nhaã artigoarü caput i ngema diĉru íngemaŭãcü i ngema nagu yau'ŭ i ngema inciso II i nhaã artigoarücaput rü naünagüŭ i to i diĉru iücuŭmaã rü ngema imuŭ naca' i ngu' i taĉeŭ nawa icua'ŭca'wa ngemaŭ rü nü'ŭ icua'ãcü i ngema íngemaŭ i § 1^owa rü nü'ŭ icua'ŭ i ngema na nhure iwü-

cuñ i nguëtanüü i ngema íngemañ i inciso IIIarüäcü i nhaã artigo arü caput;

VII - ngema diërugü i natchiga nameë'ü i incisogü II rü IV i nhaã artigoarü caput rü tá inanaügü nawa i Estadogü rü Municipiogü rü naca'tama woe i ngema nagu yau'üwa i inangemañ i norü tawa i ngema naca'türü iñ'ü rü ngema inaü'üäcü i §§2º rü 3ºwa i art. 211arü i nhaã Constituiçãarü;

VIII - ngema diëru i nawa íngemañ i meëruuca' rü naca' na yerawa naü'ü i ngu'eë i marü iü'ü i art. 212wa i nhaã Constituiçãoarü rü nanangenagü tá i 30ë nayangueãñ i Uniãoarü rü nü'ü nacuaäcü na ta'cü yiñ'ü i nanawae'ü i nhaã inciso i ngema natanügü i marü iutchigañ i inciso Vwa i nhaã artigoarü caput;

IX - ngema marü ngemañ i art. 160arü caputwa i nhaã Constituiçãoarü rü tü'ü inaü ya yiema diëru iutchigae i incisogü II rü IVwa i nhaã artigoarü caput rü ngema na tama yangueë'ü nawa i ngema aë'gacü rü nagu naücu tá na gutchinü naü'ü;

X - ngema mugü inanaü tá rü nanangugü ngema mu i tü'ü ingü i marü iü'ü i inciso I rü II rü III rü IVwa i caputarü rü § 1ºwa i art. 208arü rü ngema inawae'gü i nawa íngemañ i we'gu ü'ü i guñ i natchiüane i tagucüãarü i ngu' i taãeñ nawa icua'ñarü rü ngema íngemañ i marü iutchigañ i art. 214wa i nhaã Constituiçãoarü rü natchiga:

a) ngema meã nanuñ i ngema diëru i nü'ü ya u'ü i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput rü ngema nuõtchitchiga i ngema norü diëru i ngema na nawa'Ieäcüma rü ngema nayatorañ-gü i rü ngema na uãeäcü nangugü na nhure yiñ'ü i natanü i nguëtanüü ya wü'i tauncüwa na'tanüwa i ngema nagu nawa inagupetügü rü nacümagü rü ngema nagu yau'ü na nhuguãñ yiñ'ü rü ngenerüne ya ngu'cëpata rü nü'ü icua'ü i ngema nagu yau'ü i woetama naca' yiñ'gü rü ngema ngemañgü iügü inawae'gü naca' nanangemañ i meñ i nacüma;

b) ngema nacūma nanangugūi i VAAF i ngupetūi i inciso IIIarū i nhaā artigoarū caput rū VAAT i nagu yadé'āi i inciso VIwa i nhaā artigoarū caput;

c) ngema nacūma nanangugūi naca' nayanuūtchiū i marū iutchigaū ya tūmaū "c"wa i inciso Varū i nhaā artigoarū caput;

d) ngema na nangoū rū ngema na nū'ū iūmūcūi rū ngema na nūna idau'ū rū ngema na namaā nacua'ū meā nau'ūācū rū nūna nadau'ū i ngema irūdau'nūi rū ngema du'ūgūtūcumū irūdau'nūi naca' i ngema diēru iū'ū ngemaruūtama i nagu íyau'ūi inciso Iwa i nhaā artigoarū caput rū na nūna nadau'ū na nauā'ū rū ngema nūgūmaātama incua'ū rū ngema na nūna nadau'ū nanameūca' rū ngema nanaporaē'aū i ngema ucu'ēru na íyauūcūaū rū namaā inacua'ū i du'ūgū rū nayau'aū na wūiwa nangemagūi nawa i ngu' i taāēū nawa icua'ūarū u'cu'ē;

e) ngema natchiga i nawa ngemaū rū ngema nhuguacūtchigū yī'ū i ngugūtchiga rū nūna ū'ū ngema natūcumū i namaā icua'gūi rū na nangupetūi'ca' na íyai'raātchiū i tama wūigūi rū na namemaēūca' i ngema i nawae'ū i ngu'gūarū rū ngema na nū'ū itanetaū na meā namaā icua'ū;

XI - na ngema nawūigūcūi rū tama ni'i i 70porcentoarū i'ramaē yī'ū nawa i ngema nū'ū woetama iū'ūtchiū i nū'ū yau'ū i inciso Iwa i nhaā artigoarū caput rū inaū'ūtchiū i ngema diēru i natchiga nameēi i ngema ya tūmaū "c" i inciso Varū i nhaā artigoarū caput rū tá ngema nū'ū cua'gūūtchiū i ngu' i taāēū nawa icua'ūarū ūgūarū ūtanūruū ni'i i guūguma ínangemaū i puracū rū naga nainūācū rū nawa i ngema nagu yau'ū i naca' i diēru i marū iutchigaū ya tūmaū "b" i inciso Varū i nhaā artigoarū caput rū ngema marū ngugūi na nhure yī'ū i rui'ramaēū i 15ē naca' na ngema meūgu tagu'ūruū ya diēru;

XII - mugū i nū'ūtama i'ū nanaū tá naētū i ngema natanū i nū'ū cua'ūarū i guū i nhaā natchiūanewa naca' i ngema nū'ū cua'ū

i ngueĉtaewa i ngema ngu' i taāeũ nawa icua'arū ügü i guāca' i'ũarū;

XIII - ngema na ngiũ i dau'ũ i diēru i ngigu yaucü i § 5º iart. 212arū i nhaã Constituicãoarū naca' i ngema ngueĉtchiga i Uniãoarū naca' i Fundeb rü i nü'ũ yau'ũ i inciso Vwa i nhaã artigoarū caput rü natchu'u ni'ĩ.

XIV - puracü i 2025wa rü ngueĉtchigaarū inameĉ'ũ i inciso V i caputarü rü ngi'mata 10ē i natanü i wü'itchigü i nacümaarü i nagu yau'ũ i nhaã mugüwa rü natautcha tá ni'ĩ Uniãowa nanaũ'ũ naca' nanaũgüũ na yeerawa naũ'ũ nanaũ'ũ i wücutchi i ngema tēpu i nawa tangemaĉtchaũwa i ngu' i taāeũ nawa i cua'ũarū ügüwa i guāca' i'ũ rü nü'ũ nacua'ácü i ngema ngugürü na mea nayau'ũ rü narümemaĉũ i nacüma rü itai'raätchiũ i ngema na tama nawüiguũ rü namaã ínangemaũ na yadeetchiũ i ngema ngugüũ na nhure yi'ũ nawa ü'ũ ngema Fundebrüũ rü tama ína-naü rü naca' nayanguũrü i nhaã incisoarü rü ngema nawa nü'ũ icua'ũ inameĉ'ũgü ya tümaũgü "a" rü "b" rü "c" i inciso Varü i nhaã artigoarü;

XV - ngema 2026arü puracügu rü ngema rüi'ramacü i 4ē i diēru i naca'tama iüütchiũ i nagu yau'ũ i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput rü tá naca' nü'ũ nayai'ēgü nawa i Estadogü rü nawa i Distrito Federal rü nawagü ya Municipiogü nanaũ'ũ i wücutchi i ngema tēpu i nawa tangemaĉtchaũwa i ngu' i taāeũ nawa i cua'ũarü ügüwa i guāca' i'ũ rü ngema mugü i nagu iü'ũ i nü-gümaã nameĉä'ũácü i ngema União rü ngema toomagü i nawa ngemagüũ i namaã inacua'güũ rü nge'mata nü'ũ yangau i nge-ma nanawae'ũgü i ngema tēpu i nawa tangemaĉtchaũwa i ngu' i taāeũ nawa i cua'ũarü i marü ü'ũ nawa i ngema we'gu ü'ũ i guũ i nhaã natchiũanewa i ngu' i taāeũ nawa i cua'ũarü.

§ 1º ngema ngugü i VAATarü i nagu yau'ũ i inciso VIwa i nhaã artigoarü caput rü nanawae' ni'ĩ nü'ũ ingugüũ rü naĉtüwa i nge-ma diēru i marü iutchigaũ i inciso IIwa i nhaã artigoarü caput rü i'rarüwaüra i nhaãgü tautchagü:

I - natanügü iyau'ü i Estadogüarü rü Distritoarü rü Municipiogüarü i ngema meëruüwa ngemaü naca' i na yeerewa nau'ü i ngu'eë i tama nawa ngemae ya diëru ya ngemaruütama i'ë ya tümagu íyau'e i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput;

II - ngema estadualgüwa ngemagüü rü municipiogüwa i ngema idegüü i ngu' i taãeü nawa icua'üütanü i nameë'ü i § 6° i art.212arü i nhaã Constituiçãoarü;

III - ngema ngueë'tchiga i Uniãoarü i Estadogüca' imuü rü naca' i Distrito Federal rü Municipiogüca' i ngema íngemaü ya tümäu "a" wagü i inciso Varü i nhaã artigoarü caput.

§ 2° naëtüwa i ngugü'tchigagü i marü iutchigaü i tümäu "a"wa i inciso Xarü i nhaã artigoarü caput rü ngema mugü tá nü'ü unetaü na aicuma yi'ü i to iyangegumaraü'ü naca' na nhurewa nangemaü i ngema ngemagüü i ügüü i ngema ingue'üarü rü naca' i ngema cua'ruügü inawe'ü i tautchagü i ngema diëruarü i nawa ngemaü i ngema ngu' i taãeü nawa icua'ü rü ngema i ütanüüwa idegüüarü porá i wü'itchigü i federadowa ngemaü rü ngema na nhugu nauäu.

§ 3° rü nawa tá taü i ngema ngu' i taãeü nawa icua'ü i buã'taarü ya 50ë ya nüna üe ya diëru i guüwama ya yiema tümagu yau'e i tümäu "b" i inciso Varü i nhaã artigoarü caput rü ngema íngemaü i mugüaruwa.

Art. 213. Ngema diërugü i guãca' i'ü rü tá naca'gü ni'ï ya nguepatagü ya guãca' i'güine rü íname ta na nawa nau'ü ya nguepatagü ya wüiwa ngemagüearü rü yima yaögüüarü urüe'na ngueë iãüarü rü nü'ü naunetane na aicuma yi'ü i mugüwa rü i:

I - rü aicumaü'tchima na tama na yeera nayau'ü rü nauã'ü ngema iyau'ütchiü i diërugü i ngu' i taãeü nawa icua'üwa;

II - tü'ü nangemaeëaü na tümaca' ta yi'ü i ngema norü meü ya yima naï ya nguepata ya wüiwa ngemagüearü rü ngema ngüeë iãüarü urüe'na ngema nü'ü iu'ü i ta'acüarü ötchigaarü rü rü naca' i porá i guãca' i ngeguma yagu'gu i norü puracügü.

§ 1° ngema diĕrugü i natchiga nameĕĕü i nhaã artigo rü na tautcha tá ni'ĩ i diĕru i ngu'arü ngüĕĕruüwa naü'ü naca' i ngu'eĕ i nawa naü-güü rü ngema ngaüguü i mugüäcü tûmaca' ya yiema nawee na tama yanguü i diĕru rü ngeguma nataugu i natchica rü ngema ngu'gü i mugüäcü i'ü i ngema namaã icua'ü i guãca' i'ü i ngema natchica ya yiema ngu'epata íngemaüwa rü ngema Porá i Guãca' i'üwa nangema na nawae na diĕru nagu naü'ü naca'türüma na yawootchiü i namaã icua'ü i nawa ngemaü i ngema natchicawa.

§ 2° ngema puracügü i ngu'ca' idau'üarü na yeerawa nadaüarü rü tü'ü taãĕ'üarü rü naü'ü na itaãĕü nawa i ingewacaü'tchiguü iügüü nawa ya nguetchica i tagüü rü yima namaã nawa tü'ü ngu'eene i ngu' i taãĕü nawa icua'üne i nü'ü cua'güü'tchiü rü cua'güarü rü nü'ü natautcha tá nayauã'ü i ngüĕĕ i diĕruwa i porá i guãca' i'üarü.

Art. 214. Ngema mugü rü tá i'nanaü i ngema we'gu ü'ü i ngu' i taãĕü nawa icua'üarü i nhaã natchiüane i tagucüã'wa rü gu'me'pü (10) ya tauncü naguü na íngupetüü naca' na namaã na meã naü'ü i ngema meã we'guü i nacüma i ngu' i taãĕü nawa icua'ü i nhaã natchiüane i tagucüã'arü i mugü i wüigu naü'üwa rü nü'ü naunetaü na aicuma yi'ü i mugü i nagu iü'ü rü ngema na naca' yi'ü rü ngema ta'acü inawae'ü rü ngema nagu iü'ü i norü ütchiga naca' na nangema' i ngema na nüna nadau'ü rü yeerawa naü'ü i ngu'eĕ inaguüraü'ü i nawa nangemaüwa rü ngema nagu nawa íngupetüü rü nacümagü nawa i ngema na íngemaü i ügü i porá i guãca'arü inaguüraü'ü i namaã icua'üarü tawa nayangegüã'ü:

I - notacüma naoĕĕü nü'ü tadamatüü rü tama taugütaĕü rü tawüetaguü;

II - rü guaneca' ya'ĕĕü meã ya nguepata;

III - namemaĕĕ'ü i nacüma ngema gu'eĕ;

IV - naca imeĕü i ngema puracü;

V - yeerawa nangeü na aicuma duü'ü i'ü rü ngema cua'güäcü rü ngema guüma icua'gü na yeerawa naü'ü i nhaã natchiüanewa;

VI - Ngema nanaū'ū na nū'ū yangau'ū i ngema inawa'eū na ngiū iū'ū i diēru i guāca' i'cū nawa i ngema ngu' i taāeū nawa icua'ū na namaātchigū nawūiguū i ngema guūma ngemaū iūguū i nhaā natchicawa;

SEÇÃO II

NACŪMAGŪ ARŪ

Art. 215. Tagucaā ya āēgacū rū tá nūū na'nangemaēē i guūma i guūma itaūū i tūrū meūgū i cua'gūruū igūū rū nhu'matchi nūū nangema nanagu naūcuū i guūma i nawa'ne naūū i guūma i tagucaā negūaarū cua'gū , rū nhumatchi nūūta narū ngūēē i dieruwa rū nūūta namu nanaūgūāū i norū nacūmagutchigū i megūū rū nhumatchita nūū naya ngeēē naā ya naūtchi-gūāū i nacūmagū i tagucaāgū.

§ 1º rū tagucaa rū naane rū inanapoūta i duātagūarū nacūmagū i ngema tūū ngemagūū rū maiyugūarū rū tagucaāgū i wawegū arū rū toomatchigū i natucumūgū i nawa ngemagūū naā ya nguutchiēāū i tagucaāgucūmagū i megūū norū natchiānewa ta ngēma.

§ 2º rū mugū rūta nanaū i wuitchigū i nguneū naca> nanaūtchigūāū ngema poraācūma tatchigaū nūū i wuitchigū/i natucumūgū tagucaarū naanewa ngemagūū.

§ 3º rū mugū rūta nanaū i wui napane naca> i natchigagū i cua>gucaritama i tagucaārū naanewa rū tare taunecūca> i iū rū naca> ya ūūca i cua>gu i tagucaārū naāne nhu'matchi wūigu naūgūāū naē-tūwa i puracūgū i āē'gacūgū i poramaā i cua'gūū na'ngemaācū naya ngegūāū i naca' i nhaā:

I - Inapoūāū rū name na'nūna inaāū i guūma i tagucaārū cua>gū i ngemagūū;

II – ínaügüãü rü nüü ya utchigagüü rü nguŭwama nüü na'cua'ëü i ngema ngemaŭgü nacümagüwa neü;

III - rü nangueãü i duŭ'ŭgü naca'tama nanüü nacua'ëüca' meã-ma nanhuãcü namaã ínacua'ëü i cua'gü i norü toomatchigü nacümagü i norü tawa';

IV - rü guãma tüŭ ngemaŭ nawata ngu'u i ngema megüŭ i cua'gü nüŭ ngemaŭ;

V – rü guŭraŭgüŭ i cua'gü i natucumügüarü i natchiãneãcügüwa tagucã'ärü nhemagüŭ nawenaã me nüŭ ngemaŭ;

Art. 216. Ngema güŭma natanüwa ngemaŭ naã tagucã'arü megüŭ naya ígüŭ rü ngema ngemaŭgü i nüŭ i ngogüŭ rü nhu''matchi tama ãñnegüŭ ni'ï ígü, rüe'na wuitichigü naŭnearü rüe'na duŭŭgüwa neüŭ rü nüŭ i utchaŭ naã teenagu ŭŭ i natanüwa ya guŭraŭ i natucumügü i ya ngúutchiëü i tagucumütchapa'a rü natanüwa i ngëmagü rü;

I - norü nacümagü na nhuãcü i duŭ'ŭgü nügü ya ugüëü, nawa ya norü conü, norü utüé, norü yüügü, norü caŭgüŭ norü petagü;

II - nacumagü na nhuãcü ínamaëãü rü ínaügüãü rü iyanhütchigüëãü rü norü íanewa, norü powaewa, norü ũtaetchigüwa rü norü ngemaŭgü arü ũa'müwa

III - rü norü ngewacaŭgüŭ i cua'gü na ngoëëgüŭwa, norü pura-cügü i na'me'wa naügüŭ rü norü cua'gü i natucumügü iüügüwa;

IV - natchicagü, ngemaŭgü, poperagü, ípatagü rü toomatchigü natchicagü i nhëta nawa ínapuracüëüwa i norü cua'gü nagu ínamaëü; ngema ni'ï ya ngútaqueepataŭgü, ngútchicagü, nucümaŭgüŭ i ngemaütchicagu, rü natchanagü, poperagütchitaŭgü rü meëpataŭgü i maiyugüarü;

V - natchicagü i nucümaŷgüŷ ya iānegüwa ngemagüŷ, natchicagü i ügüŷ , natchicagü i nucümaŷgüŷ , natchicagü nhēta natchitaŷ i ngemagüŷwa i natchina'āgü , ngemaŷgü i nucümaŷgüŷ nawa muŷ i cua>ruŷ i ŷgüŷ;

§ 1° āē>gacü ya poraācü i duŷ>ŷgüarü namaā ya iāneācu rü nawainā nūna nadaugüŷ rü ínapoŷgüāŷ i guŷma ngema tagucaārü cua>ruŷgü i ngēmagüŷ, nawata i ŷmatügüŷ i poperagü, nūnadaugüŷ, rü ya ca'it-chigüēŷ naca'tama wüi ngemaŷ, rü nawa ítatchoŷ inatchicagü ya duā'tagü rü toomatchigü i nacümagü naügüŷ namaā nanatchu'uca' rü nangemaētchaŷca' i norü ma'ŷ.

§ 2° nūnana>ü i nama i cua'cü ya iāne i mugü nüŷ iuuācü naā meā namana>ca'ŷ i norü napanegü rü tūnanaāŷ ya ngeerüemare ya duē ngeguma nüŷ tacua'tchaŷgu i natchiga i ngemaŷgü i natchicawagü;

§ 3° rü mugü tananaü naā ngemaŷca> i dieru nacamata inaügüāŷca> i ngema cua>gü i megüŷ i duŷ>ŷgüŷ.

§ 4° rü tee natchiēē i ngemaŷgü i megüŷ i iānearü rü ta taüē'tüŷ rü mugü nawaēācü tatapocu;

§ 5° rü marütama ínapoŷā i guŷma i poperagü i nucumaŷgüŷ i wawegüarü rü natchicagü ngeta nucümacürawa nawata ngēmagüŷ;

§ 6 ° rü estaduaugüca> rü nhumatchi ya distritu federauca> rü naca tüŷ inaüŷtchi ya 0,5 norü guema ya dierutanüwa naca> i nayaütanüāŷ i norü ngemaŷgü naügütchaŷ rü rüena petā, rüē'na toomatchigü nacümagü ínaporaēāŷ inaügütchaŷ rü yiema dieru i üütchie rü taucürüwata rü tatchu'u naā togumare taücuŷ rüē'na itagumareŷ i;

I – duŷ>ŷgü arü puracü arü ŷtanügü nhu'matchi āē'gacü arü ngetanügügu;

II - rü puracügü i ngetanügüŷ;

III - ngeürümare rüe'na toomatchigü i ngetanü nawa tama ya dagüü i ngema naca'tama i üütchie ya yiema dïeru;

Art. 216-A. Rü Sistema Nacional nhema Cultura arü nanaü i norü puracü nanaämücüü noturü wuitchigü nanaü nüicawa rü nhu'matchi nawa i ngemaäcü nayanguutchiëë ätucumuäcü naüäü i puracü rü naetüwa wüigu napuracüëü nayanguutchiëäü i cua'gütchiga guäma ngemaüäcü i ngema-güetchaüäcü rü wüigu naätareé i natchiänegü i tagucüä'güarü natchiäne i estaduaugü namaä i natucumügü i tagucüä'gü , naguna ya iüca' i ïnü naä nanaweätchiëüca' i duü'ügüarü ma'ü i ätucumügüü rü nhu'matchi nan-gëmagüüca' nanaüäü i norü we'guü i cua'gü i maüca'ïgüü;

§ 1° Rü Sistema Nacional Culturaarü rü nagunaca'ü nanaüäü i guü i taguarü naäneca' i cua'gü rü nhu'matchi nagu yaüü i nacüma, nawa ngemaü i PNC rü nhu'matchi nagu ni'ï ngema i nhaägü ïnü nawa ya dagü;

I - rü nanayau i guüraü i cua'gü i duü'ügü ügüü i norü natchiänewa;

II - rü guäma ya duä'ta tüü nangema nagu taücuü i meügü i cua'gü i ngëmagüü;

III – nawei nangemaü i dïeru namaä naügüäüca' i puracü, no'rü ngëtchigagu i ngema cua'gü nhu'matchi ngemaügü i megüü i cua'güca';

IV - rü guüma i äëgacügütücumü nhu'matchi ngema nugügüü-tama i puracüëü i natucumü rü wüigu namaä naëtüwa i puracüëü ngema cua'gü;

V - rü guüma i ngëma cua'gümaä puracüëü nawe'naä nugümaä ya deagüü naca' i ngema nagütchaü'ü naetüwa i cua'gütchiga;

VI - wuitchigü natucumü cua'gümaä i cua'ëü naweinaä ya nguëäü i norü puracü tama nügü nangutchaäcü;

VII - rü taucürawa'ta nüïca> napuracü i cua>güetüwa i wüi natucumü nawenaã toomatchigü i nacümama na puracüü naetüwa i ngëma cua'gü;

VIII - wuitchigü i natchiãne rüe'na municipiu rüe'na estaduau nüü nangëma i norü porá nanaüãü i norü puracü nagu daú i cua'tchiga;

IX - nawe'ina nangoü i guüma nagu daú i cua'tchiga nhu'matchi guünama naãü i natchiga i ðeerugü;

X - duü'üügü rü naweinaã na ngëmagüü ngëguma nagu na daugügu rü naügüã'gu i puracü nagu dau i cua'gütchiga nhu'matchita duü'üügü rü ta nünanadaugü na nhuãcüta ya'üü;

XI - rü ngema naetüwa puracüëü i cua'gütchiga rü namaã ínacua'güü i ðeerugü rü ínaügüü i puracü nawe'inaã wüigu marëü rü naüpa rü nügümaã naweatchigüëãü ngëma naügüüwata;

XII - rü ãëgacü ya taguanemaã i cua'cü nawe'inaã naünagütchigüãü ya taunecüwa i ðeru naca' i ngëma cua'gümaã ínapuracüëüca'.

§ 2º nacüma na nhuãcü nanuü i Sistema nacional i Cultura arü wuitchigü arü natchiãnewa i taguca'arü:

I - Ngema nacümagüma cua'güütucumü ;

II - Ngema nacümagüma cua'güü arü ucu'ëruütucumügü;

III - Nhema nacümagümagüma cua'gü arü nguetaqueegütchiga;

IV - natucumü i guüraü ñügü nawa ngemagüü;

V - Ngema nacümagüma puracüepane;

VI - nacüma nanhuãcüta i dierumaã cua'ëü naca' i cua'gü arü nguutchiëë;

VII - natucumü i cuaãtchigüēēruũ rü nadeũägüũ nanheürüügü taya ĩgüũ i ngema cua`gü nagüũ;

VIII - rü naügüãũ i nguēētaetchiga na ngemaãcü nangemaũca` i duũ`ũgü nüũ cua`ēũ i guũraũ i cua`güãũ rü nhumatchi;

IX - rü natucumügü i toyetchigüũ i wuitchigü i cua`güca`;

§ 3º mugü i guūma i taguca`arü rüta nanaümatü naca` SNC, rü nhuãcüta nügü ya ĩãcüēãũ rü namaãta i togü i nacümagü i tagüca`arü naãnewa i ngemagüũ rüe`na na nhuãcü ĩnapuracüũ nügümaã wuitchigü natucumü naca` i ãē`gacü ya taguca`a na nhuaãcü nama i nacuaũ wuitchigü i ngemaũwa ;

§ 4º rü estadaugü rü Distritu Federau rü nhu`matchi Municipiugü nügüta nameēēgü i norü mugüpanemaã nangemaãcü rü wuitchigü nüũ nangemaũca` i norütama i mugü;

SEÇÃO III

NORÜ TAMAĒPÜ I TOYE RÜ IĀWEGÜARÜ

Art. 217. Rü ãē`gacü ya tagucaã nawei naã na üãũ ya nguutchiica> i ĩ`ãwe`egü i mugüã marü i ngēmagüũ i wüi natchicawatchigü rü nhu`matchi tama mugüãũ i ĩãnegüwa ngēmaũ rü wuitchigü tüũ nangēmaũ nata-naüü türü memaã rü nüũ ta dawenüãcü i nacümagü i ngemaũ rü nhaãgü:

I - wuitchigü i natucumü i ĩ`ã`wegüarü rü nüũ nangema naã nügümatama nacua`güũ rü norü tama ya ĩũ i mugü nagu ya üũ rü namaã ya ĩãcüũ;

II - ya dĕru nawe`inaã nacaü`tchitama ta ngēma nawa ya ngue-pataũgü ya buã`tagüarüwa nü`ũ ĩ`ã`wetchigüarü rü ngürüãtchita ngēguma nangematchaũgu naca` ngēma marü yaēũca` i ĩ`ã`weēgüũ , nawa i cugütaegü, yangütaegü rü wegütaegü rü toomatchigü;

III - rü wüitchigü i nacümawa i nawa ngema i'ã'weegü nawe'inaã nangemaŷ i no'rü tomaatchi i nügüwa nanhuãcü nü-gŷmaã ínacua'ẽũ nape'ewa i mugü;

IV - ãẽ'gacü nawei naã ínapoŷãũ rü naãũ i dferu namaã naügüãũ i guŷraũ i iãweegü i marü i ngẽmagüŷca' rü nhu'matchi ngewacaŷgüŷca' rü ngema nucümaŷgüŷta i wüitchigü i natchicawa nagu ítamaãũ itaguarü naãnewa;

§ 1° rü ngema norü mugü i wüitchigü i i'ã'wee rü naŷpa nawe'inaã wüi natucümü i i'ã'wearü i poraũ me'ewa naüpetüŷ yicamaetcha ngeguma tama nawe'atchigu i gutchaũ namaã üpetü'gu nügütanüwa ngegumaet'cha ta ni'ŷ name'wata ŷũ i mugümaã i cua'ũ, mugüwa ãpaneãcü;

§ 2° rü tare ya tawemücüwa nüũ nangẽma i nguneŷgü i namaã i cua'güũ i iãwetchigaarü naãna weãtchiãũ i ngutchaũ i ngüpetü nawa ngẽma i'ã'we'e nangemaãcü nataueema ngutchamaã rü ãũca nawa' ngema i'ã'weegü, rü ngemarü naügu nagu naca' taücuũ i poperama.

§ 3° ãẽ'gacü ya duũ'ũguarü nawe'inaã naporaãũ i i'ã'we'egü nhamawü ma'ũ arü meeruãcü,

CAPÍTULO IV

CUA'GÜ, CUA'GÜTCHIGA NHU'MATCHI NGEWACAŷGÜŷINÜGÜ ARÜ

Art. 218 ãẽ'gacü ya tagucaã nawe'inaã inaũãũ i ngewacaŷgüũ i cua'gü rü naetüwa na puracüũ nanamuãũ no'rü nawa te'güũ i cua'gü naca'nadaugüŷca' i ngewaca'üğüũ i ñnügü rü na ngueãũ i duũ'ũgü naca ngema cua'gü i ngewaca'üğüũ rü ngo'güũ.

§ 1° ngemanaã naca>nadaũ i cua>gü i ngewaca'ũgüũ rü ãẽ'gacü rü ta wipe'ewa nanaüçẽ i tagucã'arü natchiãnewa i ngẽma cua'gü i duã'tagü arü meêruũ rü naya ũtchigüũca' nagagu ngema cua'gu rü nangewaca'ũtchigüũca' ngema inaügüũ.

§ 2° rü ngema naã nacana daugüũ i ngewacaũ i cua>gü nawe'inaã nawe'ãtchiãũ namaã i gutchaũgü i ngẽmagüũ i tagucã'arü naãnewa rü ngemaãcü ya üuca' rü naya metchigüũca' i nawa norü toetchi-ga rü nangemaãcü poraãcü i nawemugüũca' wüitichigü tagucã'arü natchiãnegü.

§ 3° rü ãẽ>gacü nawe'inaã porá nüna naũ i duũ'ũgü nana nguẽãũ naca' i ngema cua'gü , ngewacaũgüũ , rü ngema nawa na puracüçũ i natchicagü rü nangemaũ i norü nguẽã naca' nawa cua'gü arü nguutchiçẽ rü ngemaãcü meũwa napuracüẽũca' naetüwa ngema taũta ngo'güũ i cua'gü.

§ 4° rü mugü rü ta nanamu> rü nüũ narü nguẽẽ nhu'matchita nana-poraçẽ i ngẽma natucumügü i tama ãẽ'gacüwa ya dagüũ i no'rü puracüwa rü naca' i daugüũca' i ngewaca'ũgüũ i cua'gü naca' i taguarü naãne nameũca' , rü duũ'ũgüũ nanguẽca' rü ngemaãcü nangemaũ marü meãma nüũ cua'güũ i duũ'ũgü rü na meãma nüũ naütanügüãũ i no'rü puracütanü naca' nanüya ngigüca' meã norü puracü rü na-etüwa ngema marü inayautanüũ i puracü rü nawei naã nangemaũ i to norü ya'metanü nagagu naya yaũẽãũ taũma puracügü;

§ 5° rü Estaduaugü rü nhu'matchi Distritu Federau rü tüũ inaũtchita ya dïeru na ngemaãcü tümamaã na ügüãũca' rü naca' nadaugüũca' i ngewaca'ũgüũ i cua'gü i megüũ nawatchigü norü natchiãne.

§ 6° rü taguacã'a ya ãẽ'gacü rü naya nguẽũca' i nuã ümatüũ i puracügü i nhaã mugüwa rü nawe'inaã nugümata napuracüẽũ natchiãnegü rü nügümaã i ã'ẽ'gacüarü puracütanüũgü nhu'matchi namaãta ngema nüicatama ipuracüẽũ rü guũwama ngeta inangẽmagüũwa i ãẽ'gacü arü porá.

§ 7º Rû ãê>gacü ya tagucã'a rû nanaüta nhu'matchi nanaã i dïeru namaã napuracüêüca' toi natchianegüwa ngema natucumügü i tagucã'agüarü naca' i nguêü i cua'gü rû ngewaca'üügüü rû i baitchigüügü i cua'gü rû nhaã mugüwa ngo'matüü i puracügü.

Art. 219. Rû ngêma guüma i dïeru i taetchiga i üêgüü rû natanügu naücu i tagucaärü ngemaütanügu naücu rû ngemaca' ãê'gacü naëtüwa napuracü na yeeraäcü ya üüca' i cua'gü, dïeerugü rû meegüü i duã'tagü meêü nangemaäcü i tagucaã i naãne na poraüca' i norü cua'güwa rû mugüwa ümatüäcü i taguanearüwa.

Wuitama i deatchimaü. Rû ãê>gacü ya tagucaã rû nanaüta naã duü>ügü na ngecêü nawa ngema ngewaca'üügüü i cua'gü nawa ya puracütchicagü rû wüitchigü i natchicawa ngeta ãê'gacügüarü ya ïgüüwa natchica' nhu'matchita ngeta tama ãêgacügüarü iyaïgüüwa-ta i natchica', nhu'matchi nanaüta i ngewaicaüügüü i natchicagü ngeta nawa ínaügüãüürüü i ngemaügü i ngewacaüügüü rû nugümaã i nangauca' i cua'gü ngewaca' ngoetchigüü;

Art. 219-A. Rû Taguarü naãne rû Estaduaugü, Distiritu Federau rû nhu'matchi Municipiugü rû nügümaã ta na wüigu nanaügü i puracügü rû nanaëtüwa na puracüeta wüigu rû nügümaãta i togü i natucumügü tama ãê'gacüwa ya dagüü nügümata ni'ï ngaigü puracütanü'üwa rû dïeruwa rüe'na tama nangemaäcü ya üêgüãüca' ngema cua'gü i ngewaca'ütchigüü nügüca'gütama rû mugüwa nü'ü ya uuäcü.

Art. 219-B. rû Sistema Nacional de Ciências, Tecnologia e Inovação (SNCTI) nanaüta wüi nacüma nagu ínapuracüêü rû nügüta ni'ï nuütchi naã nügüwa ya nga'igüü i natchiãnegü namaã ngema ãê'gacügüetcha'cüü rû tama ãê'gacüwa ya dagüü i puracütanüü naca' na naügüãü rû naya ücãü i cua'gü i gutchagüü rû ngewacaüügüü.

§ 1º rû mugü i taguarü naãnewa ngêmagüü rû tá nanaüpane mugümaã i guüca' na nhuäcüta napuracüü i Sistema Nacional de Ciências, Tecnologia Inovação.

§ 2º Rû Estaduaugü rû Distritu Federau rû nhu'matchi municí-

piugü rü nügütatama na ūpane i mugüäcū rü norü nacūmaäcū i wüitchigü natchiänetchigü.

CAPÍTULO V

OREGÜTCHIGA ARÜ MUGÜ

Art. 220. Rü nango`ëñ i ñnü rü ínaüe rü nüñ i uë rü nhu`matchi rü cua`ätchiëëgü rü ngeürüäcū nacūmaacü ínangoetchaũë rü e`na inangemañ i ñnü rüe`na eya ūga rü taucüwata ngeürümare naya toyeepe tüñ ya duëëgü i türü ñnü, rü norü tañ i mugüwa na ūmatü i norü poññ;

§ 1° Na tauma i to i mugü naetüwata naya poyeepeñ rüe`na na naturaëëñ i no`rü guñwa ngema deagümaã ngema natucumügü rü oregümaã rü tüñ nüñ cua`ëñ i natchiga na ta`cü ingupetüñ i natchi-negüwa rü nhaã nuã ūmatüäcū i artiguwa 5°, IV, V, X, XIII e XIV.

§ 2° Rü aicumama natchu`u no`rü guñma rüe`na ngeürüwamare ínaueãñ tüñ i natchigagu dañ nawa i pulitica rü ñnügütchiga rü itaügüñtchiga.

§ 3° nüna naü i mugü rü tamaëñ:

I - nanaüpaneãñ i ñ`ã`wetchigaarü nacümagü rü ngema duã`tagü arü taëëruñ, rü nanaü i mugümaã i cua`güñ naüãñ rü tüñ nüñ na`cua`ëñ i natchiga rü ngeuerüearü taunecüãëca` ya ñgüñ i ngëmagü, naca`ta i natchicagü rü ngeürüñ arü horagu naüpetüñ i ngema na`wegüñ rüe`na naname rü natama tûmaca` ya buãtagü;

II - rü nangemaëãñ i mugü tûmaca` ya du`ãtagü na ngemaäcū tûgü ítapoügüñca natüewa ngëguma gutchaügü naüegu nawa ngema deatchicagü rüe`na tama megüñ napügü iyautchigagü-gu rü ma`ñgüñ tchiëëñ rüe`na naãneñ rü namaã rü uwanü i mugü i artigu 221.

§ 4° natchigagü rü ngema ya ngo'õtchiētchigüŷ i TVwa rü radiuwa nüŷ ya utchigagüŷ ngema de'gü, rü porigü rüe'na tchurimaŷgü naneŷ namaã ya üŷgüŷ rüe'na nawe'inaã na'āpaneŷ i mugüwa rü natchu'uŷ naã nge'erü'emare ya duēē naca' taēŷ rü inciso II naŷpawa ngemaŷãcü rü nguŷguma ngeguma iyautchigagu nawenaã ya ngootchüŷ i nana aŷcūmaŷ ngema napü.

§ 5° rü ngema deatchigamaã puracüēŷ rü taucüwata nücatucumüwa nama ínacua'e nanüya utchigagüŷ i ngemaŷgü rüe'na wüiwatata nanaŷ ngēma norü üŷtchiga i natchiga.

§ 6° rü ngema namaã i puracüēŷ i natchigagü i üpetüŷ i nañnearü tawa rüena dea'ãcü rüe'na amatüãcü rü tamaētcha ãδ'gacü arü mügütatüŷwa nangēmagü.

Art. 221. Rü natchiga rü ta'cü tani'ŷ ngema i üpetüŷ nawa ngema natchicagü i deagümaã i puracüēŷ rü natchanagü i ngo'ēēgüŷ nawei naã nhaãguta i ínügü na ŷŷ;

I - nawe'itana wipe'ewa nauēãŷ i nguetchiga rü cuaatchiēruŷgü rü ngemaŷgü i ügüŷ na'weãŷ , rü nacümatchiga ya ugüŷ rü cua'atchiēruŷ naüpetügüēēŷta;

II - rü nameãŷ i cua'gü i tagucã'arü rüe'na natchiãnetchigüarü rü raporaēãŷ i ngeŷrümare i ínüca' ŷŷ i cua'atchiēruŷ;

III - rü wüitchigü i natchianeãcügü arü cua'gü nangoŷ rü mugü ümatüãcü naüpetüŷ nawa;

IV - rü nüŷ nangetchaŷãcūmaã naüpetüēãŷ i ngema nacümagü ngema duŷ'ügarü rüe'na wüi iraŷ i nügütanüŷarü nacüma;

Art. 222. Rü ngema norü yora i ŷgüŷ yima deapataŷgü rü ümatügüŷ i poperapataŷ nawe'inaã tagucã'ütchigü ya ŷgüŷ rüe'nata ngema nügü tagucã'ŷ ícaitchiēŷ rü nawe'inaã marü gume'pü ya tauncü nawana ngemaŷ i taguarü naãne rüta nacagü ni'ŷ ngema marü āpanegüŷ i togü natchiãne-

cā'gū deapataŪā'gūŪ i taguarū naānewa notūrū no'rū natchi'cagū nawana puracūene rū taguarū naānewa nangēmāgūŪ;

§ 1° rū no'rū ngeŪrūmare nacūmagūwa naca' inapuracūēŪwa rū nawe'inaā 70 por cento tani'ī tagucā'ane ūū i norū porā ngema ta'cū nameĕgūgū rū nūmagū ni'ī nama i'nacua'gūŪ i ngeŪrūmare oregū inatchoŪēētchaŪ na guāma nūŪ cua'ēŪca' i guŪ i naānewa.

§ 2° rū ya tootchigūāgū rū nawūmatūgūāŪ rū tagucā'gū ni'ī namē'wa tanangēma i ngeŪrūmare i deagū naāgūtchaŪwa naca' i duŪ'Ūgū.

§ 3° rū nawa' ngema na ya deagūŪ i ngeŪrūmare ngēma yaŪwa tūŪ ngūgagūēŪ rū nawe'inaā ngēma natucumūgū inaŪēāŪ ngēma puracū nhu'matchi nagu tanarū daunūŪ i mugū i ūmatūŪ i norū artigu 221, mugū i naca'tama ūmatūŪ rū ta nhu'matchi nūnata natchica naāŪ nūna ngēma tagucā'Ūtchigū ŪgūŪ nangemaācū naŪgūāŪ i no'rū natchigagū i taguarū naānetchiga.

§ 4° rū mugū i naca' ricatama i ŪŪ nanhuācūta ya ūcuŪ natanūgu ngema togū arū natchiānecaā ŪgūŪ nawa puracūēŪ i deagūtchiga rū nhaā inciso 1° nūŪ ya uuācū.

§ 5° rū ngēguma ta'cū ūpetū'gu no'rū aiēpewa ngema natucumūgū i togū i natchiāneca'gū i deatchigamaā i cua'ēŪ nawe'inaā ā'ēgacutucumu i tagucā'rūmaā nūŪ ya ugūēŪ i ngēma ngūpetūŪ natanūgūwa rū nhaā inciso § 1°wa ngemaŪācū.

Art. 223. Rū āē'gacū ya tacūna nenaŪŪ naā nūnaāāŪ rūe'na wenaārū naŪtchicaāŪ na wena napuracūēŪca' namaā i dearū puātchiēē rū āgagūŪ rū natchanaārū woone rū nagu nadewenūācū ngema nacūma i we'guŪ nange-maācū rū naguāma natucumūgū ātchicaŪca' nawa ngema poragū.

§ 1° rū āēgacūgūaru mutani'ī nū'Ū cua'Ū nawe'na nūnanaāŪ nawa ngema nguneŪ i artigu 64, § 2° e § 4° ūmatūācū rū naŪgū naya ugūāŪ i nguneŪ ngeguma namaā naūcu'gu norū poperamaā i natanūgu ngema āē'gacūgū i mugūmaā i cua'ēŪ.

§ 2° rü ngema naã naãü i na wenaärü na puracüëŷ rü nawe naã 2/5 i ãëgacügü arü mu nayaugüãü i norü votugümaã.

§ 3° rü nawenaricatama na ãë'gacügü marü na yaugüãü rü ngegumaricatama nüŷ nangëma i porá nawenaäru napuracüëŷ ngema dearü puãtchiëma puracüëŷ rü no'rü nüira ngemaŷ ümatuãcü.

§ 4° rü naya guŷ rüe'na wenaärü naãü i naŷpamare rü ãë'gacü ya mugümaã cua'cüricatama ni'ï naüü i ngema nguëëtchiga.

§ 5° rü ngüneŷgü naca' naãü nanapuracüëŷ nawa i ngema deagü arü puãtchiega i tagucã'arü naãnewa rü gumezü' ya tauncü ni'ï naca' i radiugü rü naca' ya TVna rü gumezü' arü wüime'zü ya tauncü yaŷü.

Art. 224. Na ngemaãcü na poraaŷca' nhaã mugü nuã ümatüŷ rü natucümü i mugü ügüŷ rüta nanaü i wui iräu i natucümü namai cua'ü i norü nguëëruŷtä i naëga i CCS mugüwa ümatuãcü.

CAPÍTULO VII

NÜGÜTANÜŷGÜ ARÜ, BUA'TAGÜ ARÜ, NGE'WACA NGE'TÜÜGÜŷ ARÜ, NGE'TÜÜGÜŷ ARÜ NHUMATCHI O'ITAGÜ ARÜ

Art. 226. Wüi ya ŷpata namaã üü rü norü papa rü norü mamã rü na'ãcügü ni'ï rü ngemagü ni'ï natchiãne namaã tchiŷ rü ngemaca' rü ãë'gacü me'ëwa nangema i norü poŷü.

§ 1° rü aicumama nügüarü ya ŷgüŷ ngëguma ya ngigügu rü naãpanegu no'rü ngitchiga nhu'matchi rü nangetanümare naã ya ngiŷü.

§ 2° rü õguarü ngutaque'epataŷwa ya ngiŷü rü cartoriu arü napanema tama nawüigu notürüwai yicama rü cartoriuwa naüpane rü mugüwa nüŷ ya uuãcü.

§ 3° rū ngēma nūgūūta pegūmare rū āē'gacū ya tacuaārū nanayau marū nūgūaruācū na wūiwa nama'ēū nūū ya yatūcū rū ngecū notūrūwai yicamawa rū mugū rū nayanguutchiēē i poperawa nūgūmaā ya ngīgūū.

§ 4° Rū nametani na nū icu'ū nhema famīliatucumū nanamei na nheirūūmare i papa rūe'na nhema natanūūta na naūū.

§ 5° rū wui yatū rū ngecū rū wuitchigūwa nangema nanaūāū i puracū natchiūca'tama rū nhu'matchi na wūigumare i mugūpe'ewa.

§ 6° rū ngema no'rū ngitchiga rū naya gu' ngeguma marū nūgūn' ya īgatchitanūgu namaā i wūi ta'pane.

§ 7° rū ngema naā ta aācūū ya wūi ya marū āmāē rū tūrū ngutchaū ni'ī naā ta nhūreacūū rū nagu nadawenū i mugū naā yiema duē'ēgū natūū nangēmaū nanamai namēā tacua'ū i tūrū ma'ū rū naetūwa rū āē'gacūna naū naā ngūūpuēāū nanangūēūca' i buū'ūgū na nge-maācū ya ngūuca' i norū porā nūna ūgūū rū tomaācū na'tchuu naā āē'gacū tūna nanatchuāū nayamu rūe'na tama.

§ 8° rū āē'gacū rūta nanaū nanūnadaū i duū'ūgū i wūitchigū i ngema rū rūtata naētūwa napuracū nanataūūca' i ma'ēta, ūitchiga, nga'gū tumamaā ya ngeātagū.

Art. 227. Rū papa rū mama nanaū rū ta duū'ūgūnanaū rū āē'gacūna naū na nūnadaū i buū'ūgū rū ngewaca' woremanaāgūū rū i wowogūū rū marū nge'tūēūma naā nūū nangemaūca' naētūwa i toomatchigū i puracū rū no'rū ma'ūgūca' , rū norū meēgūruū, no'rū ōnagū no'rū ngūetchiga no'rū ī'ā'wetchiga rū nawa napuracūēūca' no'rū cua'gū i nacūmawatchigū, rū nūū nangema i no'rū meāē, rū natanūūgūūtawā meā nama'ūū i no'rū īane-gūwa nangemaācū naetūwa nawa īnayautchigūāū i guūraū i nacūma tama megūū rū na tchu'u na tama ngema nūū i cua'netagu, rūe'na nūū o'o'gūū , rū nagu idaucūraūgūū, rū ya dai'gūū rū natchiāēgūēē i aūcūmaūgūma.

§ 1° rū āē'gacū rū tūna naca' nanaū i wūi puracū nacaūtchima i ūū rū no'rū naūne arū meēruūca' naca' i buā'tagū, nge'tū'ūgū rū

ngemaca'rüta natchocu i tama ãĉ'gacümaã ipuracüĉü rü naca' i wüi ngĕmaũ i buũũgü nhu'matchi ngema natucumü rü nagu tana ĩ nhaã ĩnügü.

I - rü dierugü tatangema naca'aritama i butchiacügüŭ nange-maãcü namaã napuracüĕũca' naĉtüewa no'rü naũnearü meĕgü-tchiga.

II - rü nüŭta nangĕma i naca'ritama i ĩgüŭ i puracügü nangemaã-cü nünadaũca' meãma ngema naũnewa ida'weũ, rü naãĕwa, na ngemaãcü naguta tchocuũ i puracü i ngemagüŭ rü tũmatanüwata nangemagüŭ ya dũã'tagü i puracüee rü ngeta i natchicagüwa n-gemaũ i namaũ i bai'mareũ rü nangemaãcü ya nguũca' i guũraũ i o'o'tchiga tũmamaã ya ügüe.

§ 2º rü mugü ta nanaü rü naã ngema ĩpatagü i duũ'ũgü nawa muũ rü nüũ nangĕmaũ i norü üpetütchica rü natchicagüta i üütchiũ ngema gagüruũgüwa naca' i ngema i da'weũ i naũnegüwa.

§ 3º rü tũmaca ya yiema ida'wee i tũmaũnewa rüta nangĕma nacü-ma nagudaũ i nhaãcü ĩũ.

I - rü nawe naã gumepü' arü ägümücü y taunecü nüũ ngĕmaũ ya nge'tüũcü rüe'na pacü nangemaãcü napuracüũca' wüi nge-maũwa rü mugü i artügu 7º, XXXIII wa ümatüãcü;

II - rü da'weetata nüũ nangĕmaũ i guũma norü meũũgü i puracügu nüna naãgüŭ i ãĉ'gacüügu;

III - rü nüũ nangĕmaũ na nangüãmaũ i wüi nge'tüücü rüe'na pacü ngĕguma marü ĩnapuracügu;

IV - rü nüŭta nangĕmaũ i norü poũrüũ ngĕguma gutchaũ nangü-petüĉ'ĕgu rü ngema no'rü mugüwa ümatüãcü norü ütchitama rü naetüwa i deaacü;

V - rü ngĕguma ĩnapocugu i nge'tüũ rü pacü nawe'inaã paaüra-

ta naüğüãũ i norü pocutchiga rü naüğüãũ norü nacümaãcü i nge'tüügü arü mugü;

VI - rü mugü arü ãĕ'gacügü nawe'inaã naĕtüwa napuracüũ naã yiema ngenatügüe rü i wogüe ya buã'tagü rü ngetü'ügücü rü duũ'ũgüũ namuũ naã nügüũ rü nügüãcüũ tüũ nayaugüũ i mugü nawe'ãcü rü nape'ewa;

VII - rü ãĕ'gacü nawei naã naüãũ i wüi puracü tûmaca' yiema buã'tagü rü nge'tütägü ya marü aegüe rü yipegüe rü nawa i da'wee ngema tchiĕũgü;

§ 4° rü mugü rüta poraãcü namaã tana tchiecüma ngĕma duũ i tüũ tchiĕĕũ ya buã'tagü rü tûmagu i daucüraũgüũ rü tûmamaã tchiĕũ wagügüũ ya nge'tüũtagü rü pacügü;

§ 5° rü ngĕguma wüi bue tüũ nayaugu i togü i natchiãnewa neũũ rü ãĕ'gacü meĕwa ni'ĩ nangĕmaũ na nhuãcüta na üãũ i tûmapane rü nhu'matata nüna ta ngu yiema naãcüe;

§ 6° rü ngema naãcugü i wüi duũ'ũ i ããcüũ rüe'na namawaütchi ĕĕgü rüe'na ngetamare tüũ naũũĕ rüe'na nügüãcüũ tüũ ya ĩĕĕ ya wii ya bue' rü guũma tüũ nangĕma nhama naãcütchiãcü rü tama rü natchu'u rü natauma i o'o'tchiga nawa i ngema;

§ 7° rü ngema tüũ i poũũ i mugü i buã'tagüarü rü nge'tüügüarü nawe naã naguta i dawenüũ i ngema artigu 204wa ümatüũ.

§8° rü mugü rüta nanaü i;

I - rü wüi mugüpane naca'tama ĩũ i nge'tüügücü rü naã nhuãcüta ya üü i no'rü porá.

II - rü ngema nagutaya üü i napane i taguarü naãnewa i nge'tüügüarü rü gume'pü ya taunecü naguũca' ni'ĩ rü guũma i ãĕ'gacügütücümü rü naĕtüwata na puracüĕũ naya nguutchiĩca' nawa ya ĩãnegütchigü;

Art. 228. Rū mugūpe`ewa wūi nge`tū`ūcū ya dezuitu arū wiweāma taunecūācū rū taucūrūwata napocu ngēguma tchičū naū`gu erūū`cū nangēma i no`rū mugū naca`tama i ngēmaū ngēguma nangutchinū`gu.

Art. 229. Nanatūgū ngema buŷgū nawe`inaa nūna dau, rū nayaeaū rū naee nūū nacua`eū ngema naācūgū i bueū rū ngema marū yapūrūgūū nawe naa natūū narū ngugūū rū tūnaadaugūū ngeguma marū tayaegūgu, tūū nata`ugu tūmarū ngemaūgū rüe`na ngeguma tida`wegūgu;

Art. 230. Rū tūmatanūūgū rū natucumūgū rū āē`gacūgū me`ēwa nangēma natūnanaadaugūū ya yaguā`tagū rū tūūna ūtchi`cagūū nata ngemagūūta i iānegūarū ngemaūgūwa rū inapoūgūāū i tūmarū meūgū rū tūmatchi`cagū nagu tarū tchoūruū rū tūmarrū ma`ūgū arū ngūčē.

§ 1° rū ngēma tūna daugūū nawe`inaā tūmapatawa tatama tūmamaā nauūgūāū ngēma meētchiga.

§ 2° rū ngēma marū 65 ya taunecū nūū ngemagūū rüe`na yeera rū nūū tanangetanū naya ūēū nagu itūū i gagūū i iānegū ya tagūnewa.

TÍTULO IX

NATÜCUMÜ I MUGÜ I TAGUANEÄRÜ I GUÜGUMA IUU

Art.233. (Rü naya guu norü pora)

Art. 234.rü natchu'u ya äëügacüü rü ngeguma naüã'gu ya ngewacaüne ya natchiäne naã tüü ayaüü ya dierugü nagü i duü'ügü arü puracütanügu ngema i puracüëü rüe'na ngema marü tama ipuracüëü rüe'na namaã naütanüü i ngetanügu i puracügüarü rüe'na ngema tamatchire' no'rü i ïgüügu i ngetanü;

Art. 235. Rü no'rü gumepü' ya taunecüwa nanaüü ya ngewaca'üne ya natchiäne rü nhaägüta i nacümagüta ínadawenüü ya äë'gacü:

I - rü mugüpataüwa rü dezesseteta tama ni'ï i norü mugüarü üruüügü ngemagüü rü ngeguma no'rü duü'ügü rü seiscentu mil arü nhätüwaama nangëmagu i no'rü muwa kü 24 tatama ni'ï ngëguma wüi milhão i kinhentu ya ïgügu rüe'na yeera i norü duü'ügüwa.

II - rü wüi ya äë'gacü rü gumepü'tatama ni'ï i norü tope'erü i nacüwawa ngëmagüü nangemaäcü nanaï nacua'güüca' i wüi ya natchiäne;

III - rü ngema dierutchigamaã i cua'ëü rü tamaëpü'tatama ni'ï norü naünegü nü'ü ngemaü rü ngemagü rü äë'gacü ya namaï cua'cü i natchiäne tani'ï nü'ü unetagüü rü marü nü'ü ngëmagüü norü cua'gü nawa i ngema rü nhu'matchi tama e'egagüü nawa i puracügü;

IV - rü ngema namaï cua'güü i mugü arü weatchiëwa rü wüimepü' arü tare tani'ï norü naünegü;

V - rü ngema no'rü nüfragü i mugümaã i cua>gü rü ãē>gacü ya duü>ügü yaugücü ta ni>ĭ nü>ŭ unetaguŭ rŭ nhaã nacümaãcü:

a) rü ngema wüimepü 'i mugünatü rü ngema marü 35 ya taunecü nü>ŭ ngëmaŭ rü ngema marü i'puracüŭ ya ngewacaŭnewa rüe'na nawanena ũüne ya yima natchiãneca'ta ni'ĭ;

b) rü ngema taregü mugünatügü rüe'na mugü arü poŭrŭŭ rü marü nüŭ cua'ü rŭŭ meãma mugütchiga rü nhu'matchi marü gumepü' ya taunecü marü naëtüwa ipuracüëŭ rü nagu ŭŭŭ ya tagucã'arü mugüpane;

VI - rü ngema wüimepü' i mugünatügü nugütanüwata nugü ni'ĭ deetchi rü nügürüŭgüwa i natchiãnewa i tagucã'arü wata nenaŭ;

VII - rü wütchigü i mugüpataŭwa rü tamaëpüraŭta ni'ĭ nawa ngëmagüŭ i mugüwa marü i te'güŭ rü yimagü rü ãē'gacü tani'ĭ nüŭ unetaguŭ nawenaã ngeguma marü na ngupetütanüŭgu nawa norü napananegüwa na marü nanguëëŭ naca';

VIII - rü nhu'matata na ngema i norü mugü yima natchiãne rü ãē'gacü rü nüŭta na'uneta ya wüi marü mugüwa tecü nangemaã-cü inapoŭãŭca' ngema duŭ'ŭgü i natchiãnewatchigü maëŭ notürü taütama mücü ya taunecüca' nawa nangëma rü ngurüätchita e'na i'na müütchimareta ngema natchicawa;

IX - rü ngema natchiãne i ngewaca i to'ŭ rü yima dïeru noritama natchianegu ücuc rü ngema yiemama tatama ni'ĭ na ütänügüŭ i puracütanüŭgü nawa puracüëŭ yima natchiãne ya ngewaca'üne rü nhu'matchi nhaãcü ta ni'ĭ nangupetüŭ i namaãgü:

a) rü ngeguma marü wüimepü' arü wüi i ngugu nanangemaŭ ya ngewaca'üne ya natchiãne rü 20 por cento tatiĭ ya dïeru i puracütanüŭ arü ütänürüŭ rü naëtüwa ngema to'omatchi-güarü ütänüŭ rü ãē'gacü ya tagucã'rü tanana'ütanü;

b) rü ngeguma marü wüimepü' arü tarewa nangugu ya taune-

cü nüŭ ya natchiaâne rü yiema dĕru ya ãĕ'gacü ya tacüwa neŭĕ rü tatanaŭnagü rü 30 por centuwa nangu rü cü marü wüime'pü arü tamaĕpü'wa nangugu ya tauncü nüŭ rü 50 por centu tani'ĭ rü tüŭ naŭnagüĕĕ ya dĕru i ũtanürüŭ;

X - rü nguŭma ngema nuã natchiga ya deagüŭ nüira mugüwa nhu'matchi ngema puracügü i natchi'cagüca' i ãĕ'gacügüarü rü yi'cama wŭtchigüaru natchianeärü mugüpanewa ta ni'ĭ naŭmatüŭ;

XI - rü nguŭma ngema dĕru arü aiya'ŭgü namata naŭtanüãŭ i puracutanü rü taucürüwata nüŭ naüpetü i 50 por centu ngema dierutanüwa i natchiãneca' igü.

Art. 236. Nguŭma ngema namaã puracüĕŭ i napanegü i mugüwa ya dagüŭ rü tautama ãĕ'gacü ni'ĭ i no'rü yora rü namaã ta i'cua'ĕŭ rü notürü wi natucümü i ãĕ'gacü ya naänemaã i cua'cu rü namĕgu tananaü rü nūnana uutchiŭ nangemaãcü napuracüĕŭca' namaã i mugüpane ya nguŭraŭ.

§ 1° rü mugü i tagucaärü rüta nanaüpane nanhuãcü napuracüĕŭ naetüwa i ngema duŭ'ŭgücümagü rüĕ'na maĕtatchiga rü nguŭ arü napaneärü yau rü toomatchigü arü ŭgü notürü mugünatügü meĕwa ni'ĭ nangema i norü puracŭtchiga ngema carturiuwa puracüĕŭ.

§ 2° rü mugü i taguca'ã rü tananaüpane mugüãcü nanhuregutchigü naãtanüŭ i wŭitthigü i napane i cartoriuwa i mupaneärü, naänepane rü ngemaŭgüpane i ngemagüŭ i duŭ'ŭgüarü.

§ 3° rü nawa naã cupuracüŭ ngema natchica' i napaneärü yau rü nawe'inaã üewa taüpetuira rü meãma cuŭnangema i curü ngu'pane rü taucürüwa'ta natanüŭ ngema ni'ĭ mucutchi ngemaãcümare norü yora yima cartoriu rü ngĕguma nataugu i duŭ'ŭgü nawa puracüŭ rüena ya mugatchigu nawa rü taucürüwa'ta wuimepü' arü wui tawemücü na'tau nawa puracüŭ i duŭ'ŭ yima carturiuwa.

Art. 237. Rü nūna daŭ rü namaã i cua'ŭ i guŭma i napüaru taetchiga i taguarü naänearü i togü natchianemaã rü Ministĕriu da Fazenda ni'ĭ.

Art. 238. Rû mugü i tagucaärü nanaüpaneta i taetchiga rû wenaärü namaï taëü'tchiga i tchiüügü rû naüügü i guüraü i maquinagüarü nhaätchiëruü rû toomatchigü nawa neüü rû nanaüpane i natanü i wüitichigü napü nawane üü i ngema petróleu rû mugü i tagucã'arüwa ümatuäcü.

Art. 239. Rû guãma ya dieru ya nutaqueegüe rû puracütanüarü ütanüruü ti'igü nawa ngema Programa de Integração Social ägüü rû nhu'matchi nhaã mugüwa ngemagüeca' i nº 7, de 7 de setembro ya taunecü ya 1970 arüwa , nhu'matchi tûmaca'güta yima puracütanüegü ya Programa de Formação do Patrimônio do Servidor Públicowa ngemagüe i nhaã mugüwa ümatüäcü i norü nº 8, de 3 de dezembro ya 1970 arüwa, rû ngeguma mugüü ya ca'itichigu ni'ï naütanüãü tûü ya puracütanüegu rû tûüta namaã nanaütanügüãü ngeguma tangearüma puracüã'gu ya duëëgü y ngema dierugü rû toomatchigü meüügü tûmaca' inaüütchiü i mugü rû türü norü ngu i yametanücata i wüi ya taunecüwa i türü puracütanü ngema nhaã § 3ºwa ümatüäcü.

§ 1º rû yima dierutaquee i nutaquee naca' i ngüëëgü i äëgacügüarü natanüwa rû 28 por centu tani'ï ya Banco Nacional de Desenvolvimento Econômico Social wata üë nangemaäcü nhaã ðierupataü tûmamaã na puracüüca' rû ya uëãüca' i puracügü ta taguarü natchiãnewa rüe'na tûna tûna äü nangemaäcü tûmama tá napuracüëüca' notürüwai norü ðierüarü taegutanü rû nawe'e naã tama nha-tüwaama ta ngëmaü i nori'ï i tûmatanüwa.

§ 2º rû dierugü marü ngemagümare nawa i Programa Integração Social rû Programa de Formação do Patrimônio do Servidor Público mugüwa ümatuäcü ta ni'ï tûü tayaugüü rüe'na marü ta yagu rüena tida'wegu nagu i puracü notürü na'tchu'u rû taucürüwata tûü tayau nucümarüü naca' ngeguma tingigu rû marü tama türü contagu i türü-tchimaguta nangu i dieru erü marü na'tchu'u.

§ 3º rû yima puracütanücü i Programa de Integração Socialwa rû Programa de Formação do Patrimônio do Servidor Públicowa ngemacü i norü dieru rû rüe'na tare saláriu iyauë ya gucü ya tawemücüwa rû wüitichigü ya taunecügu arü gu'wa nangugu rû nanayauta i wüi 1 (um) abono i norü yametanü etüwa. Rû ngema norü dieru rüta ni'ï ünagü'tchi-

gü nawa i norü ngügürüü i Índice Nacional de Preços ao Consumidor rü nhu'matchi Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística. Rü nhaägü i natucumügü tani'ĩ naügüü guũguma rü nawa na'ügü ya tauncü rü 2025 rü nagu itapuracücü rü nhu'mata naĩ ya tauncüwa nangu ya 2026 nanangugüãĩ i no'rü dĕru arü ünagüchiga.

§ 3°-A rü natayauuca i tûmarü dĕru ya marü i puracüe ya duĕ rü nhaã mugü nüü i uuãcü norü inciso § 3^owa ümatüü rü naã wüi tawemücüarü rü puracütanü arü daũnawaãma nangemaũ rü(wui arü ngaũ) 1,5 tata ni'ĩ i tûmarü ya'umetanüwa.

§ 4° rü ngeta ngĕma norü yora tüü ĩnamuũwa ya muĕma puracütanüĕ rü togüegüü arü natumucugü tûmatchicawaarü rü ngemacat'a taũguta nanaütanü i puracutanü nape'ewa i mugü marü üüãcü tananaütanü.

§ 5° rü yiema naca'tama nainseri nutaqueegüe ya dĕru i norü inciso § 1^owa wümatüãcü degüe rüta guumatama tüü nidaucagü rü tüü tana ngotchigagüĕ rü nhu'matchi deputadugü tanüwa ngupetü ngema nhaa inciso § 1° do art. 166 ümatüũãcü.

Art. 240. rü ngema artigu 195wa ümatüü i mugü rü na ngematama rü ngema nguĕĕgü tûmaca ya puracütanüĕ rü yiema puracütanüĕgü rü nawa ngĕmagüe ngĕma natucumügü i puracüca' tüü i nguĕĕgüü ya ngeerümare ya duã'tagü i ngemagüe nawa ya datanüĕ i sindicatu i puracütucumüarü.

Art. 241. Rü tagucaärü natchiãnegü, rü Distritu Federau rü nhu'matchi ĩãnegü nangemata i mugü ämatüü nawa wüigu naũgüãĩ i puracügü i duã'tagüca' ĩgüü nangemaãcü tauãcüma narü nguüca' puracügü ĩnaüĕü nawa ya wüitchigü ya ĩãnegü i guũma i taguanewa ngĕmanewagü.

Art. 242. Rü ngema no'rü ügü i mugü i artigu 206 ngemaũ rü tamaĕ'tcha nagu nadaugü ya yima ãĕ'gacüü ügüne ya ngueetchicagü naũpa naya nguutchi nhaã mugü rü tamaĕü tautürü namaĩ nacua'ütchi no'rü guũwama yima nguepataũ rüena nanaütanü no'rü puracütanüügü.

§ 1° rü nguetchiga na naca'tata nguü i natchiga i tagucaãgüarü natchigagü i nucümaũgüü nawe'ĩnaã naca'tata nguĕü ya duã'tagüchici-

ga i guñraũgü i duũ'ũgücümagü , natucumügü marü nucümaũcatchiũ i ïgüũ, rü wa'wegütucumutchiga rü nhure ngëma ya nguutchiẽũ i i tagucaã tucumü.

§ 2º rü nguepataũ ya Pedro II rü ïãne ya Rio de Janeiro arü tatüwa ngemane rü natucumüwatatama nangema naã Federau ya ïũ.

Art. 243. Rü ngema naãnegü i ïãnegüwa ngemagüũ rüena yaũrawagü rüe'na ngeũrümare natchiãnewa i tagucaãgüarü rü ngeguma namaã narü ïgu i cocainatchitaũ rüe'na toomatchigü i nanetü tchu'güũ rüe'na natchicagüwa ngeta i ngetanüãcü duã'tagü nawa tüũ ïnapuracüẽũwa i norü yoragü rü ãẽ'gacü namaï i cua'cü i mugü rü ïnanapuũta nüna i norü yoragü rü natautama nüũ naütanüãũ ngema norü naãne gutchaũ nawa naügüũ rü yi'cama rü ngemaãcüta duũ'ũgüũ tanaya nu' rüe'na ãẽ'gacü muñnema ya ïpatagü natchiwa ïnanaũũ rü baita gutchaũ i mugü nape'ewa ngemaũ rü ngema artügu 5ªwa ümatüãcü inanguutchita.

Wüitchimaũ tama. Rü guüma rüena ngeũgürümare ta>tanüũ nüũ ngemaũ rü drogagü ta>nuüwa ne>ũ rüe'na duẽẽgüarü puracügü i ngetanüãcü taügüũ i ngemaũgü rü ãẽ'gacü tananapocue rü yi'cama rü namatana taegü guüma rü yiema ðferu ngemane tüũ nayaugüe rü togü ngemagüũgu tataücu rü mugüwa ümatüacü;

Art. 244. Rü mugüwata naümatü natchiga ya ïgürüta ya duã'tagü nawa ngemagüene rü gagüruũwa tüũ nangemaũ i tũmatchica ya yiemagü tama megüe i tũmañnewa rü mugüwa ümatüãcü i norü artgu i 227, § 2ªwa ngemaũãcü.

Art. 245. Rü mugü rü tüũta nangëma i nguẽẽ ya yiema duã'tagü ya tüũ ya manatügüe rü ngema tchiẽũ üü tũmagümaã rüta nanaütanü i pucumaã.

Art. 246. Rü nhaã mugü rü nanatchu'uta na ãẽ'gacü naëtüwa na'üãũ i to i mugu i ngewacaã i wüi ngëmaũca' rü nhaã mugü i 1º de janeiroyu ya 1995gu naügüüwa

Art. 247. Rü mugü nanauegu nawa i inciso III no'rü § 1º i no'rü art. 41wa nhu'matchi i no'rü § 7ªwa norü art. 169wa naã yima i pura-

cütanücü i ā'ēgacügüarü rü nüŷ ya yauātchiŷ i no'rü puracü rü ngürüātchi nawa' inata'ütchigu rü ngutchinü taŷ inaügurica› nawa ngema puracü rü nawe'i naā āpaneŷ i norü ngutchinü nanhuācü nangupetüŷ .

Wütchimaŷ tama . Rü ngeguma ngürüātchi tama marü naāgu i norü puracüwa ya wui ya duŷ rü ngemaca› inataütchita rü ngēmarü nawe naā āmatüŷ i natchiga naŷnaŷ i no'rü puracüwa rü naētüwa ya puracücü nü'ü nangēmaŷ i no'rü guŷma poŷŷ .

Art. 248. Rü guŷma i ya'metanü i ngeürümare ya duēāŷ rü ngema namaā icua'ŷ ya duā'tagü ya yapurügü nawa yautanügüŷ wootchire' naā āē'gacü ya tagucā'ā inaütanüŷ i duā'tagüŷ nawa i ya'megüe rü nawe'i naā ngema dferu arü yau naücuāŷ i nata'nüwa nangemaācü naguāma wüigumare rü ngema mugü i artigu 39wa, rü XI ümatuācü.

Art. 249. Rü mugü nanamu naā wüitichigü i āē'gacütucumügü rü āē'gacü ya ta'cü , rü āēgacügü ya Estuduaugümaā cua'gücü rü Distrituwa ngemacü rü Munipiuwagü naügüāŷ i no'rü dieruarü nutaquee naca' ngema wipe'ewa ngemaŷta nananguēāŷ i puracügüwa rü ngemarü norü ngetanü arü ütanüruŷ rü taguma nata'uuca i dferugü nüŷ ngema wüitichigü i natchiānegü naetüwa ngema āē'gacü ya Tacü arü ngüēē rü yiema dferugü rü nümagütata ni› tūmamaā inacuaēŷ rü mugü nüŷ iuuācü yiema dferugümaā i ngēmagüe.

Art. 250. rü nac'atürü nhaā mugü na'tagutama tatauuca' ya dierutaquee nawa i INSS naā ngemaācü tūmamaā naütanüāŷca' nüŷ ngema marü rü ngüēŷ rü naäcügüŷ ngema marü yuenatügüŷ rü ngema nutaqueewa rü natchocu i poracüēgü arü ütanü rü duŷ'üŷgü arü ngemaŷgütanügü rü naētüwa ngema mugü rü nacatama i ngemaŷ rü naā nhuäcüta tūmamaā nacua'güŷ ya dieruta rü teeta tūmamaā i cua'ŷ rü nhuäcüta ēta ngemaŷ ya dieru.

MUGÜCÜMA I NGEMAŷ I PORAŷ RÜ I ÜPETÜŷTA›

Art. 67. Rü āē›gacü já tagucā'ärü rü wüime'pü arü tauncüwata rü nananguēē naŷ inawüeguāŷ i nguŷma i maiyugüarü naāne rü ngema wüēgu naügüŷ nhaā mugüpane i taguaneāru marü porá nayaugu.

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA E
SEGURANÇA PÚBLICA

Apoio:

MAKIRA-E'TA
REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAZONAS

Ngeguma ya dueegü tüü na ngemagu i ñnü nawa ngema wümatü, urüena tanawaegügu nana tomarauü i ngema wümatü, nanawaena naca' ta daugüü i ngema namaã cuagüü nhaã i nguneügu 1º de maio de 2026, nhaã nhatüwá rü ümatügüügu taniï ta ya mugüü i ngema ta nawaegüü:

Caso tenha algum comentário ou sugestão sobre o texto traduzido, entre em contato até 1º de maio de 2026 pelos meios a seguir:

E-mail:

AGU: lingua.indigena@agu.gov.br

IDGlobal: contato@idglobal.org.br

Makira E'ta: livd2025makira.eta@gmail.com

Endereço:

Escritório Makira E'ta:

Av. Boulevard Álvaro Botelho Maia 440, Sala

205, 2º Andar, Edifício Floriano Albuquerque, Centro, CEP. 69.025-070,

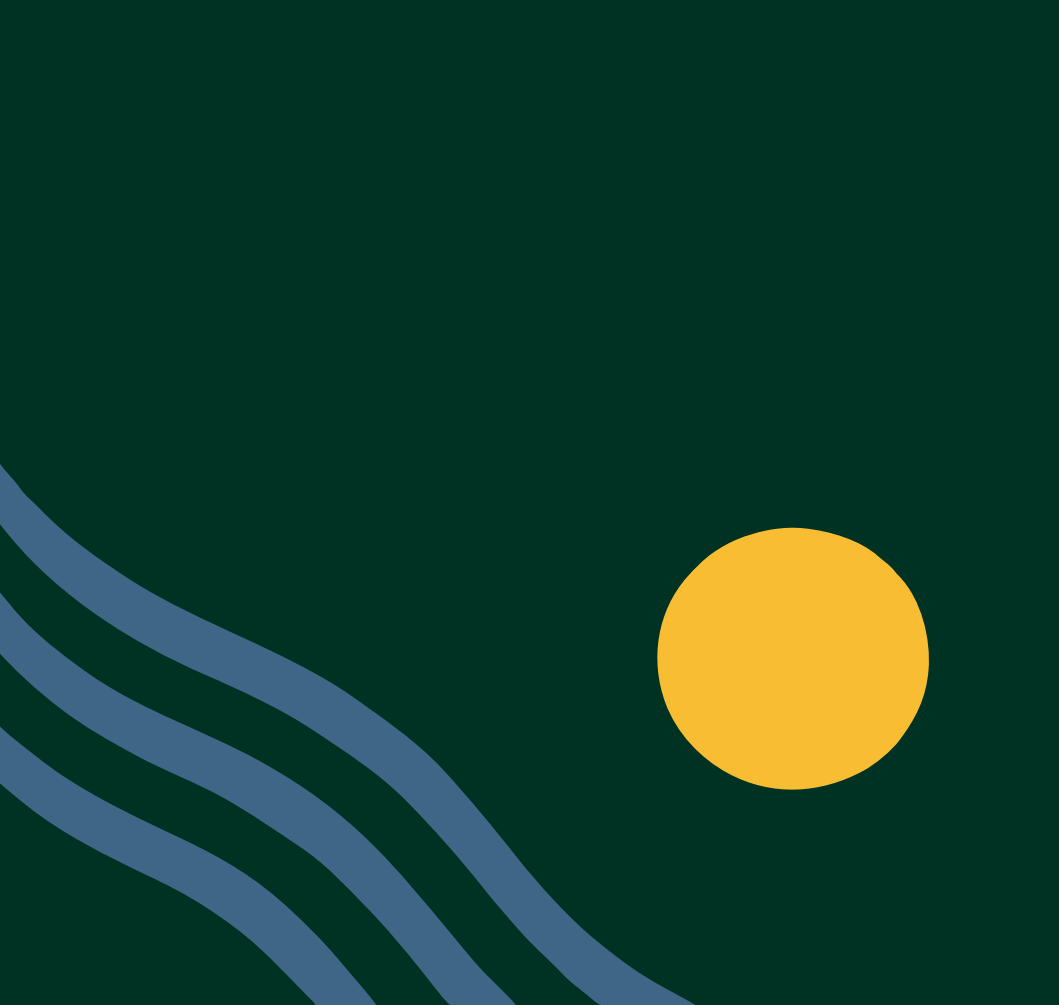
Manaus – Amazonas – Brasil

Whatsapp:

Coordenação Makira E'ta (Rosimere Arapaço): (92) 99367-7459

Site:

www.livd.org.br

LINGUA INDÍGENA
VIVA
NO DIREITO

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
Associação de Advogados da União

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA E
SEGURANÇA PÚBLICA

GOVERNO DO
BRASIL
DO LADO DO POVO BRASILEIRO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
REALIZAÇÃO: INSTITUTO DE DIREITO GLOBAL